

54

DISSERTATIO INAUGURALIS,
DE
PVNCTORVM HEBRAICORVM
ANTIQVITATE,
SVB EXAMEN VOCANS
ARGVMENTA ADVERSARIORVM
CONTRA
PVNCTORVM ANTIQVITATEM,
QVAM

IN REGIA FRIDERICIANA,
EX INDVLTV AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM COLLEGII,
PRAESIDE
VIRO SVMMÆ REVERENDO ATQVE DOCTISSIMO,
D. CHRISTIANO BENEDICTO MICHAELIS,
THEOL. AC LINGG. GR. ET OO. PROF. ORD.

PATRE OMNI PIETATIS CVLTV PROSEQVENDO,
*PRO IMPETRANDIS MAGISTRI PHILOSOPHIAE
ET ARTIVM HONORIBVS,*

AD D. VII. OCT. A. MDCCCXXXIX.

H. L. Q. C.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBIICIET

AVCTOR RESPONSVRVS

IOANNES DAVID MICHAELIS,

HALENSIS.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

TYPIS IOANNIS FRIDERICI GRVNERTI, ACAD. ET SENAT. TYPOGR.

(12 $\frac{1}{2}$)

DESSERT TABLE

PAVLOV HERRICK

ANALYSIS

AND

THEORY

OF

D. CHRISTIANO

PROFESSOR

OF

THE

UNIVERSITY

§. I.

E punctorum Hebraicorum antiquitate dum aduri sumus, id in ipso operis exordio censemus definiendum, quid per puncta intelligamus: ista nimirum gentis Hebraicae signa, siue vocalia, siue diacritica, distinguendis & coniungendis vocibus nata, quae, quamuis non omnia adcurate punctorum figuram referant, ob tenuitatem tamen & teneritudinem, quae praecipue in MScriptis codicibus gaudent, puncta vocari consueverunt. Agendum igitur est nobis de antiquitate signorum vocalium, diacriticorum & accentualium (si ita quidem loqui licet) in Hebraico Codice sacro. Nec id lectorem fugiat, tractationem de eiusmodi signis, quae ad has classes non referenda sunt, ipsum a nobis exigere non posse, e. g. de punctis, quae extraordinaria vocantur, & critica quidem sunt, quorum & iam HIERONYMVS mentionem fecit. Antiquitatem porro punctorum cum dicimus, non multum laboramus, quis primus inuentor punctorum fuerit, (quem quidam Rabbini ipsam Adamum fuisse statuunt, teste LVD. CAPELLO in *Arcano punctationis ex edit. Jac. Capelli Amstelod. 1689. p. 701.*) sed quisnam illa textui sacro adiecerit: qua de re triplex inprimis sententia nobis sistitur. Primum enim quidam ab

*Argumentum
dissertationis*

A

ipso

ipso sacro scriptore cuiusuis libri illa deriuant; deinde alii ab Ezra eiusque sociis ceu Synagoga magna; tandem nec defunt, qui post absolutum Talmud Babylonicum a doctis quibusdam criticis Iudæorum (Masorethis imprimis Tiberiensibus) illa traxisse originem adfirmant, circa annum post Christum natum quingentesimum; *Ben Ascher* vero & *Ben Naphthali*, homines vndecimo post Christum natum sæculo florentes, vltimam huic operi manum adiecisse prædicant. Quorum sententiarum vltimam pro duabus iisque diuersis haberi ægre fert CAPELLVS. Quotquot igitur sunt, qui vel scriptoribus ipsis sacrorum librorum, vel Ezræ eiusque sociis laudem illustrati per puncta textus sacri deferunt, illi antiquitatem punctorum adfirmare dicuntur: qui vero ad sæculum post Christum natum VI. vel XI. descendunt, & ex illis hæc omnia repetunt, illi oppugnant antiquitatem, & cum iis certamen quoddam amicum nobis fore significamus. Non tamen in eo disceptatio nostra versabitur, num illæ ipsæ, quas iam cernimus, punctorum figuræ ab omni antiquitate prorsus eadem fuerint. Quis enim adfirmaret, nullam eas sæculi iniuriam (vt ita dicam) passas? nihil in ipsis mutatum esse? Rem ipsam, non singulos formarum ductus antiquitati vindicamus.

§. II.

Quantum ex
argumento
tractando pen-
deat, docetur.

Nec vero, dum tantum in nos oneris deuoluimus, sterili quodam & inutili labore tempus nos credimus terere. Ex ea enim sententia, quam de antiquitate punctorum foueris, iudicium de eorundem auctoritate diuina magna ex parte pendet. Si enim posterioris æui Iudæi illa, ex traditione orali accepta, nobis demum scripta traderunt, vix adfirmauerim, puncta ampliori se nobis præiudicio commendare posse præ aliis traditionibus permultis, quas eadem fabulis nimis dedita gens, a maioribus acceptas, memoriæ se dicit prodidisse. Immo si maiorem punctis tribuere fidem velles, nec illa eodem cum narratiunculis delirantis persæpe populi loco habere, ob eam, qua istas superant, eminentiam & dexteritatem, quæque lectori adcurato, sedulo, rerum perito, præiudicatisque non abrepto opinionibus, vix ignota & obscura esse potest: tamen circa loca singula non sine ratione hæreret, ignarus quo te verteres, num in hoc illoue loco puncta a Iudæis tradita iudicio tuo comprobaret, an reiiceret; cum fieri vix queat, vt

lectio

lectio sana, & casta distinguendarum coniungendarumque vocum determinatio, per tot sæculorum decursum sola orali traditione conseruetur in gente omni afflictionis & turbarum genere prostrata, istamque, qua codex sacer scriptus est, dialectum cum alia permutante. Nec vero quid de auctoritate diuina horum signorum sentias, idem est. Si enim nobis ab ipso summo Numine tradita essent, nec tamen nos ea pro diuinis agnosceremus; utique, si vel id minus malo consilio fieret, peccaremus in ista verba, quæ adfirmant, ne vnā quidem legis *κατάστασιν* perituram, nihilque verbo diuino, prout addendum, ita demendum esse. Nos vero ipsos præclaro destitueremus præsidio exegetico, & ad eruendum sensum sacrae scripturae aptissimo: vnde multæ nobis forent tenebræ, multæ hallucinationes, errata denique non pauca, quæ adhibita hac authentica summi Numinis declaratione vitari potuissent.

§. III.

Illud tamen affirmare haud velim, tanti hanc quæstionem momenti esse, ut de verbi diuini perspicuitate certoque eius sensu plane actum sit, simulac punctorum auctoritas conciderit. Videntur nonnulli, qui ab ea parte, cui nos calculum adiciamus, steterunt, durius hac de re locuti.. Sic IOH. CHRISTOPHORVS SPEIDELIVS *Comment. in Accentus cap. I. §. 2.* Si sacer, inquit, textus ullo tempore fuit absque vocalibus & accentibus, scriptura sacra fuit eo tempore imperfecta, ambigua, dubia, huiusmodi, inepta, & minime ad usum canonicum perspicua: nec habuerunt pii, quod responderent iis, qui voces instar nasi cerei pro temerario lubitu modo huc modo illuc detorserunt, & impio ausu in quemcunque sensum transmutarunt. Ad quam sententiam proxime accedunt ista accuratissimi alioquin SCHERZERI verba, quæ LVD. HENR. DASERVS *Exercitat. de Origine & auctoritate punctorum diuina* p. 49. adducit, dicentis: *se ne cassa quidem nuce vetus testamentum emturum, si puncta vocalia non adsint.* Quamquam enim multum nobis præsidii eripi fatemur, si punctis codex sacer destituatur; non tamen plane desperandum foret, tantum nos ex illo veritatis adsequi posse, quantum ad salutem animique beatitudinem necessarium est. Adparet hoc ex reliquis scriptis Iudæorum, quæ a nobis leguntur, & maxima profecto ex parte cum certitudine intelliguntur, licet desiderentur

derentur in illis puncta & vocalia, & vocum inferuentia distinctioni. Vnde & illud sequitur, vt Pontificii victores se ex ista controuersia, quæ agit de sacræ scripturæ perspicuitate & certitudine sensus ex illa eruendi, discessisse nequeant dicere, si vel ipsis concederetur hypothesis de recens adiectis punctis: licet id non negemus, ipsique illud satis sciant; nostram, quam hac dissertatione defendimus, sententiam, tenebrarum & obscuritatis infamiam magis a scriptura sacra remouere. Si enim vel puncta demerentur, foret illa quidem minus perspicua, quam nunc est, sed non plane & prorsus obscura obnoxiaque quibuslibet interpretationibus. Ipsæ nonnunquam consonantes, adcuratius consideratae, sensum sane verum Spiritus sancti demonstrarent. E. g. Gen. III, 15. est: **וְהָיָה יִשׁוּפְךָ רֶגֶל** *ipse tibi conteret caput*. Si ibi ad solam vocem **וְהָיָה** sine vocalibus scriptam adtenderes, posset quidem legi, tum **וְהָיָה** per Schureck (*ipse*), tum **וְהָיָה** per Chireck, (*ipsa*), prout Vulgatus interpretes reddidit: sed si modo sequentem vocem adcuratius considerares, illa sane tibi vel sine vocalibus subiectis indicaret, non **וְהָיָה** (*ipsa*), sed **וְהָיָה** (*ipse*) legendum esse; quia ibi non in genere feminino est **וְהָיָה**, sed in masculino **וְהָיָה**. Ea quippe est Dei Optimi Maximi bonitas, vt verbo suo multis ab insultu peruersorum hominum cauerit modis, ne quidquam deesset nobis eorum, quæ ad æternum animi otium & incolumitatem faciunt. Vnde etiam meminimus, Patrem nostrum, Præsidem grauissimum disputationis istius, cui has nostras meditationes subiiciemus, narrare, B. PAVLLVM ANTONIVM in collegio Anti-Sociniano ex ipsa Felbingeri versione, qua N. Testamentum interpretatus est, probasse diuinitatem Christi: quæ utique res id testatur, vel ex versionibus sacræ scripturæ, quas homines suarum, id est, peruersarum partium studiosi adornarint, si non omnem veritatem, vestigia saltem illius inuestigari atque erui posse, modo sincerum & cupidum veritatis animum cum meditatione seriisque coniungas precibus. Si vero vel ex aduersariorum versionibus mentem summi numinis aliqua ratione discere possumus; quanto facilius percipi eam ex ipsis sacri textus consonantibus existimabimus? Vnde nostra facere non prorsus possumus illa Summe Venerandi SALOMONIS DEYLINGII, quæ in *Præfat. ad* GEORG. CHRISTOPH. DACHSELI *Biblia Hebraica accentuata* exstant: vbi postquam adfirmasset, Pontificios

ficios, errori suo fauentes, ELIAE LEVITAE opinionem de punctorum novitate lubenter amplexos esse, ita pergit: *Nam si puncta vocalia cum uniuerso accentuum adparatu inuentum sunt humanum, & pro arbitrio reuici ac mutari possunt, cadit sacri Codicis integritas, perspicuitas & certitudo sensus. Omnia e contra ita fient obscura, inuoluta, incerta & ambigua, ut nemo lectorum facile inuenturus sit, ubi in tanta sensus varietate, & tot interpretum dissidiis adquiescat, nisi ad traditiones & Romanorum Pontificum definitiones, tanquam ad oraculum & sacram anchoram tandem confugiat.*

§. IV.

Porro id lectorem fugere nolumus, quod nos ipsi neque ignoramus neque dissimulamus: quantum in nos suscipiamus oneris. Sunt profecto quæ nos ab instituto reuocare possent auctoritates summorum virorum: quorum ex numero (cum in historiam huius controversiæ latius euagari non possimus, ob amplitudinem materiæ, quam hac dissertatione absoluendam nobis statuimus) duos modo profereamus Christianos, quorum argumenta imprimis quoque nobis perpendenda esse censemus, LVDOVICVM CAPELLVM in *Arcano punctuationis*, & IO. FRID. COTTAM in *Exercit. historico-critica de origine Masoræ punctorumque Veteris Testamenti Hebraicorum*: quibus ex Iudæis auctor fuit ELIAS LEVITA in *Masoreth Hammasoreth*, quem quidem librum, dummodo eius compotes fieri potuissemus, ipsum inspiciendum fuisse credimus. Cum vero id adsequi nobis non licuerit, lectorem ea de re veniam rogamus. Nec solis summorum virorum auctoritatibus vrgemur; sed & dubia satis multa, nec plane spernenda sunt, quæ in nos impetum faciunt. Quod tum statim sensimus, cum hanc materiam luce quadam collustrandam stabili nobis lege proposuissemus, eamque ob causam argumenta aduersariorum fugitiuo oculo percurreremus, perpenderemusque simul animo, quid singulis obiectionibus respondendum esset. Facile tum prauidimus, non sine multo æstu hanc tractationem absolui posse: id tamen & speramus, ita rem totam posse proponi, ut nostræ sententiæ fauere ipsa veritas videatur. Duplicem vero sancimus legem, alteram nobis, alteram lectori: nobis, ut ea modestia vtamur erga dissentientes, quam poscit res tam ardua, & tot obiectionibus exposita; lectori, ne, si quid peccaueri-

Hac controversia non caret sua difficultate.

cauerimus, & si quid a sorte humana non alienum commiserimus, nimis grauitur id ferat, sed reputet apud animum suum, & rem ipsam satis intricatam, & nostrarum virium tenuitatem.

§. V.

*Dispositio 10-
tius tractatio-
nis.*

Iam vero priusquam rem ipsam aggrediamur, id monemus, ita nobis omne hoc argumentum dispartitum fore, vt primo obiectiones eorum, qui antiquitatem punctorum oppugnant, destruamus, deinde eam stabiliamus argumentis, nostramque simul sententiam proferamus de hac controuersia, ad Ezræne tempora reiicienda, an a quolibet sacrorum librorum scriptore deriuanda videantur. Et cum meminerimus, duplicis generis dubia in animis hominum circa hanc rem versari; hæc, quæ omnia puncta, illa quæ solos accentus nouitatis arguant: singulis hostibus singulas acies opponendas censemus. Vnde prior pars tractationis nostræ, vbi illorum argumenta consideraverit discussitque, qui in omnium punctorum antiquitatem impetum faciunt, tum demum eorum rationes perpendet, quibus, cum reliqua probentur, soli accentus videntur suspecti. Eadem ratione posteriori parte, primo omnium generatim punctorum antiquitatem argumentis positiuis stabiliemus: postea demonstrabimus, illis qui idem de punctis vocalibus nobiscum sentiunt, incumbere, vt & accentus eodem loco habeant: tandemque, prout dictum est, inquiremus, num a sacris scriptoribus ipsis singulis libris, an ab Ezra vniuersis signa hæc adiecta sint. Cum vero hæc materia dissertationis vnius academicæ mensuram excedere pæne videatur, id nobis liceat, vt, si fortasse vna tractatio completi non omnia potuerit, altera accedat, posteriorioremque lectori partem, quam polliciti sumus, exhibeat. Circa primam vero tractationis partem id a lectore petimus, vt æquum se nobis atque facilem præbeat, si forte senserit, idem & nostræ sententiæ accidere, quod isto prouerbio notatur: Semper aliquid hæret. Cum enim hæc de punctorum antiquitate doctrina non ex illarum genere sit, quæ ad summam perducunt certitudinem, sed probabilibus rationibus nitatur; quid mirum, si quædam argumenta aduersariorum non euertuntur funditus, sed labefaciuntur? Quæ quidem tum demum corruere videbuntur, vbi posterior tractationis pars, positiua

positiua argumenta proferens, inclinatum aduersariorum aciem, vt speramus, prostrauerit.

§. VI.

His igitur dictis, quæ significanda esse duximus, ad ipsam rem accedemus, & dubiorum istorum vim, quæ obiciunt nobis aduersarii, infringere conabimur. Obiecit multa is, cuius mentionem *Transitus ad tractationem ipsam.*

§. IV. iniecit, LVDOVICVS CAPELLVS. Inter recentiores in primis celeberrimus IOH. FRID. COTTA, Professor hodie Tübingensis, in *Exercitatione historico-critica de origine Masoræ punctorumque V. T. Hebraicorum* (qui liber Tübingæ Anno 1726. prodiit) plurimas rationes collegisse videtur, quibus inducuntur aduersarii ad denegandam punctis antiquitatem. Quo de libro magnifica admodum sentit IEAN LE CLERC *dans la Bibliotheque Ancienne & Moderne 1727. Tom. XXVIII. P. II.* affirmans: *qu'il n'avoit encore paru aucun livre sur cette matiere, si court & si plein de matiere, que celui-ci.* Concedat nobis celeb. Vir, vt ex eodem libro, ex quo aduersarii nostri robora suæ sententiæ tanquam ex armamentario quodam desumunt, nos quoque emolumenta percipiamus, & ista, quibuscum nobis confligendum est, argumenta, tanquam in vnum locum redacta & coacta agminis ritu inueniamus. Quamquam enim nouimus, LVDOV. HERCVLEM DASERVM, virum eruditionis laude florentem, opposuisse huic scripto *Exercitationem Philologicam, qua origo & auctoritas punctorum Hebraicorum diuina adseritur, stabilitur & vindicatur*: tamen superesse quæ moneri possint, confidimus. Nectamen legem quandam nobis imponimus, ne ea quoque argumenta sub accuratum examen vocemus, quæ forte a Cl. COTTA prætermissa sunt. Iam igitur, vt isto ordine rem pertractemus, quem §. V. a nobis adhibendum esse demonstrauiamus, ea dubia adgredimur, quæ omnia Hebræorum puncta antiquitatis laude priuare videntur; quibus dissipatis, ad ea progrediemur, quæ in solos accentus infesta sunt.

§. VII.

Primum argumentum aduersarii nostri petunt ex testimoniis Iudæorum, iisque cum explicitis tum implicitis. Vident nempe, nos *Testimonium Aben Ezra ex Commentario in Exod. XXV, 31. examini modi subiicitur.* ipsis obicere consensum plurimorum Iudæorum cum nostra sententia: cui argumento opponunt & dubiam satis fidem huius gentis, & eius-

modi dicta celeberrimorum eius doctorum, quæ in nos impetum facere sibi persuadent. Quid vero tum dicendum esse arbitrabuntur, si senserint, plurima, quæ in medium proferunt loca, vel dissipari posse, vel ipsa quasi nomen apud nos profiteri. Inspiciamus igitur primo illud testimonium, quod petit clarissimus COTTA ex ABEN EZRAE *Commentario* ad Exod. XXV, 31. Occurrit ibi vox תיעשה, in qua Iod anomalicum scriptum est. Ad hanc vocem sequentia notat ABEN EZRA: ראיתי ספרים שברקום חכמי טבריא ונשבעו חמשה עשר מוקניהם ששלש פעמים הסתכלו כל מלה וכל נקודה וכל מלא וכל חסר והנה כתוב יוד במלת תיעשה *Vidi codices, quos inquisiuerunt* (quibus curas criticas adhibuerunt) *sapientes Tiberiadis, & iurauerunt quindecim ex senioribus illorum, quod tribus vicibus considerauerint omnem vocem, omne punctum, omne plenum & omne defectiuum: & tamen est Iod in תיעשה.* At vero plane hic locus Aben Ezræ non est contra nos; immo vix adsequi quis coniectura possit, quamam vox, aut quodnam comma sit in hoc omni sermone, quod aduersarii se nobis opponere vel aliqua ratione posse arbitrentur. Si enim quindecim ex doctoribus Tiberiensibus iuramento adfirmarunt, se ter singula puncta inspexisse, num inde sequitur, vt ante illorum tempora puncta exstiterint nulla? Ergone idem de plenis & defectiuis adfirmabimus? Idem de vocibus omnibus sacri textus? Iurauerunt enim id quoque, *se ter considerasse singulas voces, singula plena & defectiua.* Immo vero, nonne hic ipse locus Aben Ezræ pro nobis testimonium dicit? In quibusnam enim codicibus Tiberienses considerauerunt hæc omnia? In illisne, quos ipsi scripserant? An in aliis, qui iam ante ipsorum tempora perscripti erant? Non quidem plane absurdum foret dicere, eos suos Codices tanta cura examinasse, ne vitia & lapsus scriptionis irreperent. Posterior tamen sententia potior videtur, & ita comparata, vt animo sese facilius probet, nempe eos alia, eaque vetusta exemplaria normæ instar habuisse, ex quibus omnia, summa cura considerata, in hos libros, quos *Aben Ezra* vidit, transtulerint. Si igitur in illis puncta quoque considerarunt, nonne ea necessario iam exstitisse censenda sunt, antequam vel Tiberienses lucem adspexissent?

§. VIII.

Aliud porro testimonium ex eodem auctore, eiusque libro gram-
matico, qui **צחור** vocatur, fol. 138. b. Edit. Venet. citat Clarissimus
COTTA Cap. I. §. 5. quod & LVDOV. CAPELLVS L. I. Cap. II. §. 2. p. 704.
in medium profert. Verba sunt hæc: **רק המנקדים יש להם מנהג לנקד שו"ת תורה תינ עשית וכן המנהג חכמי טבריא**
והם העיקר כי מהם היו אנשי המסורה ומהם קבלנו את כל הניקוד.
Ad punctatores quod adinet, est eis mos punctandi Schua sub Thau, עשית. Et sic est mos sapientum Tiberiadis, & isti sunt fundamentum, (i. e. prout Capellus explicat, nobis tanquam pro norma & canone lectionis habendi), quoniam ex illis fuerunt viri Masora (Masorethæ), & ab his accepimus omnem punctationem. Tria forte desumi possent contra nos ex hoc loco argumenta: primo, videri doctores Tiberienses hinc vocari **מנקדים** seu punctatores, & quidem nullam aliam ob causam, quam quia primi sacro textui puncta adscripserint. At vero lectorem ne fugiat, quid sit punctator. In Codice Hebræo, una cum punctis describendo, hunc Iudæi morem tenere, ut primo ii, quos **סופרים** seu scribas vocant, omnes consonantes exararent; succederent deinde alii huic imperfecto negotio, qui puncta adderent, nomine punctatorum seu **נקדים** insignes. conf. B. Auunculi nostri IO. HEINR. MICHAELIS *Dissert. de Codd. MSS. Biblico Hebraicis* §. IX. p. 8. seqq. Hi igitur hoc loco **מנקדים** vocantur, & nisi totus fallor, a Tiberiensibus distingui videntur. Alias enim bis idem de iisdem, Tiberiensibus inquam, affirmaret ABEN EZRA. Hanc igitur verbis Aben Ezræ, declarationis gratia, paraphrasin apto: *Isti, qui puncta sacro textui addunt, solent Schua subiicere תו Thau, adeo ut sit עשית. Nec id dum faciunt, peccant. Nam & sic est mos Tiberiensium, quorum scriptiorem normam esse nostræ lectionis iudicamus.* Nec tamen videmus, si vel maxime ipsi Tiberienses per **מנקדים** hic intelligerentur, illud sequi, ut primi punctorum inuentores sint. Alterum dubium, quo nos ex hoc loco vexare possent adversarii, situm videtur in eo loquendi genere, quo Tiberiensibus dicitur is mos fuisse, ut תו Thau Schua subiicerent; quod videtur inuol- vere, eos puncta non ex aliis codicibus descripsisse, sed de nouo

Aliud eiusdem auctoris testimonium ex libro צחור examen subit.

excogitasse. Non vero video, num יש מנהג לנקר non possit etiam de istis dici, qui puncta aliunde transtulerunt, inprimis cum non de Tiberiensibus solis, sed & de omnibus מנקרים, eodem loquendi genere vtatur hoc ipso in loco ABEN EZRA. Tandem id fortasse iugulare sententiam nostram arbitratur LVDOV. CAPELLVS, cum Tiberienses vocantur עיקר *fundamentum* lectionis, nosque ab illis omnem punctationem accepisse perhibetur. At vero vtique ab illis punctationem accepimus; illi enim curam adhibuerunt omnem, vt puncta ad nos quam integerrima & minime corrupta peruenirent: sed num inde sequitur, puncta ab ipsis inuenta esse? Nonne etiam possumus dicere, nos a Masorethis omne *plenum ac defectuum*, omnes item sacras litteras Veteris Testamenti accepisse, omnemque textum authenticum? Num vero Masorethæ hæc omnia ex suo ingenio effinxerunt? Et ne id comma הם עיקר nobis molestum esset, effecit CAPELLVS ipse, dum ita illud exposuit: *qui (Masorethæ) nobis tanquam pro norma & canone lectionis sunt habendi.*

§ IX.

*Aliud eiusdem
libri dictum, de
Pausatore er-
roris non accu-
sando.*

Aliud testimonium eiusdem ABEN EZRAE nobis opponit CAPELLVS p. 704. L. I. C. II. §. 3. quem in tractatu צחיה sequentem in modum loquentem exhibet: *Sunt multi interpretes, qui faciunt errare (erroris arguunt) Pausatorem, (eum, qui accentus distinguentes pausamque facientes textui apposuit) e quorum numero est R. MOSES sacerdos &c. At ego miror vehementer, quomodo errauerit Pausator (hoc est, miror, qui tam confidenter ab illis erroris insimuletur) maxime vero, si ille sit Ezra scriba. Caterum Pausatori nemo post eum fuit sapientia conferendus: videmus enim eum per vniuersam scripturam non fecisse pausam, nisi in loco conuenienti. Duo inde tela in nos parare studet CAPELLVS: primo enim hinc ait effici, quosdam Iudæos iam Aben Ezrae ætate in ea fuisse sententia, puncta ab Ezra non esse. Possent fortasse etiam quædam circa hanc rem moneri, e. g. illud מַעֲמֵי אֵת הַמַּפְסִיק posse explicari non de aperta insimulatione erroris, sed de eiusmodi explicatione sensum Scripturæ proponente, quæ punctationi pausatoris contraria sit, licet ipse per incuriam non animaduernerim ab illo me discedere. Hoc si dicerem, possem id aliqua ratione tueri, præsertim cum ibi, vbi תו' &c. a CAPEL-*

Lo positum est, possint exstare fortasse quædam exempla huic explanationi fauentia: qua de re certi nihil possum adfirmare, cum ipsum tractatum **תנ"ך** in manibus non habeam; nec omnino id mihi de CAPELLO perluadeam, eum memoriæ proditurum candide fuisse, si qua ibi nobis fauentia sequerentur. Sed non ita agam: concedam, fuisse iis temporibus, qui puncta Ezræ ætate recentiora statuerint. Quod tamen num nobis multos æstus facessere possit, cum alii aliter sentiant, vix video. Dicit quidem cum LVD. CAPELLVS L.I. C.III. tum clarissimus COTTA §.10. *eiusmodi testimonia, licet pauca sint, ET CONTRARIIS NUMERO LONGE INFERIORA, tamen sexcenta alia dissentientium superare: quia hæc sint maximam partem recentiora, in propriaque causa a Iudeis conficta; illa vero antiquissima, & contra ipsos Iudeos militantia.* Aduersarii igitur ea ratione his viris, qui contra nos testimonium dicunt, fidem student conciliare, dum dicunt, Iudeos, quando contra se ipsos, contra gentis suæ gloriam, contra punctorum antiquitatem sentiant, grauiores auctores esse; quam, dum in sua causa testes sint. Iam vero intelligere me nego, Iudeos suæ tum gloriæ refragari, quando puncta signis expressa a Mose aut Ezra deriuari nolunt, rem vero per puncta significatam orali traditione a Mose ad Masorethas peruenisse dicunt: qua tamen in sententia nisi omnes, permulti tamen vel illorum sunt, quos punctorum aduersarii tanquam causæ suæ patronos adducunt. Porro non video, num minor Iudeorum nobis fauentium fides esse debeat, quam contra nos dicentium; cum aduersariorum sententia maiori eos licentia vagari permittat in explicando variis modis sacro textu, quæ libertas aut potius licentia ingenio huius gentis satis adcommodata est. Ad antiquitatem vero testimoniorum quod adtinet, ex eodem supra adducto loco Aben Ezræ patet, quosdam saltem illo æuo puncta ab Ezra deriuasse, cum ita dicatur: **אף כי אמרנו עזרא הסופר** *maxime si is (pausator) sit Ezra scriba.* Aliud porro ex verbis adlatis LVD. CAPELLVS efficere conatur consuetudinem: *ipsum Aben Ezram non iudicasse puncta Ezræ opus esse.* At vero vnde? Nam Aben Ezra videtur plane suam sententiam expressis verbis non significasse! Hac igitur nititur ratione CAPELLVS: ait, ABEN EZRAM dicere: *Pausatori nemo fuit post eum conferendus: videmus enim eum per uniuersam Scri-*

pturam pausam non fecisse nisi in loco conuenienti. Adfirmat enim, nimis hoc frigide dictum esse, quam quod in Ezram possit cadere. Mihi vero hæc laus adeo eximia videtur, vt Ezram eius poenitere minime debeat, cum vix magnificentius quid & augustius de illo memorix mandari potuisset. Quanti interim fecerit puncta Aben Ezra, id saltem ex hoc ipso loco satis intelligi posse monemus, cui alium adiungimus, ex illius Commentario in Esa. I, 9. vbi ita: עיקר גדול לשמר דרך הטעמים *fundamentum magnum est* (in explicatio-
ne textus sacri) *obseruare accentus.*

§. X.

Davidis Kim-
chii testimo-
nium accura-
tius perpendi-
tur.

Dicere porro in nos iubet CAPELLVS R. DAVIDEM KIMCHIVM, qui ita: מנקדי הניקוד שמו הפרש בין העבר והבינוני היחיד כי קריאתן אחת ונקדו עין הפעל בעבר בפתח נפקד והבינוני נפקד. *Adornantes puncta posuere discrimen inter præteritum & participium singularis (in Niphal,) quoniam lectio illorum una est. Punctarunt nempe primam radicalem verbi in præterito per Patach נִפְקַד, & participium נִפְקָד.* Quid vero? si per adornatores punctorum designari dicerem illos, quos מנקדים vocari, seu מנקרים, supra monuimus? Quid tum hoc dictum contra me valeret? Potuerunt enim exstitisse illi ante natiuitatem Christi longo temporis interuallo. Fortasse ipsa connexio huius commatis Kimchiani lucis quid nobis affundere posset, cum vero CAPELLVS non librum Kimchii citet, in quo hæc verba existant, sed ex Elia Leuita tantum hoc testimonium desumat, cuius librum מסרת המסרת obuium non habuimus, ex connexione neque possumus fauentem causæ nostræ, neque dissentientem Kimchium perspicere. Sed concedamus etiam, eum loqui de hominibus recentioris ætatis: num ideo Kimchium habebimus aduersarium? At vero, inquis, hi homines *posuisse* dicuntur hoc discrimen! Nec tamen video, cur punctatores non possint dici ponere discrimen, quando voces, quas scribæ (סופרים) distinguere non potuerunt, punctis adiectis distinguunt. Non nego, posse etiam istum sensum, cui CAPELLVS fauet, inesse his verbis; sed & hunc, quem iam demonstro, inesse posse arbitror. Vnde Kimchii istud dictum neque me neque aduersarios multum iuuabit.

§. XI.

Antequam finem huic tractationi faciam de testimoniis Iudæorum contra nos adductis, hæc monenda censeo. Primo illis Iudæorum testimoniis niti non omnino posse aduersarios, quæ simpliciter adfirmant legem sine punctis datam esse; nam ea, cum neque de Ezra neque de Masorethis Tiberiensibus certa exhibeant, non Ezræ punctati codicis laudem detrahunt, nec omnem punctorum antiquitatem destruunt. Immo illi ipsi sententiæ, quæ Mosen & singulos librorum sacrorum scriptores punctorum auctores facit, minus detrimenti infertur ex Iudæorum testimonio, cum illud Mosen sine punctis scripsisse perhibet, quam si signa vocalia & diacritica ad ipsa Tiberensium doctorum tempora reiiceret. Facilius enim est errori locus, ubi de ultimis aliquid sæculis adfirmatur. Cum igitur Masorethis Tiberiensibus Iudæi aliquid tribuunt, tum grauius est ipsorum testimonium, quam dum aliquid Mosis aut Ezræ ætate factum vel prætermisum asserunt, quæ quidem ætas campus quasi est, in quem fabulosum huius gentis ingenium licentius potest excurrere. Deinde id significamus, quædam testimonia ab auctoribus profecta esse, qui iam dudum omnem fidem profuderunt: immo ea continere, quæ, cum falsa videantur nec ipsis punctorum aduersariis se probare possint, faciant, ut reliquorum dictorum auctoritas etiam concidat. Quo pertinet illud dictum quorundam Cabbalistarum, quod ab ELIA LEVITA relatum exhibet LVD. CAPPELLVS L. I. C. IV. §. II. qui ELIAS LEVITA ita scribit: *Iuxta sententiam Cabbalistarum tota lex est instar vnius versiculi; quin & secundum quosdam instar vnius vocis seu vocabuli, si modo excipias nomina divina, quomodo scripsit R. Moses filius Nabamani in Præfatione Commentariorum suorum in legem.* Quod enim dicitur, totam legem instar vnius vocabuli esse scriptam, hæc res ipsi Capello incredibilis videtur, & aliquid profecto continet quod animo minus probari potest. Quamquam enim Græci Codices Noui Testamenti sine interstitio inter vocem & vocem scripti sunt antiquitus, teste GRABIO in *Prolegomenis ad edit. Cod. Alexandrini*, idemque mos in describenda LXX virali versione obtinuit, prout MILLIVS in *præfatione ad editionem τῶν ὁ* perhibet: credo tamen, lectori facile me persuasurum, discrimen esse hac in re inter linguam Græcam Hebraicamque, & in hac magis adhuc, quam in Græca, sensum

Primo huic argumentorum ordini colophonem addimus.

eiusmodi genere scriptionis impeditum reddi, sine necessitate. Quanti vero fides doctorum Cabbalæ facienda sit, de eo vt dicamus haud requiritur: cum portentosa horum hominum ingenia satis nota sint. Porro eorum lectori in mentem venire volumus, cum coll. §. IX. quædam testimonia Iudæorum nobis contraria esse senserit, quæ ibidem hac de re monuimus. Tandem dolere nos adfirmamus, cum videamus, quædam loca a Capello allegata in medio plane esse relinquenda, nec cum certitudine diiudicari posse cui parti faueant, ob defectum addendarum vocum antecedentium, & cum allegatis cohærentium. Pertinet huc IVDÆE LEVITAE testimonium, quod C. II. §. 10. exhibet CAPELLVS, ex cuius interpretatione eiusdem quoque Iudæe effatum, quod §. 8. citatur, illustrandum foret. Paragrapho enim 10. ita quidem CAPELLVS loquentem Iudam sistit: *Posuerunt septem reges, & accentus, vt essent signa quedam ad directionem eorum, qui ista transcribebant, idque iuxta Cabbalam a Mose acceptam & ad eos usque propagatam.* Sed omisit bonus Vir istum nominatiuum, qui subiectum orationis declarare debebat, & ex quo omnis sensus pendet. Potest nominatiuus esse in isto auctore, חכמי סבורים, potest & alius esse, e.g. המנצחים &c. sensu profecto immutato. Neque id nos ex ipsis istis scriptis Iudaicis eruere possumus, cum vix ac ne vix quidem illa obuia habituri simus, prætereaque Capellus nihil præter libros ipsos citarit, paginæ aut sectionum nulla mentione adiecta. Quod vero minus tutum sit, solis CAPELLI citationibus niti, cum hic auctor nonnunquam ea omittat, quæ ad rem vtique faciura erant, vide §. LIII. Id porro addimus, recentiorum Iudæorum dissensum in hac re non magni fieri, quorum vnum profert Capellus C. II. §. 12. nec variantes lectiones, aut potius altercationes vel priscorum Iudæorum circa puncta regulasque grammaticas punctuationis, nos in fugam dare, cum in arte circa minuta signa occupata facile eiusmodi quid existere possit, licet dissentientes inter se de authentia punctorum ipsorum nunquam dubitarint. Speramus igitur lectorem censere, iis dubiis a Iudæorum consensu desumptis, quæ sub examen vocari poterunt, satisfactum esse, & hanc aciem, quæ nobis opposita erat, si non dissipatam, at tenuiorem esse redditam. Sin vero malo dolo nos egisse existimet, & ea forte prætermissa testimonia a nobis suspice-

tur,

tur, quæ grauissima sint: hoc ipsi consilii damus, vt ipse Capellum aut Cottam inspiciat, dispiciatque, num eius criminis arguere nos iure possit, quo quidem nostrorum factorum conscientia absoluihur.

§. XII.

Illis igitur ad finem perductis, quæ circa explicitum Iudæorum contra nos testimonium monenda erant: implicitum iam istum consensum, quo aduersarii nostri hanc gentem secum conspirare arbitrantur, considerabimus. Mentionem inprimis iniiciunt cum LVDOV. CAPELLVS, tum Clarissimus COTTA, Pentateuchum in forma voluminis descripti, quem Iudæi in Synagogis suis singulari cura & religione asseruare solent, eoque in sacris publicis vti. Est vtique hoc volumen scriptum sine vllis punctis vocalibus, sine vllis accentuum notulis; illudque tam sanctum & augustum habetur, vt teste CAPELLO Pentateuchum vulgari ratione descriptum huic volumini imponere non licitum sit, licet Iudæi religioni sibi non ducant, Pentateuchum punctis distinctum illi substernere. Est vtique hoc non spernendum argumentum, multamque difficultatem, quamquam non plane inuictam, faciurum isti sententiæ, quæ puncta ab ipso Mose repetit: præcipue, cum hic populus adeo tenax suorum rituum, religionibusque adeo deditus priscis videatur, vt animo vix concipi queat, vniuersam ecclesiam Iudaicam puncta, si unquam in exemplaribus Synagogicis adhibita essent, recentioribus temporibus ex illis proscrispisse. Accedit id, quod multo studio & industria probare conatur LVDOV. CAPELLVS, hoc exemplar Synagogicum ex Iudæorum mente referre sanctissimum istud legis *αὐτόγραφον*, quod ipsius Mosis manu exaratum in sancto sanctorum adseruabatur: vnde illud *αὐτόγραφον* sine punctis fuisse præsumit. Probat, hanc sententiam Iudæorum esse, adductis testimoniis. Illud etiam dubium satis dissipat CAPELLVS, quod peti posset ex MAYMONIDE, qui rationem describendi voluminis Synagogici explicaturus, meminit quoque litterarum punctatarum, atque corollarum (*תנין*): hic enim de corniculis certis litterarum, ibi de punctis extraordinariis sermonem esse euincit.

§. XIII.

Quid igitur censes, lector? nostramne sententiam tot laqueis indutam, tot dubiis immerfam esse, ex quibus emergere nulla ratio-
*Ad illud argu-
mentum re-
ne spondetur.*

ne possit? Nondum animum omnem abieciimus. Premit utique hic Iudæorum dissensus codice Synagogico declaratus eos, qui a Mose puncta deriuant: nec tamen ita rebus illorum hæc quasi extrema calamitas incumbit, ut prorsus nihil habeant, quod respondeant. De quo quidem in fine secundæ tractationis dicendum erit. Minime vero hæc, quæ dicta sunt ab aduersariis, omnem punctorum antiquitatem euertunt: possunt enim illa nihilominus ab Ezra eiusque esse focis. At, inquis, si ab Ezra essent, nunquam ea foret Iudæorum audacia, ut puncta a scriptore Θεοπνεύστῳ addita, a sanctissimo codice Synagogico tanquam profana proscriberent! Respondeo vero, primo: si vera sint quæ CAPELLVS adfirmat, codicem Synagogicum ideo sine punctis exhiberi, ut quasi simulet Mosis ipsius αὐτόγραφοι, pro ipsius sententia signis minutulis hisce destitutum, vim omnem huius obiectionis concidere. Deinde; illum ipsum, cui commissum sit, ut ex hoc volumine Synagogico legem publice recitet, domi libros punctatos adhibere & scrutari, ut deinde quam accuratissime lectionem punctis expressam obseruare possit. Vnde liquet, ritus Iudæorum sacros, nulla ratione antiquitatem omnimodam punctis denegare: nec forte plus huic argumentationi roboris inesse, quam si adseuerare vellem, Hagiographa exceptis quinque Megilloth ante Christi natiuitatem non exstitisse, sed Vto post illum sæculo demum adparere cœpisse; cum ne quidem in Synagogis recitentur, ideoque paullo abiectioris conditionis videantur, quam ipsæ vocales, quæ licet scripto non exprimantur, vocetamen proferantur. Num vero plane hic ritus Iudæorum Mosen puncta scripsisse neget, id prout diximus ad vltimam tractationis nostræ partem reiicimus. Illud tantum addimus a CAPELLO, prout arbitramur, prætermissum acerrimum telum, quod ex voluminis Synagogici ratione vel in eos informari posset, qui Ezram punctorum auctorem statuunt. Adsunt nempe in isto Volumine puncta extraordinaria, quæ licet a Mose ipso non bene deriuentur, eius tamen antiquitatis sunt, quam HIERONYMI testimonio nobis probare possunt. Dicit igitur aliquis: en! ea omnia, quæ in Pentateucho antiqua sunt, & Christi ætate superiora, licet non ab ipso Mose, saltem ab Ezra addita, Iudæi in hoc volumen cogunt; ergo quicquid in illo non occurrit, illud ne Ezram quidem auctorem agnoscere

agnoscere videtur, aut alium quendam virum Christi ætate superiorem. Ad hoc vero argumentum respondemus, singularem esse causam, quæ suadeat in quouis Codice vel non punctato hæc tamen signa exprimere: eamque causam in ipsa significatione eorum sitam esse. Id enim, si omnes rationes rite subduxeris, officium horum punctorum esse videbitur, ut declarent, eas litteras, quibus imposita sunt, in aliis codicibus existisse, in aliis vero desideratas esse priscis iam & ultimis sæculis. Vnde, si bona fide vel solas litteras textus sacri describere volueris, minime culpandum erit, si horum signorum quoque rationem habueris, quæ antiquissimas lectiones variantes circa litteras fiunt, ipsumque Kri & Cthib, si suspicionibus indulgere velimus, vetustate superant.

§. XIV.

Singulare huic argumento pondus accedere existimat Cl. COTTA §. 10. ex narratione Iesuitarum Chinesium, qui adfirmant, Iudæorum quasdam Synagogas in China repertas esse, penes quas fuerit liber legis Hebraicus, ante 600 & amplius annos sine punctis descriptus: Iudæos vero istos nihil unquam de Christo audiuisse, (vnde liquet, eos ante Christi aduentum illuc adpulisse) immo nomen eos Iudæorum ignorasse, seque dixisse Israelitas; eamque ob causam pro reliquiis decem tribuum, a Salmanassere deportatarum, habendos esse. Lucem iam huic negotio adfundat is, qui in manibus nostris est liber, inscriptus *Anciennes Relations des Indes & de la Chine de deux Voyageurs Mahometans, qui y allerent dans le neuvieme siecle*, cuius editor est, teste priuilegio regio, EVSEBIUS RENAUDOTUS, qui & ipse a pagina 125. vsque ad finem adiecit *Remarques sur les principaux endroits de ces relations*, in quibus huius codicis mentionem iniecit. Id igitur primo ex hoc libro adparet, fuisse istum codicem volumen Synagogicum. Ita enim RENAUDOTUS p. 325. *On apprend aussi de lui, que dans la mesme ville il y avoit dix ou douze familles des Juifs, qui avoient une synagogue assez belle, & qu'ils avoient rebastie depuis peu avec assez de despense. Qu'on y conservoit depuis cinq ou six cens ans, le Pentateuque escrit sur de Volumes en forme de rouleaux, qu'ils avoient en grande Veneration.* Idem ergo in omnibus Iudæorum Synagogis, quæ in Germania sunt, nostris oculis videre possumus, nec no-

Ad ea respon-
detur, quæ
Cl. Cotta de
Codice quo-
dam Chinesse
punctis desti-
tuto dicit.

vum plane aut peregrinum, aut inauditum causſæ noſtræ hic codex Chinenſis bellum mouet: quod & ipſe COTTA indicare videtur. Vnde ſi plane nihil de hoc codice adderem, corrueret tamen, atque nulla foret hæc argumentatio, ſimulac concidiſſet illa, quæ a codice Synagógico petebatur. Sed iuuat diutius huic rei immorari, vt adpareat, tantum non omnibus numeris veritatis hanc argumentationem deſtitui. Qui igitur homines, inquis, eundem morem tenere, codicemque punctis exutum in ſacris adhibuerunt? Iſti nempe, quibus, ſi coniectura quid adſequor, inde a deportatione decem tribuum nihil cum reliquis Iudæis commercii fuit, ſiquidem non Iudæi, ſed Iſraelitæ exiſtimandi ſunt, prout & iſti, qui inhabitant regionem Niſapour, ex tribu Dan, Zabulon, Aſcher & Naphthali ſe oriundos perhibent, teſte Renaudotio p. 327. Audio: nec tamen hoc argumento conſtrictus teneor. Eadem poſſem reſpondere, quæ ſ. præc. dixi: nihil hoc impedire, qua minus ab Ezra puncta repetantur. Si enim Ezra demum puncta adieciffet, num mirum foret, eos, qui multis ante Ezram luſtris in remotas regiones tranſierunt, puncta non habere? Nec ego eam reſponſionem alienam a re, & desperatæ cauſſæ præſidium peius exiſtimauerim. Sed tamen, quo expeditiora mihi ſint omnia in poſtrema tractationis parte, hoc tantum monebo: primo, nondum exploratum ſatis & certum eſſe, hos (liceat ita vocare) Iudæos reliquias fuiſſe illarum decem tribuum, quæ a rege Aſſyriæ deportatæ ſunt: deinde, ſi maxime ſint, multa ſaltem illis cum reliquis Iudæis interceſſiſſe commercia. Illud quidem (eſſe eos reliquias iſtarum tribuum, quæ miſerrimo exilio regibus Aſſyriæ pœnas dederunt) non ſatis ſtabilitur, & extra dubitationis aleam ponitur, neque iſto teſtimonio, quo quidam in illis terris Iudæi ſe ex tribu Dan, Zabulon, Aſcher & Naphtali oriundos dixerunt; permultæ enim fortasſe harum tribuum familiæ, deſiderio ſacrorum rite peractorum, in regnum Iudæ conceſſerunt: neque iſta ignorantia, quæ ipſum Iudæorum nomen apud ipſos deleuerat; cum in primis iſte Iudæus, quem Renaudotius primum cum Ieſuitis loquutum ſiſtit in ſumma ignorantia litterarum Hebraicarum verſatus ſit, Chinenſibus muſis inhians quaſi & conſecratus, ob eam querem ipſis ſacris Iudæorum tantum non prohibitus. Dum vero hi Iudæi ipſum Chriſtum ignorasſe perhibentur, ea res incredibilis forte

forte videretur ei, qui nosset Muhammedis asseclas in ipso Chinæ regno habitare, quorum Coranus multa de Christo memoriæ prodit. Accedit, quod anno Græcorum 1092 (Christi 781) Sinensibus episcopi Christiani iam fuisse perhibeantur in ASSEMANNI *Biblioth. Orient. Tom. II. p. 255. nota 2.* qui hanc rem ex monumento lapideo in provincia *Xensi* inuento probat. Sed, si vel hoc concederemus; potuisset Christi eiusque historiæ memoria longo interuallo temporis locique, quo & ab iis rebus gestis & a terris Christianorum aberant isti Iudæi, oblitterari. Quibus hucusque dictis adiiciemus ipsius RENAUDOTII verba, quibus p. 327. suam hac de re sistit sententiam: *La pensée du P. Ricci, touchant ces Israelites de Caifamfu, qu'ils pouvoient estre des restes des dix tribus transportées par Salmanassar, est assez vraisemblable. Le juif Benjamin marque dans son Voyage, qu'il y en avoit dans le pais de Nisapour, qui pretendoient estre les descendants des Tribus de Dan, de Zabulon, d'Ascher & de Napthali. Mais il faudroit sçavoir plusieurs circonstances, que nous ignorons, pour juger, si cette pensée a quelque fondement, ou si c'est une simple coniecture. Il seroit necessaire d'avoir veu leurs livres, de sçavoir ceux qu'ils ne connoissent pas. Car des Israelites de ces dix Tribus ne pouvoient pas avoir entre les mains, ni reconnoistre comme inspirez de Dieu, les livres des Prophetes, qui ont reproché si fortement l'Idolatrie aux Roys & au peuple d'Israel. Ainsi ce que dit le P. Trigaut de ce Juif, qu'il racontoit les histoires d'Esther & de Judith, fait voir, qu'il avoit connoissance de tous les livres de la sainte Escriture, ce qu'il n'auroit pas esté possible, s'il n'avoit eu commerce avec les autres Juifs. Et quibusdam interiectis, quæ compendii causa omittimus: Ainsi on ne peut sur des indices aussi legers, juger, si les Juifs sont entrez dans la Chine, peu de tems après la transmigration de dix Tribus, ou s'ils y sont venus en suite, de la mesme maniere que les Chrestiens & les Mahometans: & c'est ce qui paroist plus vraisemblable.* En virum, qui nihil certi adfirmare audet circa genealogiam horum Iudæorum; licet punctorum antiquitati minus faueat. Id saltem ex verbis eius adparet, quod & res ipsa loquitur, eum existimare hunc Iudæum, qui Estheræ & imprimis Iudithæ res gestas fataque nouerit, cum reliquis Iudæis multam saltem consuetudinem habuisse. Quod si concesseris,

cesseris, concedas etiam, vsum non punctati codicis Synagogici ex eodem crebro cum nostris Iudæis commercio deriuari posse. Sed quid his diutius inhæreo? Aduersarii nostri probent, si voluerint, hos Israelitas decem tribubus a Salmanassere deportatis originem debere; euincant, eos ex commercio cum reliquis Iudæis hunc ritum accipere non potuisse. Quam quidem probationem illis difficillimam fore arbitror, qui & litteris Samaritanis olim codicem sacrum conscriptum censeant, & sciant, horum Iudæorum codices, teste RENAVDOTIO p. 328. quod ad characteres litterarum, nostris codicibus simillimos esse. Hæc tamen omnia si probauerint, non tamen acies nostra inclinata ac prostrata erit.

§. XV.

*Argumentum
a scriptis Cab-
balisticis de-
sumtum in-
fringitur.*

Aliud porro argumentum contra antiquitatem punctorum aduersarii nostri petunt ex scriptis Iudæorum Cabbalisticis, iisque antiquissimis & ante Talmud confectis; quorum auctores mysteria sua ex foliis textus Hebraici consonantibus, inuersis, transpositis, varieque permutatis exsculpere adlaborent, nunquam vero ex punctis vocalibus, de quibus altum sit apud illos silentium. Immo, ne eos quidem Cabbalæ doctores, qui a nostra ætate propius absunt, ex punctis vocalibus & accentuum signis exsculpere mysteria sua, ait CAPELLVS: vnde parere pronuntiat, illos non credidisse, puncta eiusdem cum litteris diuinæ auctoritatis esse, nec, prout hæc Mosi originem acceptam referunt, ita & illa eiusdem auctoris esse; cum alioquin pro ingenio suo haud e manibus dimissuri fuissent vberrimam occasionem textum sacrum centenis millenisque mysteriis obruendi. Quod argumentum, cum primum nobis negotium faceßere videretur, postea adcuratius consideratum leue satis visum fuit. Primo enim ea est indoles linguæ Hebraicæ, vt pars eius principalis consonantes sint, puncta vero secundum quasi gradum dignitatis obtineant. Illas si teneas, alia vero puncta substituas, tum quidem a sensu, quem scriptor verbis expressit, modo magis modo minus deflectes: hæc si serues, alias vero litteras illis adiicias, tum toto cælo a mente scriptoris aberrabis, nec sane a sententia, quam is memoriæ prodidit, propius abesse censebere, quam is, qui verba CICERONIS imitatione, quam masculam dicimus, sequitur, ab ea materia quam CICERO tractat, a qua

qua quidem longissime discedere potest. Vnde sequitur, vt Iudaeorum doctores, quando ex litteris ipsis sacri Codicis mysteria eruunt, id aliqua saltem ratione tueri possint: si vero *relictis consonantibus*, ad ipsas vocales, ad ipsa signa diacritica, ad ipsos accentus progredi velint, vt rum plane pro insanis habendi sint, suisque conatibus non sacram Scripturam ipsam substruant, sed imitatione quadam mascula, habitum solum orationis in sacris libris expressum simulent. Vnde non mirum est, eos licentiæ suæ vel aliquo in loco metam figendam censuisse. Deinde, vt generatim hæc illa genera huius artis oratione complectar, quænam artificia Cabbalistica ita comparata sunt, vt possint bene ad puncta adplicari? Inspiciamus quæso ista huius artis genera, quæ nobis exhibet Ven. WOLFIUS *Biblioth. Hebr. Parte II. p. 1210. seqq.* *Gematria*, pro consonantibus vocum alias substituens, quæ, si illarum valores numerici sibi inuicem additione facta accesserint, eundem numerum efficiunt, qui ex voce fundamenti loco substructa elici poterat (e. g. *יבא שילה* pro *משיח*, quia cum hoc tum illud, si valorem numericum litterarum spectes, efficit 358); hæc inquam Gematria nullum in punctis locum habet, vtpote quæ exprimendis numeris non adhibentur. Aliud genus Cabbalæ est *Notaricon*, dum ex litteris vocum initialibus nouas voces componunt; (e. g. ex *יבא שילה ולו* vocem *ישו*) vel ex singulis vnus vocis litteris totidem voces effingunt (e. g. si vellem ex prima voce in Psalmis obuia *אשרי* effingere *אֵיכָה שָׂנְאוּ רוּחַ יְהוָה*, quomodo oderunt Spiritum Domini?) Quid tibi videtur lector? Hoc deesse temeritati Cabbalistarum valde miraris? Id tibi singulare videtur, hos homines eo audaciæ non progredi, vt litteras, partem primariam & capitalem sacri Codicis, missas faciant, solas sibi vocales sumant, easque iubeant integras voces simulare? Idne tibi insolens videtur, hanc non esse stultitiam atque adeo insaniam doctorum Cabbalæ, quæ (vt exemplo rem non in animo solum tuo, sed in oculis defigam) vel ex punctis, accidentali parte nominis proprii *יְרֵשָׁלַיִם* efficere posset: *עַל מַרְעֵי הָעַמִּים וּבְרָאשֵׁם*? Mihi quidem, licet omnia ab horum hominum temeritate exspectanda censeam, non a ratione remotum videtur, eos hanc detorsionem sacri textus, tam horrendam, tam in-

auditam, tam incredibilem reliquis detorsionibus non addidisse, si vel maxime puncta a Mose & a Deo esse crediderint: inprimis cum voces Hebræorum ne speciem quidem præ se ferant, ac si a punctis vocalibus inciperent, eas si neglexeris, quarum prima syllaba est **ו**. Tertium Cabbalæ genus *Themura* seu *permutatio* vocatur, quod (teste celeberrimo WOLFFIO) textus litteras tot numero retinet, easque vel manente ordine aliter componit, vel mutato ordine aliter transponit, vel per certam Alphabeti combinationem cum aliis permutat. Quo etiam modo efficitur, vt Ierem. XXV, 26. vox **ששן** per **בבל** explicetur. Consideret vero lector ea, quæ iam sub initium huius paragraphi de toto hoc argumento disputauimus, & reputet num, Iudæi textum sacrum detorquerent, an euerterent & prorsus abiicerent, si verbi gratia puncta cuiusdam versus litteris, quibus possent vellentque, instruerent: & tum iudicet, num hæc peruersissima interpretationis ratio a Iudæis neglecta, arguere possit, eos vel priscis temporibus puncta plane ignorasse, vel recentioribus pro diuinis non habuisse. Adde & hoc: ita comparatam esse indolem linguæ Hebraicæ, vt, si vel maxime velis easdem regulas in mutandis vocabulis adhibere, quas Cabbalæ doctores in consonantibus obseruant, centies centiesque nullus inde sensus existere possit. Exempli gratia, si vocales (prout isti in consonantibus hunc morem obseruant,) duobus verbis sibi inuicem hoc ordine subiicere velles, ^{a e i o u,} & ^{u o i e a} quoties in sacro textu ista vocalis, quæ superiore versu continetur, obuia foret, aliam in eius locum supponeres, quæ ei in versu inferiori responderet: vide, quem inde sensum habiturus esses. Adplices hoc artificium ad primum comma sacrae Scripturae, tum sequentia habebis; **בְּרֵאשִׁית בּוֹרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**, nullo plane sensu. Vnde id discere cupio, si vel maxime Iudæi voluissent hoc artificio vocales in mysteria sua deriuare, qui potuerint? Istam tamen licentiam, quam aliqua, licet peruersa, ratione circa vocales adhibere possunt, non e manibus dimittunt, dum litteris sacri textus modo hos modo illos sonos vocales adhibent, vt varium sensum fundant. Quod tamen dum ab illis fit neque nos neque aduersarios valde iuuat: nec, si ab illis negligeretur, nobis magis molestum foret, quam

quam illis quibuscum nobis res est. Porro ex inuersa, minuscula, maiuscula litterarum figura mysteria eliciunt: at vero id in vocalibus non faciunt. Hocne antiquitati vocalium fraudi erit? Minime! Cum enim eiusmodi figuræ mutationes puncta subire non soleant, qui possunt ex illis mysteria effingere, si vel vltimæ antiquitati vocales vindicandæ sint. At, inquis, hoc saltem mirum, eos extraordinarias & a regulis Grammaticis recedentes punctationes mysteriis suis non adhibere! Respondeo, probabile esse: Iudæos Cabbalæ studio deditos Grammaticis studiis sæpe parum imbutos fuisse, & inde accidere potuisse, vt hæc, quæ a regulis defleunt, ne animaduernerent quidem: deinde, Codicem non punctatum licentiæ & conatibus horum hominum magis adcommodatum fuisse, quam eiusmodi sacræ Scripturæ exemplar, quod punctis quasi circumseptum & ab omni illorum iniuria munitum est, qui quidlibet ex quolibet efficere volunt. Nec id negabant plane aduersarii, ipse enim Clarissimus COTTA §. XII. adfirmat: *probabile esse crebrum illius formulæ usum, ne legas sic, sed sic, inde fuisse ortum, quod codex S. antiquissimis temporibus omnibus plane punctis destitutus fuerit, & occasione huius circa vocales audaciæ, ansam deinceps aliis fuisse subnatam, eadem ratione circa consonas eiusdem vel adfinis valde soni aut figuræ licentius ludendi.* Quæ dum dicit, quid dicit? id inquam, codicem sine punctis conatibus eiusmodi hominum magis fauere, quam punctatum. Si igitur Cabbalici doctores neque satis bene tenebant plerumque Grammaticam & subtilem punctorum *אנשי כסא*; neque punctatum codicem causæ suæ fauere existimabant: num mirum, eos suis mysteriis vel codicem punctis destitutum adhibuisse, licet alii codices punctis haud essent denudati? Quod si fecerunt, qui poterant ex punctis protentosa mysteria eruere?

§. XVI

Porro scripta Talmudica, tam Mischnam quam Gemaram antiquitatem punctorum iugulare, credit tam LVD. CAPELLVS L. I. Cap. V. §. 4. quam celeberrimus Cotta §. XII. Negant enim in omnibus scriptis Talmudicis mentionem punctorum fieri vllam, vnde incredibile sit, eo tempore puncta iam exstitisse, in quod doctores Talmudici inciderint. Animo enim concipi negant posse, qui fieri potuerit, vt vel puncta

*Argumentum
a silentio Tal-
mudis desum-
tum expendi-
tur.*

puncta celeberrimos hos doctores laterent, si illis coæua essent; vel si magistri Talmudici ea nouissent, nullam facerent illorum mentionem. Hac ratione aciem dum instruunt aduersarii, duo regerenda censeo. Primo: esse utique loca, nec ea aduersariis ignota, in ipso Talmud, quæ non obscura significatione punctorum mentionem iniiciant, quorum vel agmen quoddam ex ipso CAPELLO desumi posset. Quæ tamen testimonia causæ nostræ eripere statuit CAPELLVS *Libro II. de arcano punctationis*: nec in hac parte tractationis nostræ illa nobis testimonia vindicamus, sed id negotii in eam dissertationem reiicimus, quæ positiua argumenta pro antiquitate punctorum proferet; in qua hæc omnia vberiora & ornatiora fore confidimus, cum hoc ipso consilio tempus lucraturi simus, studiis hisce impendendum. Deinde nec id reticendum existimamus, certamini huic Colophonem additum non esse, licet ipsa nomina punctorum, e. g. Patach, Segol, Sakeph Gadol, in scriptis Talmudicis non occurrant, dummodo alia quædam dicta adsint, quæ signa vocalia & accentus his Iudæorum magistris ignota non fuisse suspicari nos iubeant. Nemo, ut rem exemplo illustremus, consonantibus antiquitatem ultimam tribuendam esse ea ratione inductus negabit, quoniam in toto sacro codice V. T. nullum nomen ullius litteræ occurrit, ab illo commate si discesseris, quod exstat Ezech. IX, 4. וְהָיָה הָאֵלֶּךְ, ubi tamen הָאֵלֶּךְ facilius sane per *signum* explicari crediderim, quam ipsam litteram significari adfirmauerim. Immo, ne posses quidem hac ratione fretus pronuntiare, nomina litterarum recentia videri: argueret enim te Græca lingua, quæ nomina Hebraicis simillima ex Oriente profecto accepta dum sæpe litteris suis imponit, id adfirmat, Græcos una cum litteris, id est priscis quam maxime sæculis, nomina quoque litterarum Hebraica vel Chaldaica accepisse. Nolim quidem adseuerare, eadem plane ratione se habere silentium scripturæ sacre, libri exiguae molis & voluminum Talmudicorum, quæ amplissima sunt & vastissima: non spernendam tamen inde illustrationem desumere, aliquem mihi favorem conciliare liceat. Porro, valor numericus litterarum antiquissimus forte est: nec tamen unquam numeri litteris numericis expressi in sacro codice observantur.

§. XVII.

At! inquis, potuisset utique accidere, ut nomina horum signorum nulla scriptis Talmudicis continerentur, nec tamen inde præiudicium contra illorum antiquitatem conflare posset, nisi eiusmodi adessent loca, in quibus perspicuitas orationis id videretur exigere, ut adpositis horum characterum nominibus, saltem naturalibus, sermoni lux adfunderetur: ea vero cum adsint, nec tamen vlla nomina figurarum istarum minutarum exhibeant; adum est de punctorum antiquitate. Argumentatur hac ratione LUDOVICVS CAPELLVS, argumentatur celeberrimus COTTA §. XII. quod dum faciunt, inprimis gaudeo, me hac argumentatione pæne ab instituti mei ratione deduci, & eo adduci, ut vel in hac dissertatione argumentum aliquod positivum pro antiquitate punctorum proferam. Prouocant inprimis aduersarii ad illum locum, qui exstat in *Massech. Bava bathra* cap. II. fol. 21. Connexio huius commatis hæc est. Duo narrantur fuisse magistri ludæorum, quorum alter adfirmavit, eiusmodi ludi magistro inprimis utendum esse, qui multa in legendo Codice absoluat, licet non exactissimam diligentiam singulis vocibus impendat; alter id negavit, ac dixerit, se ea institutione inprimis delectari, quæ (prout nos dicimus) non multa tractet, sed multum. Ea enim vitia, quibus ætas puerilis semel imbuta sit, non facile ex animo extirpari. Tum hic exemplo rem illustraturus ita pergit: על דכתיב ששה חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום כי אתה לקמה דדויד אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה דכתיב תמחה את זכר עמלק אמר ליה והא אנן זכר קרינן אמר ליה אנה זכר אקריין אזל שיילה לרביה אמר ליה היאך אקרייתן אמר ליה זכר שקל ספסורא למיקטליה אמר ליה אמאי אמר ליה דכתיב ארור עושה מלאכת יהוה רמיה

Propterea, quia scriptum est (1 Reg. XI, 15.) sex menses sedit ibi Iacob & omnis Israel; usque dum exstirpasset omnem (זכר) MAREM in Edom. Cum igitur veniret coram Davide, dixit ei (David): Quare fecisti ita? Dixit ei (Ioab): quoniam scriptum est (Deut. XXV, 19.) delebis (זכר) MAREM Amaleki. Dixit ei (David): atqui nos (זכר) MEMORIAM legimus. Dixit ei (Ioab): Ego (זכר) marem lego.

D

Abiit,

*Neglecta a
Talmudicis
nomina voca-
lium in quibus-
dam locis nos
non opugnare,
sed iuuare pro-
batur.*

Abiit, interrogavit magistrum suum, dixit ei: qua ratione legere nos fecisti? Dixit ei: זכר - - - . Eduxit gladium ad interficiendum eum. Dixit ei (magister); Quam ob causam? Dixit ei (Ioab): Quoniam scriptum est, maledictus sit, quisquis fecerit opus Domini fraudulenter. En! dicunt aduersarii nostri, nomina vocalium nulla adduntur, licet summa id necessitas exigat, si quidem tunc temporis exstitissent! Narrant nempe nobis Talmudici doctores, natam fuisse controuersiam Dauidem inter & Ioabum, num זכר Z. C. R. an זכר Z. C. R. legendum sit. At hoc idem est: siue זכר legas, siue זכר, semper vnum idemque erit זכר. Verum enim vero Ioab pronuntiabat *Zachar* vel *Zchar*, Dauid vero *Zecher*. Qua id igitur ratione magistri Iudæorum designant? Dicentne fortasse: Dauidem per duplex e protulisse; Ioabum per duplex Cametz, vel per Schua & Patach? Id quidem, cui oculorum vsus est nemo adfirmabit. An vero adpingent figuras vocalium? Atqui nec ulla video. Quid est igitur, quod fieri potuisset, nec oratio obscura, absurda, insulsa enaderet? Poterat *Zecher* & *Zachar* per alias voces explicari: poterat dici מענין וזכרת ארץ (i. e. ex ea significatione, quæ est Deut. VIII, 2. & recordaberis totius via, qua duxit te Dominus.) Poterat porro dici, הכרית זכר ולא נקבה. Num tale quid fit? num omni contextu continetur? Minime! Quid igitur? Scribunt Talmudici, Dauidem legisse Z. C. R. Ioabum legisse Z. C. R. ludi magistrum Ioabi legisse Z. C. R. Ridetne lectorem? an insaniunt? At, inquis, quoquo modo se res habeat, vides profecto ita scriptum! Id tamen ex te quæro; num negare possis, auctores huius libri dubiæ isti voci vocales subiecisse? Nullas vero, inquis, video, neque sub hac voce, neque sub omni libro. Ad integrum vero librum quod adtinet, eum quidem non adfirmauerim vocalibus instructum vnquam fuisse: sed nonne hæc vox dubia saltem poterat vocalibus instrui? prout vel hodie Syri ita solent exarare sua scripta, vt hæc vox, hæc syllaba punctis destituta sit, altera instructa. At, iterum regeris, nulla signa sub זכר video! Hoc vero plane me non vetat credere, primos auctores hæc discrimina tam necessaria adiecisse, licet ad nos non propagata sint. Quis enim ea postea describere debebat? הסופר, seu is, qui totum describebat librum. Facere id, si rationes iuris subducimus

ducimus, utique debebat: sed cum hi homines solas litteras memoriæ saltem in describendis bibliis, prodere solerent, (conf. B. Auunculi nostri D. IO. HEINR. MICHAELIS *Dissert. de Codd. MSSC. Biblico-Hebraicis* §. IX. p. 8. seqq.) & puncta ad תוֹסֵף נִקְרָאִים pertinere arbitrarentur; hæc quoque puncta prætermisere. הַנִּקְרָאֵם vero seu *punctator* libro huic, qui paucis in locis punctandus erat, non adhibebatur. Iam incuria & negligentia non sane miranda accidit, ut puncta hæc sub זכר desperirent. Quod cum fieri profecto facile potuit, tum etiam, si quid coniectura adsequi possumus, factum est. Animo enim vix concipi potest, tam pinguis obtusique ingenii celeberrimos hos Iudæorum doctores fuisse, ut, si ipsis vocalibus additis varios sensus vocis זכר non distinxissent, ne quidem addita significatione sermonem ambiguitatis & æquivocationis vitio liberaissent, (more Rabbini posterioribus non ignoto.) Id igitur cum factum non sit, magnopere mihi persuadeo, vocales illorum tempore iam existisse, quæ textum illustrare potuerint. Iam melius de nostra causa actum erit, si concessum erit id, puncta Talmudicis esse coram scriptis. Id vero telum secundi ordinis, quod ex hoc dicto Capellus in nos format, Talmudistas omnem hanc historiam effingere ne quidem potuisse, si Ioabum codice punctato usum credidissent, minus nobis exitiabile erit, si considerauerit lector, non mirandam summam codicum punctatorum paucitatem ante inuentam typographiam; qua de re alio nobis loco agendum putamus.

§. XVIII.

Quam plurima igitur iam proferant aduersarii dicta, quæ eiusdem indolis sunt: nos quidem illis magis iuuamur, quam oppugnamur. Addunt e. g. isti loco allegato illum, qui exstat in *Tr. Berachoth* in fine ad Ies. 54, 13. ubi Talmudici iubeant legi, בְּנֵיךָ *edificatores tui*, non vero בְּנֵיךָ *filij tui*. Quamquam hoc comma ne huius quidem loci est. Scribitur enim in illo libro בְּנֵיךָ *filij tui* sine Vau, & בְּנֵיךָ *edificatores tui* cum Vau; unde & vocales facile abesse poterant. Sed sunt alia effata magistrorum Talmudicorum, quæ huc pertinent, quæ & ipsi citant aduersarii: nos duo insuper addemus illis ex amplissimo numero similium locorum. In eodem tractatu *Berachoth* fol. 7. b. deriuatio & significatus propheticus vocis *Ruth* explicatur, & postea affirmatur, nomina sensu arcano non carere, tum vero additur:

De locis Talmudicis in quibus dicitur:

NE LEGAS SIC,
SED SIC.

אמר רבי אלעזר דאמר קרא (תהלים מו) לכו חזו מפעלות
יהוה אשר שם שמורת. בארץ אל תקרי שמורת אל-
שמורת, i.e. *Dixit Rabbi Eleazar: cum dicit versus; agite, videte
opera Dei, qui posuit deuastationes in terra, ne legas שמורת* (deua-
stationes) *sed שמורת* (nomina.) En! iterum iubent legi שמורת,
vetant recitari שמורת. Iam, licet ex contextu possimus sensum &
pronuntiationem harum vocum adsequi, nonne absurdi viderentur
ii, qui nihil nisi easdem litteras scribunt, easque recitari iam iubent,
iam vetant? Idem foret, ac si de isto compendio scriptionis *dns* mo-
nerem, *ne legas dns, sed dns*, quod utique absurdum foret; licet ex
contextu reliquo meæ orationis pareret, a me id præcipi, non legi
debere *dens*, sed *dominus*. Nonne igitur, si puncta adponi non po-
tuissent a primis auctoribus Talmudis, ita potius mentem suam nobis
explanaturi fuissent: *ne legas*, seu, *ne explices in significatione שממה*
(deuastationis) sed שם (nominis?) Eadem dici possunt & in illum lo-
cum, qui est in *Massecheth Bava Bathra* fol. 75. vbi dicunt, tria esse,
quibus nomen sacrosanctum יהוה inditum sit, 1) Messiam, 2) Iustos,
3) Hierosolymam. Et ad hanc quod adtinet, citant *Ezech. XLVIII, 35.*
vbi est: וְשֵׁם הָעִיר יְהוּדָה שְׁמָהּ, & addunt אל תקרי שממה
יהוה שמה (Iehoua est ibi) *ne legas שממה*, יהוה שמה אל יהוה שמה
sed יהוה שמה (Iehoua est nomen eius.) Id vero iam quale est,
quando aduersarii ipsam istam formulam, *ne legas sic, sed sic*, suas
arbitrantur partes iuuare? Dicunt enim, eo audaciæ gentem Iudæo-
rum peruenturam non fuisse, vt per lusum ingenii aliter legi iuberent,
quam in sacro textu appareat, si puncta priscis temporibus iam ad-
fuissent. At! vero negare qui possunt, eadem licentia & minus ho-
norifica ratione ipsas litteras ab hac gente tractari? Quid igitur dicunt?
Quid est quod dici possit, vt causam susceptam tueare? Persuadent
sibi, natam circa vocales hanc licentiam, ad litteras postea demum
fines quasi suos protulisse. At quid est hoc? In vocalibus ludunt Iu-
dæi; ergo recentes sunt. In litteris ludunt: eas quidem recentes
esse quis adfirmare audeat? Quæ igitur est vis argumenti? In voca-
libus initia cepit hæc licentia: deinde liberius per ipsas litteras vagari
coepit. At vnde hoc probatur? possum enim eodem iure & ego di-
cere,

cere, litteris & vocalibus vno eodemque tempore hanc iniuriam fieri coepisse. Nec, dum ego hoc dico, aduersarii negant, magni momenti erit nostra oratio. Sed fit! concedam, in vocalibus prima perversæ huius artis rudimenta exstitisse: hoc nonne inde accidere poterat, quoniam multi codices sine punctis descripti erant, licet alii puncta haberent? Vtique enim non punctatus codex, (prout bene adfirmant aduersarii) magis fauet his Iudæorum ineptiis potius, quam artibus. Accipimus hoc, quod datur: nobis illud testimonium aduersariorum fauere §. XV. diximus, iterumque per placere adseueramus.

§. XIX.

Alio argumento premere nos & urgere studet Clarissimus COTTA §. XIII. quod desumit ab antiqua scriptura Hebraica, quæ sit hodierna Samaritana, quam sententiam EVSEBII & HIERONYMI testimoniis tuetur; quam & ista, quæ circumferuntur & possidentur a nonnullis, numismata litteris Samaritanis insignia iuuare creduntur. Samaritana vero scribendi ratio cum puncta ignoret, concludit inde Vir Clarissimus, a Mose reliquisque sacris scriptoribus illa addi non potuisse. Statim quisque videt, non ea ratione omnem antiquitatem punctorum destrui; Ezræ nihilominus posse gratias diuini huius operis suscepti haberi. Vnde intacta hæc omnia relinquere possemus: id tamen non faciemus, quo minus multis laqueis & impedimentis in secunda dissertatione teneamur. Primo igitur respondeo, minime istam amplissimam quorundam criticorum de Samaritanis litteris sententiam ea certitudine gaudere, quæ nobis molesta esse possit. Non possumus quidem omnes iam nodos soluere, argumenta excutere, robora proferre istius sententiæ, quæ litteris Hebraicis fauet: foret hæc nimis ampla materia, quam quæ limitibus dissertationis huius contineri posset. Utamur igitur eodem iure, quo usus est Cl. COTTA, qui in subiecta nota ait: *instituti sui rationem non ferre, rationes in hac controuersia ab utraque dissentientium parte productas recensere & ponderare, atque adeo argumentum hoc data opera excutere.* Satis igitur sit lectorem ad ea remittere, quæ vir eruditionis laude celeberrimus, lumen quondam orbis eruditi, qui, hæc dum scribimus, paucis ab hinc diebus eheu! diem supremum obiit, IO. CHRISTOPH. WOLFIVS hac de re summo ingenio, industria, diligentia, conegit in Biblioth.

Hebr. P. II. p. 419. seqq. qui adfirmat, cum variæ sint rationes, ob quas existimet Pentateuchum Iudaicis conscriptum esse a Mose litteris, tum inprimis illud sibi grauißimum argumentum visum esse, quod Pentateuchus litteris Samaritanis descriptus discedat nonnunquam a genuina lectione iis in locis, in quibus similitudo litterarum Iudaicarum errori ansam suppeditare potuerit, (cuius generis litteræ sint א & א, מ & מ;) quæ quidem in nostra scribendi ratione figuras habeant sibi inuicem simillimas, minime vero in Samaritana: vnde videatur, ipsum exemplar Samaritanum ex eiusmodi codice descriptum esse, qui errori locum reliquerit, id est, ex Hebraico. Idem porro eam, quæ ex numis modo dictis imminebant, nubem dissipat. Deinde id regero, me non intelligere, quam ob causam fieri non potuerit, vt vel in codice Samaritanis litteris descripto puncta adhiberentur, inprimis cum illæ, si ductus lineasque primarias & fundamentales spectes, eadem cum Hebraicis esse credi possint, nec interdum vel tantum ab illis discedant, quantum characteres monachis vsitati ab ista Germanica scribendi ratione, quam calamo sequimur: teste tabula ista, quam exhibet Ven. VAL. ERNEST. LOESCHERVS *de Causis lingue Hebrææ*: vt forte non longe a vero aberraueris, si dixeris, esse hoc genus scribendi ex Hebraico & Syriaco deprauatum. At, inquis, ego nunquam sub litteris Samaritanis puncta deprehendo! Non vero credo, pleno iure inde vel hoc elici posse, Samaritanos nunquam punctis vsos: prout, si lingua Arabica interisset, haberes vero binos ternosue libros idiomate isto sine punctis scriptos (quales in ea lingua permulti sunt, inprimis historici) inde concludere non posses, nullos vnquam characteres vocalium Arabicus fuisse. Multo minus vero id inde sequi opinor, vt, si Moses hoc scribendi idiomate vsus esset, puncta a Pentateucho antiquo proscribenda sint, cum, eadem facilitate substrui his litteris, quam quadratis queant.

§. XX

*Argumentum
a cognatis lin-
guis ductum
expenditur.*

Iam summa cum voluptate ad illud dubium accedimus, quod obiicit causæ nostræ Cl. COTTA §. XIV. desumptum a cognatis lingue Hebrææ dialectis Orientalibus; quæ cum vel hodiernum punctis destituantur, vel ea recenter demum acceperint, id probabile faciant magnopere, Hebræorum linguam ipsam priscis sæculis punctorum be-

neficio

neficio gauisam non esse. Spero autem hoc argumentum ea ratione dissipari posse, vt nobis magis, quam aduersariis, reliquæ linguæ Orientales fauere videantur. Quas igitur linguas dicit Cl. COTTA? Chaldaeorum, Arabum, Syrorum. Ab hac iam initia respondendi faciemus, tum ad reliquas progrediemur. Hanc igitur Vir Clarissimus, ELIAE LEVITAE testimonio, quod exstat in *Masoreth Hammasoreth*, fretus, negat punctis olim vsam esse. Respondebimus adhuc non nostris verbis, sed ea tantummodo lingua Latina donata adscribemus, quæ hac de re Præses summe reuerendus, Parens noster optimus, in *diurnis Halensibus* A. 1731. N. XIV. sequentem in modum scripsit.

§. XXI.

„Controuersia de antiquitate accentuum punctorumque vocalium Hebraicorum, quæ Philologos per 200 iam annos exercuit, istaque quorundam sententia, quæ hæc omnia recens inuenta esse adseuerat, procul dubio eruditos latere nequit. Cui quæstioni, & ardua satis & diffusæ, non quidem colophonem hac vice addere in animo habemus: id tamen exemplo quodam in medium prolato demonstrabimus, quam futilibus & inanibus argumentis nonnunquam vsi sint, qui antiquitatem vocalium Hebraicarum in dubium vocarunt. ELIAS LEVITA, emunctæ naris nec spernendæ eruditionis homo, sed qui & sibi ipsi satis sapere videretur, Doctor Iudæorum, qui sub initium sæculi XVI. Romæ vixit, cum pontificatu fungeretur Leo X. primus (prout suspicamur) vocalibus accentibusque Hebræorum, a figuræ tenuitate punctorum nomen adeptis, antiquitatem, quæ illis iure tribuenda erat, denegauit, nec ea ad codicis Hebraici integritatem requiri censuit. Cui cum obiiceretur, animo vix concipi posse, qua ratione pueri in primis & rudes litterarum textum Hebraicum siue vitiis, tenebris & hæitationibus legere potuerint, si (prout ipse existimabat) nonnullis post Christum sæculis vocales demum inuentæ, textuique additæ essent; cum e. g. tres hæ litteræ מ ט ח M. T. H. vocalibus destitutæ, recitari possint *Mattæh*, (baculus) *müttæh*, (inuersus) *mátæh*, (vacillauit) *máttæh*, (infra) *motæh*, (vectis:) causam suam inclinatam in Præfatione ad librum *Masoreth Hammasoreth* ea ratione restituere conatus est, vt adfirmaret, Iudæos

*Allegantur
verba Præsidis
de testimonio
Eliae Levitæ
circa linguam
sic dictam Chal-
daicam.*

„dæos, cum lingua Hebraica vernacula vterentur, sine vilo negotio
 „legisse textus vocalibus nullis instructos, eundemque morem esse
 „reliquarum gentium, quæ versus Orientem iacent, istius inprimis
 „gentis, quam ipse Chaldæorum nomine insignem facit. Quod quo
 „facilius lectori probari possit, memoriæ prodit: Romæ se degentem
 „incidisse in tres Chaldæos, ex terris Regis Presteian (Presbyteri Io-
 „annis) oriundos, a Pontifice Maximo Romam venire iussos, linguam
 „horum hominum vulgaribus sermonibus tritam Arabicam fuisse,
 „libris vero illorum scribendis, inprimisque Nouo Testamento sole-
 „mnem fuisse Chaldaicam: eamque illis audire Aramæam, seu Syria-
 „cam, Babylonicam, Assyriacam, Turcicam & Targumicam. Vi-
 „disse se in libris hominum Psalterium Davidis, lingua litterisque Chal-
 „daicis descriptum: ex eoque libro illos sine punctis, seu vocalium
 „signis, textus sacros recitasse. Interrogasse se eos, num punctis in-
 „scriptis suis opus non haberent? Negasse illos, seque a teneris vn-
 „guiculis ita & scribere & legere, commemorasse. Quæ omnia po-
 „stea in Hebraicam scribendi rationem ELIAS LEVITA deriuat. Hæc
 „tamen Iudæi narratio scatet vitiis & erroribus. 1) Primo enim tres
 „isti homines minime Chaldæi fuerunt, sed Aethiopes, ex Aethiopia-
 „que oriundi; vtpote qui, teste ipso ELIA ex terris Presbyteri Ioan-
 „nis venerant, quo nomine tunc temporis Habessinæ seu Aethio-
 „piæ regem Itali aliæque gentes designabant. 2) Deinde, lingua, qua
 „Aethiopes (quos Chaldæos ELIAS vocat) vtuntur vulgo, non est Ara-
 „bica, sed Amharica, quam IOBVS LVDOLPHVS Grammatica & Lexico,
 „quæ & 1698. Francofurti ad Moenum prodierunt, docuit: licet lin-
 „gua Arabum quosdam Aethiopum, ob situm regionis, quæ gentibus
 „Arabice loquentibus confinis est, non plane fugiat. 3) Porro, Ae-
 „thiopum linguam ac Chaldæorum eandem esse, illis temporibus per-
 „ingentem errorem creditum est. Sic quidem IOANNES POTKENIVS,
 „Germanus natione, cum Psalterium Aethiopicum iisdem tempori-
 „bus publici iuris faceret, Romæ primum A. 1513. deinde Colonix
 „ad Rhenum A. 1518. illud confidentissime Psalterium vocat Chaldai-
 „cum, linguamque, qua illud conscriptum est, Chaldaicam. Quem
 „errorem Ambrosius Theseus illi summa humanitate frustra demon-
 „strare conatus est, his verbis: *Domine Ioannes, præstantia tua, vt*
 „mibi

„mibi videtur, plurimum in hac re fallitur. Vid. I. LVDOLFI *Diff. de*
 „lingua Aethiop. Grammatica eiusdem lingua praemissa. 4) Id vero
 „perridiculum, hanc linguam (siue ipsam Chaldaicam intelligas, siue
 „eam, quæ per errorem ita vocabatur, Aethiopicam) Turcicæ etiam
 „linguæ nomine venire: cum Turcorum lingua a Chaldæorum Ae-
 „thiopumque idiomate (quæ plane differunt) ingenti interuallo absit.
 „5) Tandem vero reliquis erroribus coronam quasi imponit ELIAS,
 „dum id sibi persuadet, Chaldaicam, id est, Aethiopicam linguam
 „signa vocalium habere nulla: cum Aethiopes (quos Chaldæos iam
 „vocat) ne quidem consonantes a vocalibus, & has ab illis in scriben-
 „do separare possint, vtpote quibus neque consonantes a vocalibus
 „distinctæ sunt, neque vocales a consonantibus. Integræ enim syl-
 „labis lingua ipforum absoluitur, seu eiusmodi figuris, quæ conso-
 „nantem vocalemque simul exhibent, vnde nec, proprie si loqua-
 „mur, Alphabetum habent, sed Syllabarium, seu tale quid, quod
 „nostro sic dicto *A. B. ab* respondet. At vero Chaldæi ab Elia in-
 „terrogati, num punctis gauderent, id negarunt! Id vero ex igno-
 „ratione illorum accidit, dum non nouerant, Iudæum per puncta
 „vocales intelligere. Necquidem mirandum foret, si Germanus litte-
 „ris Hebræorum non imbutus, interrogatus, num Germani puncta
 „haberent, eandem in respondendo ignorantiam proderet. Hac igi-
 „tur ratione comparatum est, grauissimum illud (prout videbatur)
 „argumentum ab ELIA LEVITA excogitatum, quod LVDOV. CAPELLVS
 „in *Arcano punctationis*, BRIAN. WALTONVS in *Proleg. XIII. Bibl. Po-*
 „*lyglott.* HOTTINGERVS in *Thef. Philol.* p. 263. & nuperrime IOH. FRID.
 „COTTA de *orig. Mosora* p. 49. & 71. ex illius ore acceptum iterum
 „iterumque vrgere ausi sunt, pessimo successu.

§. XXII.

At, inquis vnum vnius ELIAE LEVITAE hac de re testimonium, *Argumentum*
 quo minus tibi obesse possit, adductis his verbis effecisti: citat ve- *desumptum a*
 ro alios auctores Cl. COTTA, qui sententiam suam ex ELIAE errore isto *vocalibus Sy-*
 non hauserunt: illorumque probat testimonio, Syros Maronitas voca- *rorum Græcis*
 libus olim non vfos! Quid vero dicunt isti auctores? ANDREAM MA- *simillimis exa-*
 sIVM dicere adfirmat Cl. COTTA, figuras vocalium, quas Syri nostro *minatur & res*
 tempore adhibeant, ex Græca illos lingua accepisse. Quod vt *torquetur.*

adcuratius perpendere & diuidicare possit lector, sciat, duplici vocalium genere Syros Maronitas uti, & punctis, & characteribus quibusdam, qui Græcas utique, testibus oculis, vocales referunt. Quamlibet igitur vocalem duplici ratione possunt exhibere, & iam hanc, iam illam figuram adhibent. Iam id quæritur, quinam ductus, vocales sonos designantes, primores & antiquissimos sint in lingua Syriaca? Non desunt, qui vocalibus ex Græca lingua profectis id tribuunt; quorum in numero est celeberrimus CHRISTOPHORVS CELLARIVS: sed nec desunt, qui oppositam fouent sententiam; ex quibus allegamus Celeberrimum HERMANNVM VON DER HARDT, Græcæ linguæ patronum, & qui alias linguas, ipsasque Orientales, ex Græca deriuare inprimis studuit, qui tamen in *Grammatica Syriaca* p. 7. Græcos ductus in lingua Syriaca punctis, antiquitatem si spectes, postponendos duxit. Hæres igitur, lector, nec quid probes aut sequaris vides. Quam ob causam ea de re nonnulla dicenda sunt. Id igitur primo consideres, easne vocalium figuras, quæ proxime accedunt ad morem reliquorum populorum Orientalium, quibuscum cognatio quædam Syris intercessit, antiquiorum in hac lingua locum habere censendum sit, an illas, quæ Græcæ sunt originis? Ego quidem arbitror, id ordinarie in linguarum scriptione summæ antiquitati vindicandum esse, quod non ex peregrinis in illas migrauerit, sed cuius incunabula quasi vel in ea ipsa lingua reperias, vel in cognatis. Porro, non commode ratio reddi potest, cur Syri puncta sua ciuitate donassent, si iam a Græcis vocalium beneficio antea essent aucti: videntur enim Græcæ vocalium figuræ punctis Orientalium in nonnullis præstantiores esse, quod quidem tum inprimis dicendum est, si quid valet HOTTINGERI, ab ipso COTTA allegati, coniectura, qui olim Syros tribus modo punctorum signis sonos vocales significasse ait. Quod si verum est; cui probabitur, Syros, cum Græcas iam, ut ita loquar, diuitias degustassent, inopia ista magis esse delectatos? Aliiter vero se res habet, si puncta prius a Syris adhibita dicas, quam illa Græcorum signa: tum enim ratio reddi potest, quæ Græcas vocales in hanc linguam transtulerit; prout infra videbimus. Tandem, vnde euenit, ut, si quidem Syri nulla priscis sæculis puncta habuerunt, eas vocalium formas, quas traxerunt a Græcis, non Græco more me-

diis

diis vocibus infererent, sed litteris vel imponderent vel substernerent? Quæ res nihilne nos iubet suspicari? Nonne id subindicat, puncta iam olim huic genti fuisse, quæ, cum inferne vel superne vocibus adderentur, id effecerint, ut idem ritus in adpingendis Græcorum quoque vocalibus seruatus sit? Immo, qui factum est, ut iidem Syri, qui centena alias Græcis debent vocabula, si quidem vocales non nisi ex Græcia habebant, cum re hac noua ipsisque inaudita non Græca quoque harum figurarum nomina in linguam suam transtulerint? Prout videmus per sæpe, res ex peregrinis gentibus ductas peregrinis vocalibus signari. Ars quidem nostra bellica Gallicis, musica Italicis vocibus horrens, exemplo esse possunt. Vix dubitandum, si Syris vocales ex Græcorum commercio primum innotuissent, quin Græca quoque nomina fuissent seruaturi. Iam cum omnes Syrorum vocales Syriacis vocabulis notentur, nonne existimandum est, iam ante Græca signa in Syriam translata, hanc gentem isto beneficio non prorsus caruisse. Immo quædam Syriaca vocalium nomina a figura petita, non tam Græcos ductus, quam puncta respicere videntur. Sic secunda vocalis נָצַח adpellatur a *recumbendo*, quia infra litteram humi quasi recumbit. Scribitur enim per duo puncta voci substrata. Ast Græca figura huius vocalis iam litteris imponitur, iam substernitur. Porro quarta vocalis נֶפֶטִי dicitur, (quasi diceret *erector*) quippe quæ ex duobus punctis supra vocem non recumbentibus, sed erectis quasi existit, accentui *Sakeph* quod ad figuram simillima. Eæ vero figuræ, cum quibus nominum rei inditarum significatio conspirat, ordinarie pro antiquissimis habendæ sunt. Qua vero occasione Græcæ vocales in Syriam migrarint, quoque id tempore acciderit, de eo pauca iam addamus! Primam quidem manum cum dissertationi huic adiiceremus, nullum nobis erat dubium, quin istorum regum auspiciis, qui post Alexandri M. obitum Syriæ præfuerunt, Græcæ vocales in Syriam vela quasi fecissent: prout eorundem regum imperiis ingens debetur multitudo Græcarum vocum, quæ Syriaca sunt ciuitate donatæ. Quarum quidem si exempla cernere iuuaret, vel ipsum

GVTBIRII Lexicon, Noui testamenti voces sistens, sub litteris ΝΝ non

pœnitendum tibi numerum exhibere posset. Accidit enim Syris,

quod prouinciis accidere solet, quæ cum alienis pareant imperiis,

permulta ex regum, prout moribus, ita & lingua trahunt: cuius rei nostro quoque ævo Lusitani, Hispani, nonnullique ad Istrum iacentes populi, testes esse possunt, qui non vestigia linguæ Latinæ, sed ipsam illam linguam, quamquam depravatam adhuc seruant, quam priscorum Romanorum amplissimis imperiis acceptam referunt. Monuit vero nos postea, cuius insignem experti sumus humanitatem, Vir celeberrimus, & maior, quam cui a nobis laudis quid tribui possit, IO. HENR. SCHVLTZIVS, qui se in ASSEMANNI *Bibliotheca Orientali* legisse commemorabat, quorundam ex sententia eo tempore Græcas vocales in Syriam inuectas, quo Syri cœperint libros Græcorum sat multos, atque inprimis Homerum, in suam linguam transferre. Dum enim voluerint barbara (vti Syris quidem erant Græcorum nomina propria) adcuratius exprimere, Græcas vocales in subsidium vocasse. Hæc mihi Vir celeberrimus se legisse demonstrabat, quamuis ipsam paginam, vbi hæc in vasto illo auctore, exstarent, memoria non teneret. Stupes igitur, credo, & opinaris omne confectum negotium: hanc enim narrationem satis ostendere, Syros eo tempore vocales habuisse nullas, quo Homerum lingua sua donarint. Sed bona res est. Primo enim, id non arguit, nullas prorsus eo tempore Syris vocales fuisse. Modo enim probes istam *Hottingeri* coniecturam de tribus tantum antiquissimis Syrorum punctis, de qua plura §. seq., facile apparebit, Syros suæ linguæ inopia ad petendum e Græcia subsidium induci potuisse, quo adcuratius barbara illa nomina exprimerent. Qua & in sententia ipse esse videbatur Cl. SCHVLTZIVS. Deinde, quamuis illa narratio labefactarit superiorem sententiam, non tamen sustulit. Superior enim illa duabus præcipue rebus iuuatur, 1) quod Græcorum Syriæ regum auspiciis ingens vocabulorum vis ex Græcia in Syriam migravit; 2) deinde, quod illa occasio commodissima & nostræ rei videtur, cum Græci reges homines secum Græcos ducerent, Græcaque, prout idem celeberrimus adfirmabat SCHVLTZIVS, lingua publice atque in nummis vterentur, vnde facile ex hac in Syriacam serpere quid potuit, licet aliæ iam antea vocales adfuerint. Quod quamquam non omnes in se habet numeros veritatis, opinabile tamen est, & ita comparatum, vt si illud concesseris, simulque dederis, puncta ante Græcas figuras in lingua Syriaca exstitisse, præstantis-

stantissimum hoc sit pro punctis argumentum, cum illa Græcis Syriæ regibus superiora videantur.

§. XXIII.

Reliqua, quibus hac in causa nititur Cl. Cotta, ea complectitur IOH. HENR. HOTTINGERVS in *Thes. Phil.* p. 263. seqq. qui primo citat *Alia quædam de ratione scriptio- ptionis per puncta apud Syros excu- riuntur.* ex LVDOVICI DE DIEV *Grammatica linguæ Orr.* p. 17. sequentia verba: *non semper vocales adhibentur, (in lingua Syriaca), sed una sæpe dictio eas habet, altera caret; & una dictionis syllaba notatur, altera nuda est:* & cum adfirmasset, Syriacos libros vel prorsus non punctari, vel non adeo adcurate, vt apud Hebræos (testibus istis *Lud. de Dieu* verbis) illustrat hoc ex Psalterio punctato GABRIELIS SIONITAE, non punctato ERPENH: deinde verba ista ELIAE LEVITAE, erroribus horrentia, citat: tandem dicit, GABRIELEM SIONITAM memoriæ prodidisse, antiquitus punctorum vocalium defectum litteris א & י in lingua Syriaca compensatum esse, vel etiam vnico puncto; quod quidem HOTTINGERVS fieri censet more vetustissimorum Arabum Kuficorum, quibus punctum superne positum A, inferne E vel I, in ventre O notauerit. Ad primum quod adtinet, id nullus nego, Syris eum morem esse, vt alteram syllabam punctis instruant, alteram destituant. Factum id quoque est in editione Cœthenensi Noui Testamenti Syriaci, quam TROSTIVS publici iuris fecit. Idem didicimus ex Patre nostro factum esse in libro quodam Liturgico, Syriaco idiomate conscripto, qui ex Italia missus in Bibliothecam Collegii Orientalis Halensis peruenit, quæ Bibliotheca postea libris Orphanatrophei Halensis accessit. Idem in Psalterio MSS. Syriaco obseruauimus ipsi, quod ex eadem Orientalis Collegii Bibliotheca in adparatum librarium Orphanotrophei migravit: ex quo, vt lector hæc omnia animo felicius sistere possit, primum versum Ps. I. adscribemus, Hebraicis characteribus, ob litterarum Syriacarum defectum, imprimendum: טובוהי לגברא דבאורחא רעולא לא תלך וברעינא דחטיא לא קם ועל מותבא דממיקנא לא יתב. Vides igitur, parce adeo Syros vocalibus uti, vt eas, vbi deesse posse videantur, omittant; ibi tamen ponant, vbi earum defectus vel errorem vel difficultatem in legendo pariturus esset, e. g. in רעולא, ne Vau mobile pro quiescente habeas: in תלך, ne con-

iugationem Pael cum Peal confundas. At! hoc contra nos? Minime! Ita enim dum agunt Syri, quid faciunt? Vocalibusne vtuntur, an non vtuntur? Vtuntur profecto! Porro dum in plurimis locis vocales omittunt, quam ob causam id faciunt? Procul dubio, ob istam remoram temporisque iacturam, quæ ex tanta punctorum filua inscribendo existit. Dum vero in locis dubiis adscribunt, quid indicant? Non facile, neque sine detrimento, linguas Orientales his signis prorsus carere posse. Quid vero suspicari nos iubent? Illud profecto, Hebræos stante ipsorum Rep. hunc morem tenuisse, vt, licet plerumque sine punctis scriberent, in illis tamen locis adhiberent, quæ iis carere minus possent. Id, quod & Arabes, prout sequenti §. dicitur, in suis libris facere consueuerunt. Num vero inde colligere ac suspicari possimus, libris sacris puncta quam maxime necessaria tantum ab auctoribus adiecta esse, ea de re secunda in dissertatione agemus. Tandem dum Sionita adfirmare dicitur, Syros olim vocalium defectum litteris Iod & Vau, vel vnico puncto compensasse; non valde laboro, num coniectura Hottingeri solido fundamento nitatur, an minus firmo. Coniecturam istam sine vilo intertrimento accipio; idque dico: si antiquissimis temporibus Syri puncta vocalia vel tria more Kuficorum Arabum habuerunt, idque dicit Sionita, idem est ac si diceret, eos puncta habuisse. Immo si tria tantum puncta habuerunt, ex quibus successu temporis reliqua exstiterunt, multo magis extra omnem dubitationem est, hæc puncta Syrorum Græcis vocalibus ætate longe superiora esse. Vix enim credendum, eos si iam quinque satis distinctas vocales habuissent, has suas quasi diuitias cum Arabum paupertate permutaturos fuisse. His expositis, nec id diffiteor, non defuisse, qui adfirmarint, in MSS. Syrorum vetustissimis nulla plane esse vocalium signa: his vero oppono testimonium IAC. LE LONG in *Tom. I. Bibliothec. Sacræ* p. 93. Qui ita: *Nec verum est, quod hic adfirmatur, puncta in vetustissimis Codd. MSS. abesse: quidam antiqui hæc habent, alii contra illis destituuntur.*

§. XXIV.

*Argumentum
aduersario-
rum ab Arabi-*

Ad Arabicam linguam iam nobis pergendum est, & dispiciendum, num illa detrimenti quid nostræ sententiæ inferre possit. De ea quidem Cl. COTTA constare dicit, textui Corani vocales serius adiectas

iectas esse, eiusque rei testem citat GOLIVM *Prafat. ad c. XXXI. Co-* *ca lingua de-*
rani; (qui locus in ERPENII *Grammatica* p. 183. exstat.) Ille tamen, *sumtum quid*
 verba ipsa si inspicias, certi nihil hac de re adfirmat: id tantum dicit, *efficiat, disqui-*
 verisimile esse valde, vocales Corano non ab ipso Muhammede, sed *ritur.*
 ab aliis serius iunctas esse. Sed sit, in medio relinquamus, immo fa-
 ueamus isti sententiæ GOLII, quæ puncta Alcorani ab aliis auctoribus
 profecta censet; saltem his terminis istam sententiam circumscriba-
 mus, vt credamus, Muhammedem, licet ordinariè sine punctis scri-
 pserit, ea tamen commata subsidio hoc lectionis instruxisse, quæ illo
 carere non potuerint: num Coranus vlla ratione aduersarios iuuabit?
 Quod quidem non pro certo & omni dubitationi exempto adseueraue-
 rim, id tantum dico, nihil hanc sententiam insulsi aut absioni contine-
 re; cum hunc istorum Arabum morem, qui nobis coæui sunt, ex
 Patre nostro compertum habeamus, qui libros MSS. Arabicos in lo-
 cis dubiis punctorum subsidio illustrari nobis dixit. Id insuper mo-
 nemus, (quod fortasse neminem fugiet) Arabes in libris non punctatis
 ea tamen puncta adhibere, quæ litteras figuræ cognatione sibi inui-
 cem accedentes distinguunt, e. g. *to* Be, Te & Thse. Quæ puncta
 diacritica cum Arabes non solum adhibeant hodiernum, sed & vltimis
 iam seculis in Kufico quoque scribendi genere habuerint, immo & in
 eo antiquissimo scribendi genere, quod ipsam Muhammedis ætatem
 antiquitate vincere credit Mr. CHARDIN *dans ses Voyages en Perse &*
autres lieux de l'Orient, Tom. IX. p. 110. & in tabulis V & X huic pa-
 ginæ adiectis: hæc inquam puncta, cum ita se habeant, primo nobis
 produnt ingenium linguarum Orientalium ad puncta procliue, adeo-
 que bene nos de antiquitate Hebraicorum punctorum sperare iubent,
 deinde inprimis aliquem fauorem conciliant puncto diacritico, quod
 Hebræi *שׁ* Schin imponunt, quod tamen, prout reliqua minutula signa,
 antiquitatis laude aduersarii priuant; qua vero de re vberior nobis
 erit dicendi locus.

§. XXV.

De Chaldaica lingua vt dicamus restat. Exhibentur nobis Pa- *De Chaldaica*
raphrases Chaldaicæ Bibliorum, quas recentiori ætate a sciolo quodam *lingua dicitur.*
 punctatas in confesso esse, dicit Cl. COTTA. Hoc equidem non magno-
 pere negabo, cum ipsa puncta tam adcurata & casta in Targumim non
 sint,

sint, quam in Danielis aut Ezræ scriptis; ipse præterea IO. BVXTORFIVS pater de Paraphrasi Onkelosi dicat, ineptam & insigniter deformem illius libri punctationem fuisse, seque eam hac causa inductum sub limam reuocasse & emendasse. Si igitur ista puncta, quibus iam Paraphrases Chaldaicæ instructæ sunt, spectes, ea vltimæ antiquitati vindicare profecto non ausim. Ad dubium vero inde formatum respondeo: licet puncta, quæ iam in Targumim occurrunt, maxime depravata sint, immo licet vel eruditi hominis, qui nobis ætate contiguus est, ingenio, vel ingeniolo scioli recentioris debeantur; non tamen inde sequi, nunquam primos auctores puncta illis adiecisse, saltem in locis dubiis, quæ postea incuria scribarum (qui non eandem his libris diligentiam adhibebant ac sacro Codici ipsi) perierint, vel iniuriam passa sint, vel etiam quibusdam in locis a sciolo licet punctatore sint seruata. Quam coniecturam iuuant ea, quæ Ven. WOLFIVS *Bibliothec. Hebr. T. II. p. 1157.* EX RICH. SIMONIS *Hist. Crit. V. T. l. III. p. 122.* citat: *Inter euoluendum Codices quosdam sacri contextus manu exaratos forte incidi in Pentateuchum, charta maxima, in pergameno, prægrandioribus litteris descriptum, qui Onkelosi Paraphrasin hoc modo exhibebat, ut quemlibet contextus Hebraici versum comma similiter paraphraseos exciperet. In eo autem exemplari punctatio Chaldaica a qualibet alia, quam hætenus deprehendere licuit, tam in editis, quam in MS. Codicibus, mire discrepat. Hæc enim analogiam punctationis librorum Ezræ & Danielis longe melius, quam Buxtorfiana editio, repræsentat.* Cum igitur SIMON viderit paraphrasin Chaldaicam manu exaratam, quæ non solum deformem & ineptam aliorum codicum punctationem vitauit, sed & ipsi Buxtorfianæ editioni palmam præripuit; num inde non aliqua ratione suspicari possumus, punctatori istius codicis aliud quoddam exemplar subsidio fuisse, in quo puncta authentica, a primoque auctore adiecta, seruata sint? Quæ tamen dum scribimus, coniecturam exhibemus, non rem certam proponimus; nec oppositum nobis argumentum funditus iam sustulimus, ita labefactauimus tamen, vt si in altera dissertatione solidis argumentis sententiam nostram corroborauerimus, ea, quibus aduersarii nituntur, videantur corruere.

§. XXVI.

Nouum iam argumentorum agmen nos excipit, ductum a Versionibus sacrae Scripturae antiquis, septuagintauiuali, Chaldaica. reliquis: quas versiones aiunt aduersarii nonnunquam ab ista lectione recedere, quam puncta textui adscripta adhiberi iubeant. Inde probabile fieri opinantur, eo auro, quo istae Versiones confectae sunt, puncta nondum exstitisse: animo enim vix concipi posse, auctores versionum codicem non punctatum adhibuisse, siquidem punctato uti potuissent, aut toties a iusta lectione aberrasse, si punctorum subsidio adiuti essent. Quam rem Cl. COTTA §. XV. proponit, LVD. CAPEL-
 LVS fusius tractat, argumentumque ita diuidit, singularumque Versionum causam ita disiungit, ut inde non parum aduersariae sententiae accedere roboris videatur. Qua in re id primo generatim monendum est: non statim sequi, ut interpretes nullis punctis usus sit, si vel aliquoties a lectione per puncta stabilita deflexerit. Datur enī in his minutulis figuris amplissimus, ut ita loquar, campus errori, tum in legendo, tum in describendo. Quorum hoc in omnibus codicis Hebraei editionibus obseruare licet, quas vel summa editorum diligentia ab omnibus typorum vitis, praecipue in vocalibus atque accentibus, immunes praestare non potest. Illud vero (in legendo errori locum esse) vnumquemque credo obseruasse, qui litteris Hebraeorum operam dedit. Cui enim id non accidere solet vel summo punctorum defensori, ut interdum inter legendos textus sacros, vel litteris per errorem alias vocales adiungat, quam in textu exstant, vel versui sensum adfingat accentibus contrarium: quae παρορῳματα alia statim obseruamus & emendamus, alia vel plane non animaduertimus, vel non nisi alio tempore, aut occasione nata nobis innotescunt. Habent enim puncta Hebraica proclive quid ad errorem pariendum obpertenuem figuram: quae cum in MSC. codicibus longe tenuior sit, quam in impressis, dubitabisne lector, lapsus eiusmodi in euoluendis codicibus manu exaratis frequentiores esse posse quam in impressis? Quis denique mirari possit, versiones interdum punctis Hebraicis minus ex asse respondere, cum idem nonnunquam in consonantibus acciderit, quo in genere & illud est, cum LXX. vocem **דמש** (*exscindam*) reddiderunt, **Φυλάξω**,
 F Ezech.

*Ad argumenta
a versionum
antiquarum
punctorumque
dissensu desum-
ta in genere re-
spondetur,
hunc dissensum
non arguere
statim, versio-
nem ex solis
litteris esse fa-
ctam.*

Ezech. XXXIV, 16. ac si ibi scriptum esset רִמְשָׁן per Resch, quem & LVTHERVS errorem erravit.

§. XXVII.

*Infrequentia
codicum pun-
ctorum effe-
cit, ut nonnul-
la versiones ex
solis litteris ad-
ornarentur.*

Aliud huic generali obseruationi monitum item generale subiungimus: si vel maxime de hac vel illa versione euictum sit, eam ex non punctato codice factam esse, non tamen inde liquere, nullos eo tempore punctatos existisse. Potest culpa huius rei tribui & negligentiae scordiaeque, & peruerso ingenio interpretis: inprimis, si vel eandem negligentiam alia quoque ratione prodit, vel ingenii in fabulas & portentosas explicationes praei vestigia aliis versionis suae locis impressit, ex quibus coniectura fieri potest, aegre ipsum ferre, se a similibus nugis per vocales retrahi & reuocari: inprimis illa tamen in punctatorum codicum infrequentiam deriuanda videtur. Iam vero eo in argumento me versari sentio, in quo aduersarii & praecipue LVDOV. CAPELLVS fingi a nobis permulta dictitant, rarissimumque codicum punctatorum usum praetendi, cum nos laqueis constrictos videamus. Quibus id respondeo: Si tantus euinceretur defectus voluminum huius generis, ut plane nemo in versione adornanda codice punctato usus videretur, neque in Iudaea, neque extra Iudaeam; tum sane id in nos valeret dictum. Iam vero, cum non adeo in vniuersum hoc, quod aduersarii volunt, argumentis confirmari possit; nihil nos adserimus, quod a re atque a ratione remotum sit, dum dicimus auis istis perpaucos libros, aliquos tamen punctis illustratos fuisse, eamque paucitatem summam fuisse apud Iudaeos gracescentes. In genere enim omnes libros rariores maiori pretio redimendos fuisse ante typographiae usum, quam nunc sunt, quis est qui dubitet? Cui & id obiter adiungimus, quod, licet rem praesentem non decidat, aliquid tamen ei lucis adfundit, & forte alio loco nos non pigebit monuisse: videri, quibusdam temporibus Codices sacros in vniuersum, (sive solis litteris constantes, sive punctis instructos) perpaucos fuisse, in quam rem ANTONIVS VAN DAALE in *dissert. super historia Aristae de LXX. interpretibus c. XII.* nonnulla profert; quae quidem omnia nostra facere aut adseuerare minime velimus, quaedam tamen fundamento destitui non videntur: e. g. ea quae profert ex 2 Paralip. XVII, 7. 8. 9. ubi dicitur Iosaphatus misisse quosdam viros ad docendum populum in vrbi-

bus

bus Iudææ habitantem, & additur: *Et docuerunt in Iudæa, & cum illis erat liber legis Domini.* Quamquam enim in eiusmodi etiam terris, in quibus sat multa sacrorum biblicorum exemplaria obuia sunt, pii doctores ecclesiastici ea secum ferre consueuerunt; expressa tamen huius rei mentio infrequentiam quandam codicum sacrorum notat, & hos doctores librum istum legis non sine deliberato consilio secum portasse innuit, ne qua in vrbe codex deesset, ex quo populum docere possent: immo forte id ipsam, quod non *libri*, sed *liber* dicatur, aliquid suspicari nos iubet. Eandem codicum biblicorum infrequentiam vel florentissimis regni Israelitici temporibus illustrarem quoque inde, quod interdum, ubi de præteritis miraculis stupendisque Dei factis dicitur, notitia harum rerum gestarum ex relatione magis parentum, quam lectione Pentateuchi deriuatur. Confer e. g. Ps. LXXVIII. 3--7. Quæ lectoris iudicio permittimus. Ad ingentem iam punctorum multitudinem quod adtinet, illorum adcurata descriptio non potest non Herculei laboris opus esse, inprimis si librarius in Hebraica lingua non satis versatus sit. Iam hæc collige lector; siste tibi illam difficultatem librorum describendorum, quæ faciebat, ut qui nunc inter priuatas manus versatur, vix ante typographiam inventam principibus viris obtingeret liber: considera porro, quæ de infrequentia Codicis sacri ante captiuitatem Babylonicam ex 2. Paralip. XVII. & Ps. LXXVIII. suspicati sumus: tum his adde singularem illam molestiam, qua tanta punctorum silua librarium fatigat, grammaticarum inprimis regularum linguæque Hebraicæ non satis peritum. Iam constituias, quid de infrequentia punctatorum tibi codicum sentiendum sit: num illam asylum perditæ causæ, an coniecturam ratione sua non destitutam existimare velis. Progredere porro ex Iudæa in eas terras, in quibus permulti erant Iudæi, qui tamen & Græce loquebantur, & Hebraicæ linguæ plerumque expertes erant. Tum mirare, nos dicere, exiguum iis in terris numerum fuisse biblicorum punctatorum! Nec iam mihi obiice, iis Iudæis inprimis punctis opus fuisse: non enim semper ea habemus, quibus commoda nostra promouentur; nec porro adeo necessaria puncta sunt, ut doctiores inter illos, qui semel iterumque sacrum codicem duce aliquo magistro legerant,

gerant; plane non possent aliqua facilitate eum intelligere, licet non tam plene, nec ea certitudine, quam si puncta habuisset.

§. XXVIII.

*Argumentum
a Versione
septuagintaui-
rali ductum
refutatur.*

Iam in specie eæ versiones considerandæ a nobis sunt, quas nobis aduersarii obiiciunt, quas inter & antiquitate & celebritate facile eminet Græca ista, quæ septuagintaui-ralis dicitur. Hanc igitur ex codice non punctato factam creberrimi lapsus contra punctuationem Masorethicam ex mente aduersariorum euincunt. Iam vero nos iubent considerare, num vlla ratione accidere potuerit, vt summus Pontifex missis ad Regem Aegypti LXXII. viris, qui versionem Græcam sacrae Scripturae adornarent, nullum vna mitteret codicem punctatum, cuius illi subsidio opus tam vtile, amplum & augustum exsequerentur. Ad primum quod attinet, id non negabo: ipse mihi persuadeo, factam eam versionem esse ex codice non punctato. Iubent enim me ita existimare, innumeri navi huius versionis, ex falsa circa vocales lectione, vel peruersa vocum coniunctione & distinctione enati. Ad alterum quod attinet, id primo moneo lectorem, illudque volo suspensum tenere eius animum: quod, si consero versionem τὸν ὁ cum Paraphrasi Chaldaica Onkelosi, hæc cum in reliquis rebus illam aliquo interuallo post se relinquere videtur, rerum peritis; tum inprimis si puncta species, magnopere atque eximie illam antecellit. Iam te volo coniectura adsequi, qua de causa acciderit, vt ea versio, quam vnicus homo adornauit, palmam præriperet isti, quæ publice, iubente rege Aegypti, & infinitum auri argentique pondus in hanc rem impendente, procurante summo Iudæorum Pontifice, a LXXII. sapientibus Iudæorum, atque adeo ab vniuersa quasi ecclesia Iudaica est elaborata. Nodum soluent isti Critici, qui omnem hanc historiam, quæ nobis Græcæ Versionis sic dictæ Septuagintaui-ralis originem exponit, pro erronea et fabulosa habent. Non iam sermo mihi solum est de ista quasi inspiratione, quam aliqui perhibent τοῖς ὁ obtigisse, ita, vt vel singuli vel bini singulis cellis inclusi & a reliquis separati, eandem quoad omnia verba versionem vaticinarentur magis quam conficerent: quæ narratio cum in omnem auctoritatem textus authenticæ iniuria est, quod a vero eius sensu centies centiesque οἱ ὁ aberrant; tum eiusmodi genus adflatus diuini

diuini exhibet, quale ne in prophetis quidem obseruari memini. In ipsis enim prophetis virisque apostolicis Spiritus Sanctus ingenium, quod illis a natura obtigerat, aliqua ratione secutus est; vnde indolis illorum vestigia stilo & dictioni librorum sacrorum impressa sunt, iam vero omnes hi LXXII. viri nouo more non easdem res, sed & iisdem verbis vaticinantur, plane ac si non plures fuissent, nec diuersi meritis orationisque habitu, sed vnicus homo. Inauditum! Hanc tamen solam rem dictu incredibilem non tantum in dubium voco, sed id dico, esse qui dubitent vel negent, unquam Ptolemæi auctoritate versionem Græcam adornatam, saltem ab eo legatos hac de causa Hierosolyma ad arcessendos eruditos homines missos esse. Quibus fauet (ne iam de diuersitate stili in hac versione loquar) frequentia errorum, qui in ea occurrunt: fauent portentosæ & fabulosæ Iudæorum (quorum quidem testimonio pæne omnis hæc causa nititur) circa hanc rem narrationes, quæ nobis nihil nisi inaudita, læta, inexpectata, & Saturnia quasi sæcula fingunt: fauent dissidia scriptorum, qui hanc historiam exhibent, quæ tanta sunt, vt vix in vnico totius rei gestæ momento auctoribus conueniat: fauet Iudæorum ingenium, fabulis excogitandis natum, patrumque plurimorum ecclesiæ Christianæ imperitia linguæ Hebraicæ, quæ faciebat vt eo lubentius amplissima quæuis de hac versione sibi persuaderi paterentur, vel ipsi persuaderent. Hæc igitur est quorundam de hac versione sententia, illam non regis auspiciis, sed priuato ausu a diuersis hominibus, Alexandrinis imprimis Iudæis, confectam esse in vsum Iudæorum Hebraicæ linguæ ignarorum: fabula vero de regia circa eam cura, vel ad amplificandam eius existimationem efficta censetur; vel, si mauis, pedetentim ex ignorantia & vanitate hominum loquacium est enata. Quæ ampliora sane & ornatiora exhibet ANTONIVS VAN DALE in *Dissert. super Aristeæ le LXX. Interpretibus*. Amstelod. 1705. Nec te insolita hæc & a communi recedens sententia percellat, cum neque rationibus, neque auctoritatibus summorum & Theologorum & Criticorum, destituta sit. Quæ si tibi incredibilis ac durior videtur, id saltem tenebunt hi critici, regem Iudæos ad hoc negotium suspiciendum non euocasse ex Iudæa, sed Alexandrinos ei homines admouisse. Quamquam & reliqua teneri posse spero. Hanc vero

sententiam si amplexus fueris, tum sane concidet valde vis argumen-
ti a versione τῶν ὁ petiti: cum homines priuati inter Græcos versan-
tes auctores eius fuerint, inter quorum tribules pauci Hebraica in-
telligebant, pauci ob eam rationem librarii erant, qui codicis He-
braici vel solas litteras, ne dicam puncta, accurate describere pote-
rant. Conf. §. præc. in fine.

§. XXIX.

*Argumentum,
quod ex Nouo
Testamento
peti posset, ex-
penditur.*

Nec id cuiquam causam nostram suspectam reddat (cuius qui-
dem argumenti mentionem iniici a LVD. CAPELLI non meminimus, non
tamen illud censemus negligendum, ne forte lectoris animum districtum
teneat quod in Nouo Testamento eiusmodi quoque commata, ex
Versione τῶν ὁ, quæ punctis Hebraicis non accurate respondent, sine
vlla castigatione citantur, e. g. Hebr. XI. 21. καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ
τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. Is enim mos fuit scriptoribus sacris,
qui diuino adflatu tabulas noui fœderis scripsere, vt eam versionem,
quæ nota erat omnibus, plerumque citarent, notas citicas, & ex he-
braico textu (quem plerique auditorum non intelligebant) desumtas,
haud adderent: nec in eo more quidquam est a sapientia & veritate
Spiritus sancti alienum. Quemadmodum enim nostris temporibus
nasutuli sapetirones male res suas agere creduntur, cum in concioni-
bus sacris versionem B. LVTHERI carpunt continuo atque vellicant:
illi vero reprehensione digni a prudentioribus non existimantur, qui
interdum vel verba versionis, minus accurate ipsas voces Hebraicas
aut Græcas referentia, orationibus ecclesiasticis substruunt, eaque in
veram vtilitatem auditorum conuertunt, nulla facta mentione discri-
minis, quod inter ipsas textumque authenticum intercedit: ita nec
mirum est, eandem viam ingressum esse Spiritum istum ab omni ia-
ctantia artisque ostentatione alienum, qui in apostolis habitabat; nisi
sancta & demissa mente ipsam istam mirari simplicitatem volueris,
quam Spiritus ille imitandam nobis proposuit, quo nos ab omni fastu
ad veram deoque gratam humilitatem reuocaret. Id tamen forte
lectorem mouebit, cum primo intuitu videre sibi visus fuerit, adpli-
cationem ipsam dicti N. T. ad rem tractandam nonnunquam niti eius-
modi explicatione τῶν ὁ, quæ punctis contraria sit. Sed tamen, si
& eiusmodi loca accuratius inspexeris, exitus aliquis reperietur. E. g.
effatum

effatum Iesaiæ, c. XL. v. 3. קול קורא במדבר בני יהוה secundum accentus (vt & secundum ἀλληλουχίαν membrorum huius versus) explicandum est, *Vox clamans est: In deserto parate viam Iehovæ*: ita vt במדבר (in deserto) non ad antecedentia pertineat, sed ad ipsa ista verba, quæ a Ioanne proclamanda erant. Iam vero Marcus videri cuidam possit adplicationem ipsam huius vaticinii ad Ioannem ex falsa, punctis saltem non adcommodata explicatione horum verborum repetere. Ita enim ille Cap. I. v. 3. 4. Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἅφεςιν ἁμαρτιῶν. Marcus videtur ex verbis prophetæ probare velle, Ioannem in deserto vaticinari debuisse; id vero a textu punctato Iesaiæ alienum videtur: Sed salua res est. Verba enim Iesaiæ punctata non quidem immediate, mediate tamen idem indicant. Ioannes quippe dum proclamaturus sistitur. *In deserto parate vias Domini!* nonne tanquam in deserto hæc verba loquuturus concipiendus erat? quod tamen desertum & typus erat summae desolationis & vastitatis, quæ in rebus spirtualibus & ad Deum pertinentibus, mentes hominum occupauerat. Nec ideo opus est, vt Marco errorem tribuamus, vel punctis auctoritatem negemus: cum vel potuerit Marcus, ista dum scriberet, hæc quæ diximus in animo habere, imprimis, cum commata in Græco textu adiecta non ab ipsis scriptoribus repetenda sint. Eadem ratione alia etiam dubia, si qua sint eiusdem generis, solui posse spero.

§. XXX.

Iam ad paraphrases Chaldaicas progredimur, inquisituri, num *De Paraphra* quid ex illis labis aut maculae sententiæ nostræ de punctorum antiqui- *sibus Chalda-* tate allini possit. Ex illis in primis citat EVDON. CAPELLVS in *arcano* *cis dicitur.* *punctat. L. I. Cap. IX.* ONKELOS! & IONATHANIS operâ confectas, reliquas missas facit. In his igitur dicit occurrere, quæ a punctatione Masorethica discedant. Iam ei a BVXTORFIO responsum est, esse quædam utique; perpauca tamen ea esse in ONKELOS, plura in IONATHANE; ONKELOSVM ideo punctato codice vsum videri. Quid igitur regerit CAPELLVS? ONKELOSVM ait ideo propius abesse a punctatione Masorethica, quia & legis linguæque peritior fuerit, & in iis libris
verse-

verfetur, qui magis plano & æquabili orationis genere confcripti, Iudæisque infuper magis fuerint familiares. Vide *Vindic. Arcani punctat. L. I. Cap. V. §. 2.* At quid hoc eft? Nonne hæc refponfio ftudium partium fapit? Sciat enim lector (idque & pofttea luculentius fignificabimus) perpauca efle loca in ONKELOSI verfione, quæ non accuratiffime vocalium accentuumque figna fequantur: eiusmodi imprimis, in locis, in quibus fine punctorum luce facilis error fuiffet, in quem & alii inciderint, ONKELOSVM fæpe viam a punctis demonftratam diligentiffime feruare. Si quid igitur peccatum eft aliquando, num inde concludi poteft, ONKELOSVM puncta nouiffe nulla? Confer quæ hac de re §. XXVI. diximus: confer exempla eruditiffimorum noftri æui interpretum, qui nonnunquam per errorem alia in codice punctato legerunt, quam quæ punctis conuenirent. Inde vero, quod magis quam cæteri illius fæculi interpretes, magis quam ipfi LXX, ONKELOSVS punctorum fenfum fequitur, in locis præcipue dubiis & in vtramque lectionem pronis: nonne ego potius iure fane efficere poffem, fuiffe homini codicem punctatum. Et tum quidem, vbi hoc a me fieret, aliqua ratione argumento meo occurrere poffet, fi dictitaretur, ingenio eum adfequutum quid efle, non punctorum fubfidio. Iam vero, cum ita res comparatæ fint, vt fuavis ille confenfus, qui ONKELOSVM inter & puncta Hebræica intercedit, omnia nobis proſpera portendat: qui poterit CAPELLVS ex ipſa hac ONKELOSI paraphraſi in nos impetum facere, non ſe tantum defendere; & tum omnem iſtum confenſum in Paraphraſtæ ingenium deriuare? Hæc vero omnia vt plana & expeditiora ſint lectori, comparationem aliquam inter τοὺς ὁ & ONKELOSVM inſtituemus, ea ratione, vt ex quibusdam Pentateuchi capitibus, quæ hunc in finem in Polyglottis perluftrauimus, lapſus circa puncta & τῶν ὁ & (ſi quæ fuerint) ONKELOSI adſcribamus; ſimul vbi alteram verſionem offendiſſe in re quadam ſignificauerimus, notemus num altera in eo loco puncta preſſius ſequatur.

§. XXXI.

Primo igitur loco examen ſubeat Geneſeos caput primum. v. ii.

Comparatio in-

ſtituitur inter

Verſionem τῶν

ὁ & Onkelosi

occurrit in textu Hebræico: עֵשָׂב מִזְרִיעַ זֶרַע וְיִשְׂרָאֵל ὁ ὁ ver-
tunt contra accentus: βοτάνην χόρτεν, σπείρον σπέρμα. וְיִשְׂרָאֵל
igitur in ſtatu conſtructo conceperunt, cum potius ſit in ab-
ſoluto, quoniam per Sakeph Katon vel ſecundum alios per
Rbhia

Rbhia distinguitur. Melius igitur Onkelos vertit in statu emphatico, **וְכָל־עֵץ**, *gramen, herbam* cet. V. 29. **אֲשֶׁר עָלַי פְּנֵי הָאָרֶץ** secundum accentus ad **עֵשָׂב** (*herbam*) pertinet, non ad **זֶרַע זָרַע**. At **οἱ οἰοῦντες πάντα χόρτον, σπόριμον σπείρον σπέρμα, ὅ ἐστιν ἐπ' ὅλης πάσης τῆς γῆς**. Referunt igitur potius ad **σπείρον σπέρμα**, hocque rursus auellunt ab **עֵשָׂב**; cum tamen sit adiectiuum, quod naturam **τοῦ χόρτου** (*graminis*) explicare debebat. Porro in secundo huius versus membro voces **זֶרַע זָרַע** non ad **פְּרִי עֵץ** secundum accentus referendæ erant, sed ad **כָּל־הָעֵץ**, ita vt verri debeat: *omnem arborem, in qua est fructus arboris, seminantem semen*. At LXX: **καὶ πᾶν ξύλον, ὃ ἔχει ἐν ἑαυτῷ καρπὸν σπέρματος σπορίμου**. Melius omnem hunc versum reddidit Onkelos: **הֵנָּה יְהִיבִירָה לְכֹן כָּל עֵשָׂב דְּבַר זָרַע וְזָרַע דִּי עָלַי אִפִּי כָּל אֶרֶץ וְיִירָה כָּל אֵילָנָה דִּי בֵירָה פְּרִי אֵילָנָה דְּבַר זָרַע וְזָרַע**. *Ecce dedi vobis omnem herbam, cuius granum sementis seminatur; quæ est super faciem vniuersæ terræ: & omnem arborem, in qua sunt fructus arboris, cuius granum sementis seminatur*. In Targumim vero in hoc toto capite aberrationem a punctis nullam obseruauimus; nisi forte in versu 20. vitium circa hæc signa obseruare tibi visus fueris, & in Versione **τῶν οἰοῦντες** & in paraphrasi Chaldaica: quamquam, quæ ibi peccata sunt, non tam ex accentibus, quam ex aliis rationibus, falsitatis sunt arguenda. Progrediamur iam paullulum in viscera libri, & sextum caput nobis sumamus. V. 5. exstat: **וְכָל־יֶצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבָבוֹ**. Vertunt LXX, **καὶ πᾶς τις διανοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ πάσας τὰς ἡμέρας**: ac si legisset, **וְכָל יֶצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבָבוֹ רָק רָק כָּל־הַיּוֹם**. Quæ & vocalibus & accentibus ita instruxi, prout ex versione **τῶν οἰοῦντες** concipienda erant. Melius Onkelos: **וְכָל יֶצֶר מַחְשְׁבָת לִבִּיהָ לְחֹר בִּישׁ כָּל־יוֹמָא**. Pergamus ad caput XIII, quo illustrissima illa visio Abrahamo facta narratur. V. 4. Hebraice exstat: **וַיִּרְחֹץ** & *lauare*, quod LXX per Camets legerunt **וַיִּרְחֹץ**; ideoque transtulere, **νιψάτωσαν**, *lauent*. Melius Onkelos **וַיִּסְחֹךְ**, non vero **וַיִּסְחֹךְ**. V. 10. **אֲחֵרֵיוֹ וְהוּא** verterunt LXX, ac si prior vox haberet Chireck, **οὗσα ὁπίσθεν αὐτοῦ**; cum

tamen id potius his verbis ostendatur, fuisse ostium post tergum Ie-
houæ loquentis: rectius ergo Chaldæus, *וְהוּא* & *illud*, sc. ostium.
V. 12. Hebraicus textus habet, *אֲחֵרֵי בְלִתִּי הִיתָה לִי עֲרֵבָה*,
post consenuisse me erit mihi voluptas? Quod *וְהוּא* ita reddunt, vt
vocem *אֲחֵרֵי* negligere videantur, reliqua vero sequentem in modum
legere, *בְּלִתִּי הִיתָה לִי עֲרֵבָה*; unde reddunt, *οὕτως μὲν μοι γέσ-
θεν ἕως τοῦ ὕψους*: optime vero ONKELOS, *בְּתֵר דְּסִיבַת תְּהִי לִי עוֹלָמוֹ*,
ita vt prorsus videatur puncta habuisse, quorum subsidio ad castam
loci difficilioris lectionem peruenerit. Tandem v. 27. in Hebraico est
אֶל אֲדָנִי (per Camets scriptum), quod *וְהוּא* reddunt: *πρὸς τὸν Κύριόν
μου*, ac si esset *אֶל אֲדָנִי*: melius ONKELOS, *קִרְבִּי* *coram Ie-
houa*. Ad ONKELOSVM vero vt veniamus, is quidem in hoc capite
versum 21. pæne vexat, non adtendens eam coniunctionem, quæ
voces *עָשִׂי כְּלָה* coniungit; vnde *כלה* pro separato membro ha-
bet, & ita explicat: *אֶעֱבִיר עִמָּהֶן גְּמִירָה*, *faciam cum illis con-
sumtionem*. Quanquam ibi eius versio, vt pote nimis laxa, ex alio
Targum forte interpolata est.

§. XXXII.

*Idem fit circa
Deut. XXXII.*

Progrediamur porro ad canticum Mosi, Deut. XXXIII. quod,
cum plus difficultatis habeat, crebrioribus quoque in legendo erro-
ribus obnoxium est, indeque & nonnunquam ONKELOSI diligentia, in
reliquis caste integreque versata, ibi humani quid passa est. V. 2.
Moses dicit: *יַעֲרָף כְּמָטֵר לִקְחִי*, *stillet vt pluuia doctrina mea*.
LXX vertunt, *προσδοκᾶσθαι ὡς ὑετὸς τὸ ἀποφθεγμὰ μου*, *ex-
spectetur vt pluuia sermo meus*. Legerunt igitur *יַעֲרָף*, & huic verbo
ex nomine *עָרַף*, quod *cervicem* denotat, eiusmodi significatum tribue-
runt, qualem habet Græca vox *ἀποκαπαδοκέω*, *exserto capite ex-
specto*. Melius, puncta si spectes, ONKELOS, *יבסם כְּמָטֵר אֶלֶף פָּנִי*,
suavis sit vt pluuia doctrina mea: petita significatione radicis *עָרַף*
ex cognata *עָרַב*. V. 5. occurrit difficile illud comma, *שִׁחַרְתָּ
לֹא בָנֵי מִיָּמָם*, quod ita reddi potest secundum accentus: *Per-
diditne (Deus) ipsum (Israelem)? Minime! Filii ipsius (Israelitæ ipsi)
sunt sua ipsorum labe.* Hic vim quandam accentibus intulere &

LXX & ONKELOSVS, nec satis obseruarunt, vocem לו a לו per Thbir distingui; vnde hic vertit eas voces לו לו, illi, οὐκ αὐτῶ: quod tamen non magis codicem punctis destitutum arguit, quam aliam lectionem לו לו pro לו לו; nec sane mirandum est, cum vix vllus interpretum, eorum etiam, qui puncta habuerunt, ob difficultatem commatis satis accentibus a vi temperarit. V. 10. ימצאנוּ בַּאֲרָץ inuenit eum in terra deserti, vtraque versio exprellit, ac si esset ימצאנוּ inuenire fecit eum necessaria & ad victum pertinentia; LXX, αὐτὰρ ἐκέντησεν αὐτόν, & Onkelos, צָרְכֵיהוֹן סִפֵּק tribuit eis necessaria: nisi hoc inde potius, quod ימצאנוּ perinde, ac R. Samuel Ben Meir, (qui tamen sine dubio punctatum habuit codicem) exposuerunt, *sufficiebat eis*. V. 13. rursus videri possent vtrique interpretes vocem לו לו aliis vocalibus legisse לו לו, cum לו לו. vertant, ἐψώμισε αὐτούς, & Chaldaeus, וְאֶחָדָם: nec tamen id necessarium omnino est, inprimis si Chaldaicum interpretem spectes, cuius ex accurata alias diligentia non spernendum praëiudicium etiam hoc loco existit, quique ex analogia linguae Chaldaicae facile easdem litteras iisdem punctis instructas pro chaldaizante forma Futuri Hiphilici habere potuit, qualis est Nehem. XIII, 13. וְאֶחָדָם pro וְאֶחָדָם. Quanquam ne opus quidem est, vt eo recurramus in reddenda ratione huius versionis: cum enim Chaldaeus paraphrasten magis, quam merum agat interpretem, nec semper omnes voces Hebraici textus versione sua accurate subsequatur, sed nonnunquam liberiori eas ratione dicendi exprimat; videtur isti sermonis elegantiae aliquid tribuisse, quam fluxum orationis quidam vocant, ideoque, cum cætera huius versus prædicata Deum tamquam subiectum respiciant, hanc quoque vocem ita immutare, vt eidem subiecto apta sit: inprimis cum idem plane sensus sit, siue dicas, *equitare eum fecit in excelsis terræ, ita vt comederet prouentus agri*; siue, & *equitare eum fecit in excelsis terræ, & comedere fecit prouentus agri*. Et hæc quæ dixi, non solum dici posse censeo, sed & probabilia esse arbitror: speroque, fore, vt nec aliis a veritate remota videantur. V. 20. Moses habet, אָרָא מֶה אַחֲרֵיהֶם: id LXX legerunt אָרָא, igiturque reddunt: δείξω τί ἔσται αὐτοῖς:

αὐτοῖς: quod ad puncta, adcuratius ONKELOS: קְרָמִי מֵהַיְיָ. גְּלִי בְּסוֹפֵיהֶן, *notum est coram me, quid futurum sit in nouissimis illorum.* V.29. Deus optat: לִי חֲכָמִי יִשְׁכִּילֵנִי זָרָא. Hic LXX legerunt לִי, & significatum huic particulæ tribuerunt ex cognata quoad sonum voce לִי (quæ & 1 Sam. II, 16. c. XX, 2. per Vau scribi creditur), neglexerunt præterea forte Athnachum qui זָרָא ad prius membrum pertinere demonstrabat: igiturque reddunt, οὐκ ἐφρόνησαν συνιέναι ταῦτα καταδεξάσθωσαν εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον. Optime vero Onkelos, אֵלֵי חֲכָמִי נִסְתַּכְּלוּ בְּרָא.

§. XXXIII.

Ex antea dictis colligitur, Onkelosum punctato codice vsutum.

Iam pæne a defendenda mea sententia ad oppugnandam aduersariorum causam ultro progredior. Qua enim re magis ipsam istius sententiæ arcem inuadere possem, quam si ostenderem, ONKELOSVM punctato codice vsutum esse? Consideret igitur, quæso, lector, num probabile sit, ONKELOSVM ex solis litteris paraphrasin suam effecisse. Discedit nonnunquam a punctis; sed ita discedit plerumque, vt vel liberiori tantum genere orationis vti videatur, vel in locis difficilioribus socios calamitatis habeat sat multos. In capitibus porro, quorum sensus facilis est, prorsus rarissime aberrat, omnia potius puncta accentusque adcurate sequitur: in difficilioribus longe rarius ea relinquit quam οἱ ὁ. Sæpius ab accentibus, quam a vocalibus recedit; in quos ipsos tamen & nostri homines, quanquam per errorem, nonnunquam iniuriosius grassantur. Dices tamen fortasse: celeberrimos nostri æui interpretes, si quid in punctis offendant, rarius id ONKELOSO facere. Quam tuam obiectionem diuido: quosdam enim, quorum omnis vita litteris Hebraicis sacra quasi fuit, quique reliquis in hac parte eruditionis palmam præripuerunt omnibus, adcuratius & felicius in hac re versatos concedo. Nec mirum! 1) Primo enim subsidiis pluribus instructi sunt, quam veteres Iudæi. Iuuantur enim cura & ingenio tot eruditorum hominum, qui vel adornarunt versiones, vel commentariis Biblia illustrarunt. Quorum cum saltem quidam puncta sequuti sint, nostri homines de vero & genuino sensu ac lectione monentur, & moniti adcuratius codicem inspiciunt. 2) Deinde, cum in aliis quoque rebus Iudaicos interpretes superent, mirandumne est, idem circa puncta acci-

accidisse? 3) Porro, nos beneficio Masoretharum Tiberiensium adcuratorem punctationem nacti sumus, licet non ipsa illis puncta debeamus. 4) Tandem typographiæ inuentum vel correctiores nobis libros exhibet, quam isto quidem tempore modico parabiles erant; vel plurium nobis editionum copiam facit, vt, quid in vna peccatum sit, ex altera nosse queamus. Alios vero etiam esse dico non contemnendos aut obtusi ingenii interpretes, qui tamen non rarius, sed sapius, quam ONKELOS, puncta neglexerint. Confer e. g. ad loca illa §. XXXI. & XXXII. adducta B. LVTHERI versionem, quam non sane futili aut spernendo ingenio diligentiaque composuit; tum inuenies, ONKELOSVM propius a punctis Hebraicis abesse, quam ipsum LVTHERVM: qui tamen interdum, cum exitum ex intricato commate reperiret nullum, consilio ab illis discessit. Confer & alias versiones. Licet! Id vero in primis me iuvet, si in eiusmodi quoque locis, in quibus ad errorem procliuia quasi sunt omnia & præcipitia, Chaldaeus puncta sequutus est: tum enim utique videtur cum punctis legisse. Præter ea exempla, quæ ex præcedentibus paragraphis colligi possunt, adponam vnum ex Genes. XV, 11. וישב אתם אברם: vbi incautus lector, nec punctorum ope reuocatus, leget וישב אתם & *confedit cum illis*, quod & fecerunt LXX. At recte legit Onkelos, ideoque vertit: וַיִּפְּרֹחַ יְתֵהוֹן אֲבָרָם & *fugauit eas Abram*. Plura eius generis loca colligemus, quæ in secunda dissertatione cum lectore possimus communicare. Id tantum addimus: si LXX. regiis auspiciis (vt aduersarii volunt) versionem suam scripsere, si in eam quidquid Iudæis erat consilii, ingenii, eruditionis, diligentia infumserunt; qua ratione accidit, vt ONKELOSI, privati hominis, paraphrasis, melius punctis responderet, quam illa? Profecto, aut ille habuit in suo exemplari puncta; aut ne vlla quidem ratione censendum est, τοὺς ὁ. regio iussu e Palæstina arcessitos versionem suam effecisse, & omne ab ista versione petatum argumentum nullius pretii erit. Ac iam pæne eo adducere aduersarios videor, vt forte verendum sit, ne dicere (si possint) velint, suauem istum consensum, quo ONKELOS cum punctis conspiret, inde enatum, quod Tiberienses Chaldaicam interpretationem in signis hisce adiiciendis sequuti sint. At! qui dicere possunt? Nonne enim hoc foret apertum partium studium, & quæsitæ, non inuenta defensio; si primo dicerent, diuersitatem pun-

etorum & τῶν Targum demonstrare, illud ex solis litteris esse factum; deinde, si hac non succederet, alia rem adgrederentur via, fingerentque, Tiberienses in addendis punctis ONKELOSI mentem & interpretationem sequutos esse? Quod quidem factum non esse, istæ diuersitates, quæ nonnunquam intercedunt inter puncta & Targumim, arguunt.

§. XXXIV.

Ionathanis paraphrasis cum
Versione τῶν ὁ
confertur.

Iam de versione, qua Ionathan prophetas tam priores quam posteriores Chaldaica lingua donauit, dicendum est: quod quidem eadem ratione a nobis fiet, qua in Onkelosi paraphrasi vsi sumus, instituta collatione versionis τῶν ὁ. cum Chaldaica. Adgrediamur igitur capita Iesaiæ XXXVI & XXXVII, quibus historia deleti Assyriorum exercitus narratur. C. XXXVI, 5. Rabface dicit: אֶת־דְּבַר שְׁפָתַיִם, *Tantummodo verbum labiorum* (seu inane verbum) *est: consilium & fortitudo suppetit ad bellum.* Hic vocem אֶת videntur LXX. legisse per Tſere אֶת, inde vertunt: μὴ ἐν βουλῇ καὶ λόγοις χειλέων παράταξις γίνεται; quasi diceret: *quomodo (solis) consultationibus inanibusque verbis, acies bellica instruitur?* Ionathan, licet ipsum sensum horum verborum non plane adsequatur, punctatorum tamen codicum lectionem feliciter expressit: בָּרַם בַּמַּלְל סָפוֹן בַּמֶּלֶךְ וּבַבּוֹרָה אַעֲבִיד קִרְבָּא *Vtique in loquela labiorum & consilio, & fortitudine committam praelium.* V. 9. ואֶת־תְּשִׁיב פְּנֵי פַחַת אַחֲרַי עֲבָדֵי אֲדָנִי Thraſo Assyriacus ita: *Quomodo auertes (in fugam coniicies) faciem vnius praefecti inter seruos domini mei minimos? Sed confidis in Aegypto quoad currus & equites.* Hic LXX. Atnachum plane negligunt, ac voces praeterea quasdam ne degustant quidam in vertendo, ita reddentes: καὶ πῶς δύνασθε ἀποστέψαι εἰς πρόσωπον τῶν τοπαρχῶν; οἰκέται εἰσὶν οἱ πεποιθότες ἐπ' Αἰγυπτίοις εἰς ἵππον καὶ ἀναβάτην. Adcuratissime vero accentus sequitur Ionathan. C. XXXVII, 13. est וַעֲיָה הִנֵּה *vagari fecit, & subvertit:* (quas tamen voces alii pro nominibus propriis habent). Has voces LXX. pro vna habuerunt, הִנֵּה וַעֲיָה, easque, cum nomen proprium esse crederent, Graecis litteris expresserunt: Ἀναγουγὰν, dum

dum nempe $\tau\epsilon\epsilon$ per γ reddiderunt, prius η pro matre lectionis $\tau\epsilon\omega$ Schurek habuerunt, posterius confuderunt cum Nun. Nisi potius scribarum id negligentiae tribuendum est, ν loco $\tau\epsilon\omega$ ν ponentium. At Jonathan: $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta \eta\alpha\eta\eta\eta$ *nonne vagari fecit eas, & captiuas fecit eas?* sine iniuria punctis illata. Adpendicis loco addo v.21. $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$, quæ LXX. ita vertunt, vt pro $\eta\lambda\alpha$ legisse videantur $\eta\lambda\alpha$ in Niphal, $\eta\lambda\alpha \alpha\pi\epsilon\sigma\alpha\lambda\eta \eta\sigma\alpha\iota\alpha\varsigma$, & *missus est Iesaias*. Rectius Jonathan: $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$. Vnicus vero locus est in his duobus capitibus, isque propheticus, & fuso sermonis genere a Ionathane expressus (qui quidem in vaticiniis longius a textu aberrat, ex eruditorum hominum sententia), in quo Chaldaicam paraphrasin ab accentuum signis alienam obseruauimus, cap. XXXVII, 26. vbi est, $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$, *quas voces, non animaduertens, $\eta\lambda\alpha$ per dominum, $\sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$ vero per seruum distingui, reddidit: $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$ $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$ $\eta\lambda\alpha \sigma\lambda\tau\lambda\eta\eta\eta$ *hec fuit tibi in ruinam, quoniam fuit coram te sicut tumultus fluctuum, quibus humiliantur ciuitates munitæ.* Iam rursus perpendat lector, quid de Ionathane statuendum sit, num solas litteras, an etiam vocales versione sua exprimat. Repetat & recognoscat, quæ §. præc. de Onkeloso diximus, & ea ad hunc quoque interpretem transferat.*

§. XXXV.

Ad reliquas versiones, AQVILAE, THEODOTIONIS, SYMMACHI, quas causæ nostræ Clarissimus COTTA opponit, pergendum mihi foret: nisi censerem, & temporis rationem habendam, quod ad finem laborem susceptum perducere iubet, & molis, quæ dissertationem academicam decet: simulque intelligerem, non valde aduersarios iuuari, si vel concedam, eas versiones ex solis litteris factas esse, modo de Chaldaicis idem euincere nequeant. Possent quidem nouum telorum quasi genus inde in nos effingere, si concesserimus, quasdam versiones solas litteras Hebraicas sequi: quod quidem de Septuagintaui tali nulli negamus. Possent enim dictitare: auctores saltem istarum versionem magnifice de diuina punctorum origine non sensisse; id enim si fecissent,

Aliud argumentum, quod a versionibus biblicorum peti posset, cuspide priuatur.

fecissent, non ea neglecturos fuisse. Quam quidem argumentationem negligere, si vellemus, aliqua ratione possemus: non enim de diuina auctoritate, sed de ætate & antiquitate punctorum dissertationem conscribimus: respondemus tamen, id, quod aduersarii efficere volunt, non statim sequi. Potest enim vtique culpa huius rei tribui infrequentia codicum, quæ inter Iudæos, imprimis græcissantes, prout supra diximus, interque Christianos, non valde miranda est: præcipue cum videamus, versiones Chaldaicas puncta longe adcuratius sequi, quam Græcam τῶν ὁ. Potest etiam adcurari negligentia hominum, qui opus tam arduum præsidio codicis punctati non instructi susceperunt. Nec tum conclamatum est, cum dicitur: istos homines ita agere non debuisse. Permulta enim accidunt, quæ fieri minime debebant. Nostri quoque diebus nonnunquam homines, subsidiis eruditionis & cognitionis linguarum plane destituti, versiones conscribere audent: mirumne igitur, si prisca quoque ætas ingeniorum satis audacium & leuium ferax fuit? Adde, versionem τῶν ὁ (vt isti quidem immoremur) alia quoque negligentia cuiusdam non excusandæ vestigia exhibere: immo ex codice factam videri, qui, si solas litteras spectes, minus interdum adcuratus fuerit.

§. XXXVI.

*Argumentum
a silentio HIERONYMI
de
sumitur pro
ponitur, &
aliqua ratione
debilitatur.*

Illud nunc nos excipit argumentum, quod Cl. COTTA desumit a silentio tum Iosephi & Philonis, tum antiquorum ecclesiæ patrum, ORIGENIS imprimis & HIERONYMI; qui in vastis suis voluminibus nullam inciant punctorum mentionem. Ab hoc (HIERONYMO) vt incipiam, id ingenue confiteor, valde me animo perturbatum esse, cum vasta eius volumina adspicerem, & ex locis a CAPELLO adductis pæne mihi persuaderem, eum ne fando quidem de punctis aliquid percepisse. Non quidem fugiebat me id, quod in eiusmodi causa dici solet: *a silentio scriptorum non ad negationem rei valere consequentiam.* Nontamen id animo meo satis se probabat; nisi aliud quid accederet, quod causam quandam huius silentii indicaret. Eius quidem mihi in mentem veniebat; magistros istos, quibus HIERONYMVS vsus sit, vix videri tanta eruditione fuisse, quantam illis discipulus tribuat, si quidem ex diligentis viri profectibus coniecturam facere liceret de istorum ingenio, ex quorum disciplina ille prodisset. Animaduertebam enim

enim HIERONYMVM nonnunquam minus adcurate de Hebraicis vocibus & elementis differere: iam dicere, eos in medio vocales non adpingere, (id quod & ordinarie verum est) iam litteras ם ו ן vocales dicere, (quod quidem aliqua ratione defendi potest) tum vero ipsam litteram ם (quæ ne quiescit quidem vnquam) eodem nomine insignire: prout facit in *Præmio in Amosum*. Iam intelligebam, aliquid ex vi argumenti huius detrahi, si quid gloriæ magistrorum, quibus Hieronymus vsus esset, detraheretur. Minus enim mirandum erat, eum ex viris solida eruditione non præditis, qui insuper confusa ratione (prout Iudæorum sæpe mos est) præcepta linguæ Hebraicæ tradidissent ipsi, nihil de punctis audiuisse. Magis tamen iste horror, qui animum meum antea perstrinxerat, excussus est, ex quo cœpi *Quæstiones HIERONYMI in Genesin* perlustrare. Priusquam tamen, quæ in illis observaui, perscribam, id fatendum ingenue censeo; a me, qui HIERONYMI opera nunquam antea legerim, nulla nisi tenuia iam expectari posse: simulque a lectore veniam peto, si qua in re offendero, quod quidem facile accidere potest circa auctorem, cuius libros prima vice euoluas. Ad duo vero momenta omnis causa redit: primo, num punctatus codex fuerit HIERONYMO? deinde, num vestigia punctorum in libris ipsius occurrant? Ad illud quod adtinet, adfirmare non sustineo, codice punctato HIERONYMVM vsum esse. De hoc si quæritur, existimo, esse quædam loca, quæ, licet non nomina ipsa apud nos punctis indita commemorent, rem tamen significare videantur. Ea quidem in medium proferam, si prius monero, qua illis ratione celeberrimus COTTA occurrat. Is quidem dicit: ea, quæ nos adducamus, loca esse intelligenda, vel 1) de litteris ם ו ן vocalium fulcris ac matribus, vel 2) de solo ductu lineæ superioris, quem apicem vocare soleant, vel 3) de coronulis atque apiculis, litteris adpingi solitis, vel 4) de Iudæorum istius æui lectione, cum Origeniana illa, quæ in Octaplis distincta columella Græcis litteris expressa sit, congruente, (quam veritatem Hebraicam adpellare soleat) vel 5) de tono vocum, quem per vocabulum accentus passim designet. Iam attendat lector, & inquiret, num istis locis, quæ adducemus, satisfiat his explicationibus.

§. XXXVII.

*Adducuntur
quædam loca
ex Hieronymo,
in quibus vesti-
gia punctorum
inesse videntur.*

Eius igitur indolis loca proferemus, ad quæ quarta tantum explicandi ratio adcommodari possit; at quam feliciter, dispice. *Quæst. in Genesin ad capud XV, II. ita: DESCENDERVNT AVTEM VOLVCRES SVPER CADAVERA, ET SVPER DIVISIONES EORVM: ET SEDIT ABRAM CVM EIS. Non pertinet ad præsens opusculum eius expositio sacramenti. Hoc tantum dicimus: quia pro his, quæ posuimus, in Hebræo habet: ET DESCENDERVNT VOLVCRES SVPER CADAVERA, ET ABIGEBAT EAS ABRAM. Illius enim merito sæpe de augustiis liberatus est Israel. Hic Hieronymus explicationem quandem reiicit: dicit aliter esse in Hebræo. At inspicere codicem: quid ibi exstat? וישב אתם, id, quod non minus secundum priorem explicationem legi poterat וישב אתם & sedit cum eis, quam, prout esse in Hebraico dicit auctor, וישב אתם & abigebat eas. Nulla in litteris differentia: immo, si solas litteras spectares, legeres potius *Vaiiescheb itttham*, cum posterior vox sine fulcro Vau scripta sit. Vnde igitur dicit Hieronymus, in Hebræo ita esse? unde id didicit? ex consonantibus minime! Igiturne prouocat ad solam Iudæorum in legendo consuetudinem, aut ad textum Hebraicum ab Origene Græcis litteris descriptum? At, num tum bene dicere poterat, in Hebraico ita esse? inprimis si de recitatione harum vocum apud Iudæos recepta loqueretur? Porro, num ex his fundamentis probare poterat, hanc lectionem iustam esse? ORIGENES nonne aliis in locis satis aberrat a punctis? Iudæi nonne etiam aberrare poterat? Quid igitur superest, quam vel ipsum HIERONYMVVM in codice punctato hanc lectionem obseruasse, vel didicisse ex magistro suo, in libris punctatis ita legi? Hæc, quæ iam diximus, ad sequentia quoque exempla lector transferat. Ad Genes. XXVI, II. ita: SEMINAVIT AVTEM ISAAC IN TERRA ILLA, ET INVENIT IN ANNO ILLO CENTVPLVM HORDEI. *Licet in aliena terra seminauerit Isaac, tamen non puto, quod tanta ei fertilitas hordei fuerit. Vnde melius puto illud esse, quod habetur in Hebræo, & Aquila quoque transtulit: ET INVENIT IN ILLO ANNO CENTVPLVM AESTIMATVM, id est, ἑκατὸν ἐκασμένον. Licet enim eisdem litteris & aestimatio scribatur & hordeum: tamen aestimationes SAARIM legun-**

leguntur, bordea vero SORIM. Rursus, prout ipse dicit, in litteris nulla est diuersitas: quid igitur in Hebraico textu diuersum est? Puncta. *Hordea* enim scribuntur שְׁעָרִים, *æstimationes* שְׁעָרִים. Si igitur in Hebræo obseruauit Hieronymus non *bordea* esse, sed *æstimationes*, nonne de punctorum antiquitate testimonium dicit? Inprimis huc faciunt quæ habet ad Genes. XLVII, 31. sequentem in modum: *Et in hoc loco frustra simulant, adorasse Iacobum summitatem* SCEPTI Ioseph, quod videlicet honorans filium, potestatem eius adorauerit: quum in Hebræo multo aliter legatur: *Et adorauit, inquit, Israel ad caput* LECTVLI &c. Est nempe in Hebraico מִטָּה, quod ὁ ὁ. veterunt, ac si esset מִטָּה baculus. Litteræ eadem sunt; tamen confidentissime dicit auctor: *in Hebræo multo aliter est.* At, inquis, loquitur de Hebraico textu Græcis litteris expresso! Respondeo: 1) num adeo confidenter tum τοὺς ὁ. erroris arguere posset? 2) num etiam ὁ ὁ. habuerunt Octapla, & in illis *Mitta* pro *Mattheb* legere potuerunt? Paucis enim versibus interiectis eorum socordiam carpit, occasione eius, quod eadem vox cap. 48, v. 2. rursus occurrit. Ibi enim scribit: *Caussam, cur LXX idem verbum aliter atque aliter ediderint, nescio: hoc vnum audacter dico, quod ipsum verbum* META (solet enim Chireck per E exprimere) *quod hic in LECTVLVM transtulerunt, supra ubi diximus, adorasse Iacob, VIRGAM potius, quam LECTVLVM, nominauerunt.* Quæ verba nobis satis fauent, nisi existimare velis, Hieronymum ignorasse, has tres litteras M, T, H, sine vocalibus scriptas, *Mattheb* quoque legi posse.

§. XXXVIII.

Hæc iam vocalium vestigia in Hieronymo inuenta sufficiant: ex quibus id saltem adparet, argumenta ab eius silentio depromta non adeo euicta & explorata esse, vt rem omnem conficiant. Nec id nos offendit, quando ille de vocibus Hebraicis adfirmat, eas in medio vocales non habere: quod vtique, si a Schureck discesseris, verum est. Nec tum æstuabimus plane, cum litteras מִטָּה vocales vocat, nec non τὸ ὁ eodem loco habet, non accurate satis nomina rebus imponens. Litteras enim מִטָּה signa vocalium omissarum nonnunquam gentibus Orientalibus esse concedimus, ideoque a nomine vocalium

*Quædam tela
ex Hieronymi
libris confecta
excipiuntur.*

lium non omni ratione abhorrere censemus, si quis illas eo nomine vocare voluerit; quod tamen, adcuratius si rem inquiras, illis non competit, τὸ ὤ vero non nisi per errorem vlla ratione tribui potest, vtpote quod nunquam quiescit, nunquam tanquam mater lectionis vocalem omissam indicat, omnibus tandem vocalibus componitur. Quod quidem negaturum confido neminem, nisi qui omnem istam punctuationem, quam nos agnoscimus, non modo recentem, sed & futilem stultamque esse dixerit: quod, quas ob causas fieri nequeat, posterior dissertatio docebit. Neque id plane omne negotium conficit, quod Hieronymus nonnunquam de vocibus dubiis dicat, magistrum suum ita legisse. Iam enim supra indicauimus, non nos adseuerare, ipsi Hieronymo punctatum codicem fuisse: potuit vero ex Iudæo magistro de lectione punctati codicis certior fieri: cuius testimonio, nisi codicum consensu nixum esset, vix tantam fidem & auctoritatem eum delaturum fuisse, credi potest. Id tamen de hoc dubio confiteor, illud non plane sublatum, sed debilitatum modo esse: ea ratione, vt si secunda dissertatione solidis argumentis punctorum antiquitatem probauerimus, illud nobis obesse nequeat; sin minus, utique roboris quid in ipso superesse videatur.

§. XXXIX.

*De Origenis
Hexaplis
dicitur.*

Ad ORIGENEM vero quod attinet, eum quoque de punctis ne γρὺ quidem habere adserit Cl. COTTA, immo in ea Hexaplorum suorum columella, quæ voces Hebraicas Græcis litteris exprimat, ductum punctorum minime sequi. Ad hoc quod attinet, non nego quidem sanctum patrem minus adcurate Hebraicas voces Græcis litteris descripsisse: cuius tamen rei causâ nonnunquam ex diuersitate harum linguarum repetenda videtur, cum Græca minus apta sit ad sonum vocum Hebraicarum in scribendo imitandum, vt pote quæ ne quidem τὸ ὤ commodè exprimere valet, a gutturali vero & rauca Orientalium pronuntiatione tanto interuallo abest, vt mirandum non sit, vocales cum litteris eiusmodi in vnâ syllabam coactas, traxisse aliquid ex contagio barbaræ istius pronuntiationis, quod sæpe Græcos homines satis confuderit. Sane FL. IOSEPHVS Antiqu. L.II. c.I. quum dixisset, Esauum Ἄδω-
μον, siue secundum alios libros Ἐδωμον *Edomum*, Seiritidem vero Ἀδωμα
siue Ἐδωμα *Edomam*, esse cognominatam, subdit: Ἕλληνες γὰρ αὐτὴν
ἐπὶ

ἐπὶ τὸ σεμνότερον Ἰδουμαίαν ὠνόμασαν, *Græci enim eam, ut honestius seu mollius sonaret, Idumæam vocauerunt.* Idem L. I. c. VI. quum propria Hebraica Χεθὶμ, Μάδης, Ἰωυάνης cet. cum Græcis Κίτιος, Μῆδος, Ἰωνία, comparasset, hæc adiicit: τὰ ὀνόματα διὰ τὸ τῆς γραφῆς εὐπρεπὲς ἡλλίνησαι πρὸς ἡδονὴν τῶν ἐντευζομένων. Deinde culpanda est corrupta & syriifans Iudæorum pronuntiatio, per quos Hebraicæ litteræ ad Origenem peruenerunt. Quemadmodum enim qui a nostris Iudæis istius linguæ cognitione imbutus, nec vllis præterea magistris vsus esset, vocibus Hebraicis, si quas peregrinæ linguæ litteris exprimere vellet, vim sane illaturus esset: ita nec mirandum, multum ex deprauata Iudæorum dialecto in Origene hæsisse. Inprimis vero perpende ingenium cum huius tum aliarum gentium cognatarum & orienti soli subiectarum, rebus distincte & dilucide tradendis minus natum: quod facit, ut morbi, quibus doctorum dialectus laborat, tanquam lues quædam discipulis quoque noxia sit, qui cum non diligenter doceantur, hunc illumue sonum isti sono in lingua patria respondere, non nisi confusas sibi ideas ex more prauo, quem doctores in recitando obseruant, effingere possunt. Quam peruersam enim, ut satis rudi exemplo rem illustremus, linguæ nostræ notitiam animo imbiberet, qui eam a rustico Thuringo disceret? Quam feliciter is res suas gesturus foret, si nostra vocabula barbaris litteris mandare vellet? Esse vero Iudæos gentem perspicua docendi methodo plerumque minus præditam, experientia vel nostri temporis docet. De Arabibus, non inculta nec contemnenda gente, & quæ quibusdam sæculis singulari litterarum gloria floruit, & de eorum ratione, qua in lingua sua docenda vtantur, satis difficili & praua, vide quæ habet *Mr. CHARDIN dans ses Voyages en Perse.* Hæc omnia si lector studio partium non captus, peritusque linguarum Orientalium & inprimis Syriacæ, ex qua dialectus Iudæorum multa hausit, bene considerarit, & tum ad examinanda Hexapla accesserit; permulta sane dubia ipsi euanescent. Num vero profecto punctatum codicem habuerit aut inspexerit ORIGENES, id quidem nos pro certo adfirmare non sustinemus, non rei vitio, sed propterea, quoniam eius scripta non legimus. Vnicum tamen dictum proferemus, non valde dissimile illis, quæ ex Hieronymo adducta sunt; quod exstat in Commen-

tario in Iohannem p. 131. Tomo II. Operum, vbi errores τῶν ὁ. circa nomina propria commissos arguit, & ita scribit: *Rursus Iudæ secundus (filius) apud nos quidem AVNAN (Αυνάν) esse dicitur, apud Hebræos ONAN, quod est, labor ipsorum.* At vero vox נֹאֲנָן vocalibus destituta vtramque admittit lectionem, נֹאֲנָן & נֹאֲנָן: immo, si litteras נֹאֲנָן vocales dicere velles, illa potius, quam hac ratione legenda foret. Tum enim Hebraicum Ν ἄλφα Græcorum, & ὁ ψιλὸν simularet. Quamquam id non negamus, posse ad hunc locum responderi, Origenem non ad punctatum Codicem, sed ad lectionem inter Iudæos receptam prouocare.

§. XL.

*Coniuncta Ho-
seanum, quod
exstat c. XI, 1.
examinatur.*

Cum vero vnum inprimis locum ex Origenis Hexaplis proferat Cl. COTTA, ex quo vno reliquos quasi discere debeamus omnes, hunc ipsum locum paullulum adcuratius considerabimus, & inquiremus, num is codicem non punctatum necessario arguat. Ea nempe verba, quæ exstant Hof. XI, 1. כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהּ וּמִמְצָרִים, ita reddit Origenes, χι νερ ισραηλ ουε αβη ου ου μεμ-
μεσραιμ καραθι βανι. Has duas lectiones valde a se inuicem abesse ait Cotta: singulas igitur voces examini subiiciemus, molestum quidem & iniucundum laborem suscepturi. כִּי reddit χι, neglecto Dagesch leni in Caph: quod tamen inde accidisse videtur, quia Caph τῶ χ, Kuph vero τῶ Kappa Græcorum respondebat; igiturque Caph vel dagestatum non per aliam prorsus litteram reddendam existimabant, ne suspicio quasi esset in Hebræo, per Kuph scribi. נָעַר per νερ reddit; in quo quidem id lectorem offendere non valde debet, quod Hebraica vox duabus, Græca vnâ syllabâ absoluitur, cum τὸ Ain plane exprimi nequeat in nostris linguis. Patach vero per Epilon expressum commode explicari potest, ex isto sono confuso, quo τὸ Ain aures Græcas obtundit; quem scribendo oculis lectoris minus exhibere possumus, quam is quidem audiendo percipitur: exprimebat igitur ORIGENES rationem pronuntiandi Iudaicam. In יִשְׂרָאֵל nulla labes punctis adspergi poterit, cum Tsere ordinarie per ἦτα reddatur. וְאַהֲבָהּ exprimit ουε αβη ου ac si esset וְאַהֲבָהּ in quo facillime quidem errari potest. Hæc tamen vna vox solo librarii vitio

vitio in tres diuisa est; Origenes vero huius insipidae scriptionis auctor esse vix censendus est. Το Vau per ου reddi, is mirari desinet, qui hominem ex Oriente ortum, Arabem inprimis, loquentem audierit, & ex eius ore obscurum istum & quasi vocalem sonum, cui το Vau inuoluunt, perceperit, noueritque, Græcos non posse Vau initiale mobile vllaratione per consonantem exprimere. Cholem cum sequenti Chateph patach ita potest in celeri recitatione coalescere, vt inde per ἀλφα redditum videatur; inprimis cum ה in media voce non possit litteris Græcis describi. In חֲמִצְרַיִם id tantum notandum, Græcos plerumque Chireck paruum per epsilon exprimere, inductos procul dubio more legendi, qui in Iudæis propius a Syriaco idiomate aberat: Syri vero persæpe e adhibent, vbi Chaldæi τῶ Chireck vtuntur. Lamed in לְבַנִּי omissum nos non ferit: Schua mobile per ἀλφα expressum concipi commode potest: cum illud sæpe per vocales reddatur, & vel a nostris hominibus nonnunquam vt vocalis legatur, nulla vero lege adstringatur ad sonum τῶν e. Quæ omnia eo consilio dissero, vt ostendam, vel hunc locum, quem Cl. COTTA ex reliquis inprimis sibi fauere censet, hunc ipsum, inquam, locum non nimis nobis molestum esse. Simul monemus, in describendo eiusmodi textu, qualis is est de quo loquimur, centena errata accidere, & persæpe textum deprauari posse: cum perdifficile sit, verba linguæ barbaræ, alius linguæ litteris expressa, sine vitio describere, præcipue si librarius linguæ istius barbaræ non sit peritus: vnde nec semper punctis inuidia conflare potest, vbi vel ORIGENES longius ab illis aberrare videtur. Id tamen, priusquam de ORIGENE dicere desinamus, a lectore petimus: velit eandem veniam, quam circa HIERONYMVM rogauimus, hic quoque nobis dare, si qua in re peccatum fuerit: nolit vero ex illis, quæ de hoc argumento diximus, coniecturam facere de iis, quæ dici possent: cum dubium nobis non sit, quin hæc omnia ampliora & ornatiora esse possint, si ORIGENEM (vt & HIERONYMVM) legendo absoluissemus: quod prætermissum esse, vitio verti nobis non poterit.

§. XLI.

De Philone Iudæo atque Iosepho vt dicamus, restat; qui ambo, cum de punctis fileant, nobis a Cl. COTTA reliquisque aduersariis opponuntur. Circa quos id primo a lectore peto, vt quam beneuolentiam adhi-

Iosephi de punctis silentium quid efficiat, inquirunt.

adhibere eum circa *Hieronimum & Origenem* voluimus, eadem excuset, nos horum quoque hominum volumina non legisse, sed inspexisse: aliqua tamen monebo, quæ, vt mihi videtur argumentum ab horum silentio ductum, si non funditus tollent, valde saltem labefactabunt. Qui igitur homines de punctis silent? ii quidem, qui num Hebraica nouerint, inter cruditos disputatur: cui controuersia licet me non penitus immergam, aduersarios tamen illa minime lætari intelligo. Ad *Iosephum* quod adinet, is quidem sua commentaria lingua primum barbara scripsisse perhibetur, cuius rei ipse testis sistitur: quæ tamen barbara dialectus num Hebraica sit, an Chaldaea, an Syriaca id non satis euictum est: immo vix opinabile est, eum Hebraicam in scribendo adhibuisse. At! inquis: Chaldaica vel Syriaca vtique vsus sit: qui tamen puncta ignorare, qui de illis filere poterat? cum & hæ linguæ non minus, quam Hebraica, puncta dicantur habuisse? Aliquam sentio vim huius argumenti, quamquam non inuictam. Non enim necessarium est, vt, si qua in lingua scripsisti, eius quoque litteras in commentariis tuis commemorares: sed in eo vis argumenti aduersariorum sita esse debebat, dum Iosephus putatur *de vocalibus sacri codicis*, libri augustissimi omnique cura digni, verba facturus fuisse: hæc vero vis perit, si eum Hebraica perfunctorie didicisse dicas. Tum enim non multa adeo ei occasio fuit de punctis differendi, cum textum Hebraicum curiosius non inspexerit, vt verum ex punctis sensum erueret. Immo si hanc linguam non adcurate nouit, præsumi potest codicem punctatum non habuisse, in tanta illorum penuria, istis præsertim temporibus, quibus Iudæa bellis cædibusque horrebat. Præcipue vero id mihi notandum videtur, quod etiam dictum est ab aliis, si recte memini: *Iosephi* silentium tanti non esse, vt inde punctorum antiquitas tollatur, cum idem Iosephus de rebus amplissimis, maximis, celebratissimis, ipsius æuo contiguis, vel plane nihil prodiderit, vel prodiderit binis verbis in transcurso tantum. In quo genere sunt res gestæ, miracula & mors Saluatoris nostri Iesu Christi: qua de re *Iosephum* plane nihil habere nonnulli euincere student, illudque testimonium de Christo, quod ex hoc auctore adducitur, pro spurio eiusmodi foetu habent, quales permulti fraudi cuidam piæ (vt videtur), sed prorsus non excusandæ, Christianorum debentur. Saluum tamen volumus illud testi-

testimonium, si quidem vlla ratione esse potest: at id perpendas, num is, qui, cum historiam scriberet, vnica tantum mentione degustarit historiam amplissimi viri, quem ipse Messiam esse credebat, non potuerit puncta aut punctatos codices negligere, de iisque nihil dicere, cum in intima linguæ Hebraicæ ipse non penetraffet.

§. XLII.

Ad *Philonem* pergimus, ex vrbe a Græcis hominibus habitata Alexandria oriundum, qui & ipse totus in philosophia Platonica fuisse dicitur: vnde nec neglectus linguæ Hebraicæ valde in eo mirandus, qui Græcorum se litteris immerferat; nec incredibile, eum punctato codice caruisse, qui Alexandria versaretur: vid. §. XXXVII. Idem porro Philo a quibusdam plane rudis Hebraicæ linguæ censetur, & Hebraismi Syriasmique imperitior iudicatur a SCALIGERO, quam vilus Gallus vel Scythia fuerit. Quæ si vel omnia tenere non possimus, id tamen ex hac accusatione hæret, eum Hebraica non nimis degustasse. Iam vero respondebis: adcuratam linguæ Hebrææ notitiam non requiri, vt auctor aliquis mentionem punctorum iniiciat: posse hæc historice sciri, licet lingua ipsa vel plane ignoretur. Sed regero: 1) eiusmodi auctor fando de punctis accepisse aliquid poterat, sed cum ipse hoc explicationis subsidio non vteretur, occasionem non multam habebat de iis differendi: 2) cum ratio scribendi per puncta a reliquis linguis longe absit, cum porro inter græcissantes Iudæos admodum rara procul dubio fuerint Biblia punctata, poterat vir alias non ineptus de punctis nihil prorsus scire: pone enim eum vel aliquoties fando de iis accepisse, is non satis percipiebat, quid hoc esset; igiturque negligebat. Nec vero, quæ iam dixi, in eos tantum cadunt, qui plane hospites in Hebraica lingua sunt, sed & quadam ratione in eos, qui aliquid, licet modicum valde, ex illa degustarunt. Exemplo hanc rem aliquo declarabo: num incredibile videtur hominem inter nos versantem, Græcæ linguæ non nimis studiosum, ignorare, quale discrimen sit inter codices sine compendiis scriptionis impressos, illosque, quorum singulæ voces hos ductus exhibent, si quidem ex libro, qui illis carebat, Græca didicit? Porro nonne fieri potest, vt nesciat, distinctionis signa & accentuum, quæ in N. T. occurrant, ab aliena manu adiecta esse, in antiquisque codicibus non haberi? Et si quando eiusmodi homini tale quid narratum fuerit,

Argumento a Philonis silentio ducto occurritur.

tumrem minus cognitam vel plane non percipit, vel obliuioni tradit, vel saltem posterorum memoriae haud illam tradit. At! quid ego multa de hoc auctore colligo? quid multis excuso, eum de punctis Hebraicis nihil habere? cum ne quidem linguæ Hebraicæ nomen satis norit, illamque cum Chaldaica confundat. Confer in hanc rem librum eius II. de vita Mosis, eiusque istas paginas, quæ historiam versionis τῶν ὁ. exhibent. *Legem enim antiquitus lingua CHALDAICA scriptam ostendit, eamque postea a viris Hebræis, PATRIAE linguæ ut & Græcæ peritis, ex CHALDAICÆ linguæ in Græcam translatam esse: codicem vero sacrum, CHALDAICO idiomate conscriptum, Græcæ explicationi exacte respondere, quod innotescat, si CHALDAEVS Græcam linguam discat, vel Græcus CHALDAICAM.* Nunquam in hac omni historia Hebraicam linguam suo nomine vocat, sed quinquies Chaldaicæ nomine insignem facit: illam patriam Iudæorum dialectum dicit, (quod & verum tempore Ptolemæorum concedo) LXX suam ex illa versionem effecisse, (id quod & aliqui adfirmare ausi sunt, contradicentibus non sine ratione permultis) legem antiquitus ista lingua scriptam fuisse, (id quod plane falsum.) Vides igitur, eum in eiusmodi loco, vbi Hebraica lingua suo nomine vocanda erat, ne nomen quidem prodidisse, sed eam cum Chaldæa turpiter confudisse: licet ipsos homines, ea lingua vtentes, iam Hebræos iam Chaldæos dicat. Num alibi felicius sit in huius linguæ nomine proferendo, ignoro: in indice enim nulla Hebraicæ linguæ mentio fit, omnem vero librum, prout iam monui, non perlegi. Iam tibi mirum ne sit, eum, qui Hebrææ & Chaldææ linguæ discrimen non nouerit, qui ipsam linguam minus conuenienti nomine vocarit, nihil de vocalibus habere. Vnum addo: posset quis sibi persuadere, in ipso Philone in libro de *nominum mutatione*, p. 816. (cito auctorem ex edit. Colonia. Allobrogum facta) occurrere vocalium mentionem. Ita enim PHILO: ὑπονοεῖν ἄξιον, ὅτι μέρη τῶν ὀνομάτων, ἢ συλλαβὰς, ἢ γράμματα, οὐ φωνήεντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄφωνα, αὐτὸς προσετίθει, καὶ μεθέμεζε. Ego tamen aperte fateor, hunc locum fauere mihi plane non posse, cum videatur Philo, Hebræi sermonis ignarus, ex versione Græca loqui, in qua nomini Ἀβραάμ vocalis ἀλφά addita est, ita vt sit Αβραάμ: irrisorem saltem istum, de quo illic loquitur, non puto

puto ex Hebraico, sed ex Græco codice nugarum suarum occasionem quæsiuisse. Addendum nunc foret, de illo loco CLEMENTIS ALEXANDRINI Stromat L. III. p. IV. p. 52. in edit. Oxon. Potter. de quo Cl. COTTA refert, patronos punctorum illo imprimis uti, e. g. SAL. VANTILL in *Compendio Theol. Reuelatæ* p. 9., quem tamen nobis eripi ait, in *Bibliotheca Bremensi* Classe II. Fasc. I. art. 8. p. 191. Cum vero neque istam Clementis editionem nancisci potuerimus, ideoque locum ipsum nequeamus inspicere, nec vllum citatorum librorum adsequi potuerimus; argumentum præterea hoc ad secundam magis dissertationem pertineat: illud isti parti tractationis nostræ reseruamus, si hos inspicere libros nobis licuerit, & res digna visa fuerit, quæ accuratius perpendatur.

§. XLIII.

Iamque ad nouum argumentorum genus progreditur Cl. Karian & COTTA, in quo, ut & in illo, quod ab HIERONYMI silentio petebatur, plurimum roboris contrariæ sententiæ esse arbitramur. In Karian enim & Cthiban nullas esse dicit variationes circa vocales, sed omnes circa consonantes, exceptis duabus, quas a posterioribus Masorethis adiectas esse iudicat: cum tamen in vocalibus maior, quam in litteris, exemplarium diuersitas oriri soleat. Quod quidem argumentum aliquid ex sua vi remittit, si considerare-
In litterarum uariantes lectiones sistendum punctorum antiquitatem evertant, inquiritur.
 mus, qua ratione primi auctores notularum harum criticarum in conscribendo Kri & Cthib vsi sint: ea nempe, ut, cum varias lectiones colligerent, vnâ lectionem in ipso textu litteris exprimerent (quam Cthib vocarunt) alterius vero lectionis (cui Kri nomen indiderunt) puncta textualibus litteris subiicerent, litteras huius lectionis ipsas in margine collocarent. Qua lege si Karian & Cthiban circumscribas, non possunt illa circa puncta versari. Quæ tamen dum dissero, nondum me omnem impetum huius argumenti fregisse sentio. Nullæne enim, inquis, circa vocales & puncta occurrebant variæ lectiones, cum in illis describendis lapsus sit longe facilior? aut num circa consonantes, codices plus mille vicibus in diuersa abierunt, circa puncta bis terue? cum illi, qui nostris temporibus variantes lectiones colligunt, multo maiorem istarum numerum in punctis, quam in litteris, deprehendant. Erantne auctores τοῦ Kri & Cthib pinguis

adeo obtusique ingenii, vt non intelligerent, paullulum immutata ratione instituti sui, etiam punctorum diuersitates in codice annotari posse? Aut num religioni sibi forte ducebant, non ex vtraque lectione aliquid ipsi textui inferere, quo vtramque lectionem pari pietate prosequi viderentur? minus vero verebantur, aliquam lectionem plane negligere, ac ne in margine quidem annotare? Quid censes iam lector? Forte rebus nostris timere incipis. Sed bono esto animo! nondum omnia prostrata iacent. Quid igitur respondendum est? illud quidem, auctores $\tau\omega\upsilon$ Kri & Cthib varias quidem lectiones nobis exhibere voluisse, sed non nisi vnum illarum genus, minime vero vniuersas. At! inquis, qui præsumi potest auctores $\tau\omega\upsilon$ Kri & Cthib, cum collectionem conficerent diuersarum in Codice sacro lectionum, illam non omnibus numeris quam perfectissimam reddere voluisse, & circa solas consonantes substituisse, si ad puncta progredi potuissent. Quid vero, si aliis quoque exemplis tibi probauero, Hebræorum magistros in variis lectionibus notandis vnum tantummodo earum genus exsequutos esse? Sic quidem isti, qui puncta extraordinaria litteris quarundam vocum imposuerunt, vt indicarent, eas litteras in aliis Codicibus desiderari (quis enim non hanc potius sententiam de punctis extraordinariis foueat, quam ad commenta Iudæorum tuenda se conferat?) ii inquam id tantum genus variarum lectionum obseruarunt, vbi littera aut vox alibi defuit; ab illo abstinuerunt, cum littera hæc pro alia posita fuit. Ac ne forte dicas, hos homines reliquas varias lectiones per Kri & Cthib memoriæ prodidisse! Vix enim videntur Karian & Cthiban iisdem auctoribus deberi, quibus apices illi extraordinarii. Inter Karian enim & Cthiban etiam notantur litteræ vel voces, hic lectæ, illic desideratæ: eæ tamen ab auctore $\tau\omega\upsilon$ Karian & Cthiban non punctis extraordinariis notantur, sed eadem ratione, qua alias quoque vti solet. Habes igitur exemplum, Hebræos diuersitates codicum ex parte tantum collegisse: quod idem circa Kri & Cthib facilitatum esse, num prorsus incredibile videtur? Venit mihi in mentem quoque cuiusdam coniecturæ, qua forte adsequor, vnde acciderit, vt Karian & Cthiban circa solas litteras occuparentur. Coniecturam exhibeo, non sententiam quæ omnes habeat in se numeros veritatis. Sunt nonnulli, qui

qui existimant, Karian & Cthiban collecta esse non ex vasto voluminum adparatu, sed ex duobus codicibus, illis vero praestantissimis summæque auctoritatis, Iudaico forte altero, altero Babylonico. Quod si factum ponamus, potuit alter horum codicum punctis carere, alter exhibere illa: tum vero circa puncta discrimen potuit nullum existere. At quid fieri tum potuit? id quidem, ut in diuersitate litterarum lectio non punctati codicis textui infereretur, punctati libri puncta illis adiicerentur, consonantes in margine collocarentur.

§. XLIV.

Ex eodem Kri & Cthib aliud quoque argumentum desumunt, cum celeberrimus COTTA, tum in primis LVDOV. CAPELLVS, qui illud satis vrget, nec parum roboris habere existimat; quod tamen, ni totus fallor, perexiguum in isto argumentandi genere inesse videtur. Dicit enim, ex Karian & Cthiban monstrosam adeo atque absurdam existere punctationem, quæ viros, Spiritu sancto adflatos, auctores habere nulla ratione queat. Dum enim ea puncta, quæ τῶις Karian adcommodanda sint, textui inferantur, & litteris τῶν Cthiban subiiciantur, absurdam inde atque a legibus grammaticis alienam lectionem euadere. Quæ quidem dum valde vrget, nodum in scirpo quærere videtur LVDOV. CAPELLVS. Qui enim τὰ Karian & Cthiban (variantes istas diuersorum codicum lectiones) congefferunt, dum vtramque, quæ ipsis obuia erat, lectionem eodem pietatis adfectu prosequi vellent; alterius consonantes, alterius vocales in textum recipiebant, litteras, quibuscum illæ vocales coniungendæ in legendo erant, margini adscribebant. Hacne est in re absurdi quiddam, aut quod in sapientes viros non cadat? At! inquit, putasne, ipsos scriptores sacros ita egisse, ac litteris τῶν Cthib puncta ad Kri pertinentia geminasse? Qui ita putarem? Non enim existimo, illos Karian & Cthiban ipsos efformasse. Adposuere potius puncta litteris apta: cum vero successu temporis variæ lectiones existerent, Ezras vel alii, (hanc enim litem decidere quid iam iuuat?) nullam lectionem neglecturi, aut debito honore priuaturi, hanc in margine, illam in textu perscribere; ne tamen illa, quæ in margine exstabat, negligentius habita videretur, puncta, quibus instruenda erat, ipsi textui inseruerunt. Inprimis tamen adsecuti aliquid sibi videri possunt aduersarii

*Argumentum
a monstrosa
punctatione
τῶν Cthiban pe-
titum tollitur.*

in istis Karian & Cthiban, quæ sunt Ies. XXXVI, 13. vbi in textu est **חֲרֵאֵיהֶם**, & in margine **צִוְּתָהֶם**; rursusque in textu **שִׁיבֵיהֶם**, & in margine **מִי רָגְלֵיהֶם**: vbi vocales, quæ in textu sunt, in legendo ad marginales sunt litteras transferendæ. Hæ enim voces vnum idemque significant, duæ priores *excrementa*, posteriores *urina*. Cum vero viro cuidam, qui in Synagoga Iudæorum auctoritate pollebat, textuales voces obscenæ viderentur, nec eius indolis, vt publice sine aurium honestarum offensione recitari possent, alias in margine adiecit, ne deessent Anagnostæ sacro voces, quas recitando substitueret: ipsas tamen ex textu expungere non ausus est, in quo & bene egit. Hæc vero superstitionem sapere aiunt aduersarii, nec inde ab Ezra aut ipsis librorum auctoribus repetenda esse. Iam vero (si rem ipsam spectem, non vero alia quædam, quæ postea demum monebo), duriusculum quidem, sed minime absurdum foret, hæc vel ab ipso Iesaja repetere. Quid enim, si voluisset ipsas istas importunas obscenasque voces, quibus Rabface vsus erat, exhibere, noluisse tamen in libri recitatione castis auribus molestas esse: superstitionisne foret adcusandus? At! ab Ezra quid deriuari vetat? Potuerunt enim voces textuales auo prophetæ nihil obsceni habere, temporum vero lapsu a casto vsu ad impurum traduci: vnde Ezras vel eius æqualis alias poterat commode substituere, quibus pudori auditorum confuleretur. Idque profecto adfirmarem, nec ad recentiora æua vel has voces textui adpositas referrem, vtpote qui sciam in linguis emortuis obsceni nihil esse, ideoque & locum eiusmodi correctioni vix relinqui: nisi ex Summe Venerandi WOLFFII *Bibliotheca Hebr.* Tom. II. p. 437. didicissem, Karæos Iudæos circa has voces a Rabbanitis discedere, illorumque adcusare audaciam, qui sustinuerint recentiori demum æuo Codicem sacrum hac ratione castigare. At, inquis, si vocales a Deo & ab vltima antiquitate essent, num ea debebant esse temeritate Rabbanitæ, vt genuinas vocales harum vocum e textu eiicerent, alias substituerent? Respondeo, id quidem eos non facere debuisse, cum vero fecerint, carpi eam ob causam a Karaitis & grauiter censerî.

§. XLV.

Non longe ab his, quæ iam tractauimus, absunt quædam voces, circa quas Kri atque Ethib non obseruatur, quarum tamen vel incongruam vel superstitiosam punctationem & Cl. COTTA nobis obiicit, & LVDOV. CAPELLVS. Est hoc in genere vox יְיִשְׁלָם, quæ cum nonnunquam sine Iod ante Mem scribatur, iisdem tamen punctis instruitur, ac si cum Iod scripta esset: ex quibus illud existit incommodum, vt sub vna littera Lamed duæ vocales contineantur & in diphtongum coalescant. Hoc vero num eo usque absolum est, vt a sapiente viro repeti nequeat? nullisne licitum est in scribendo compendiis vti? plane interdictum, ne in voce, quam Hebræi centies centiesque & scribebant & versabant sermone, vnicum Iod nonnunquam omitterent, licet eadem maneret pronuntiatio? Porro nomini יְהוָה aliena puncta per anilem superstitionem coniungi dicunt. Quod si quis ipsa ista puncta aliena dicit, quibus ordinarie sanctissimum nomen scribitur, tum vix a me consensum impetrabit: sin id velit, litteras præfixas, vbi hanc vocem præcedant, iis punctis instrui, quæ non ad יְהוָה referri possint, sed אֲרָכִי, consensio. Sic enim scriptum video non לִיְהוָה, sed לִיהוָה, ac si esset אֲרָכִי. Porro ante ipsam vocem אֲרָכִי nomini יְהוָה peregrinæ vocales ex אֱלֹהִים petitæ adiiciuntur, ita vt fit יְהוָה. Hocne vero antiquitatem punctorum euertit? Respondebis mihi: num præsumis, viros Θεοπνεύστους religioni sibi duxisse τετραγράμματος proferre? aut num tibi persuades, si quidem illi vocales adiecissent, in iisque adponendis ipsam vocis indolem sequuti essent, Iudæos, gentem rituum suorum tenacissimam, aliquid hac in re temere mutatueros fuisse? At vero, si quidem quæstionibus locus est, quæram & ego ex aduersariis, num putent, si olim nomen sanctissimum Iehouæ in Synagogis ipsum recitatum esset, vniuersam Iudæorum gentem hac in re mutaturam aliquid fuisse? Num animo sibi concipere queant vllum tantæ auctoritatis magistrum, qui non sensim & pedetentim sacrosanctum nomen e Synagogis emittere, sed vno ictu proturbare potuerit? Si vero intelligunt, fieri haud potuisse magistri recentioris auspiciis, rursus quæro, num non satius sit affirmare, nomen τετραγράμματος vltimis quoque sæculis ordinarie non pronuntiatum esse, sed aliam vocem in eius locum substitutam?

Quæ

*De incongrua
& superstitio-
sa (quam vo-
cant aduersa-
rii) quarun-
dam vocum
punctatione
differitur.*

Quæ res quid habet tandem anilis superstitionis? si quidem mos ita tulit, non ac si per se & sponte sua illicita res esset, reuerendum istud nomen proferre, sed ne illud, cum maiestate & significationis vbertate reliqua antecelleret omnia, vsu quotidiano vilesceret. Eo saltem tempore, quo *ó: ó.* versionem suam confecerunt, vulgari illud sermone tritum non videtur, sed nomen *קָרָן* in eius locum substitutum, cum LXX. reddant per *ó κύριος*. Addendum porro iam foret de variantibus *Orientalium & Occidentalium* Iudæorum lectionibus, quas nobis obiicit Cl. Cotta, quia plane non a se inuicem recedant hæ Synagogæ Iudæorum circa vocales. Vbi tamen prætereundum nobis non est, Indicem variationum harum impressum satis mancum videri, vtpote nihil omnino monentem ad totam legem Mosis; quum tamen A. EZRA Com. ad Gen. III, 22. diserte prodat, *Orientalis* illic pro *מִמֶּנִּי* scribere *מִמֶּנִּי*. En igitur variantem circa puncta lectionem! Circa distinctiones quoque versuum differentiam obseruat Tr. Talmudicus Nedarim c. IV. f. 38. a. *Dixit R. Acha filius Adæ: in Occidente diuidunt hunc versum in tres versus.* Vbi quidem de Exod. XIX, 9. sermo est, loco etiam ad legem Mosis pertinente.

§. XLVI.

Recentior origo studii grammatici & tituli *קָרָן* non causam nostram euer- tit.

Iam argumentum nobis refutandum occurrit, in quo perexiguum est difficultatis, ductum a recentiori studii grammatici & tituli *קָרָן* apud Iudæos origine. Ad hunc quod attinet, illo insigniri solent, qui litteris, cura scribarum seu *סופרים* exaratis, puncta addunt. Hanc igitur vocem sæculo XI. superiorem haud esse, ostendere conatur Cl. COTTA ex eo, quod BEN ASCHER & BEN NAPHTALI, qui primam iniiciant punctatorum codicum mentionem, circa medium huius sæculi floruerint, vt & R. GERSOM, quem Masora ad Leu. IV, 35. dicat Pentateuchum scripsisse ac punctasse: quod quidem ante hunc virum de nemine alio memoriæ sit proditum. Atqui hisne ex rationibus tale quid sequitur? Ego non expressam mentionem codicis cum punctis descripti inuenio; ego non ipsam vocem *קָרָן* vsurpatam in libris video: ergone dicam illo tempore hanc vocem non existisse? immo rem ipsam negabo? Huiusne rationis argumentatio satis valet? Punctatorne persona eiusmodi est publica, & in alto fastigio constituta; vt non possit non, dummodo existat, mentio eius in priscorum hominum

minum paucis illis, quæ supersunt, scriptis occurrere. At, inquis, liber nullus conscribi cum punctis sine punctatore poterat: illi vero, gloriæ suæ non refragantes, nomina sua adscribebant! Nos vero num habemus istos antiquos libros? num codices Mscr. ex vltima ætate nobis suppetunt, ex quibus nomina, non dicam punctatoris, sed vel ipsius librarii (סופר) discere queamus? estne illorum copia? Tum enim non inane foret hoc argumentum, si mihi moles Mscr. sine punctis descriptorum ex vltima ista ætate demonstraretur, si intelligerem punctatum iis nullum inesse, punctatoris nomen cerni nullum. Porro, cum aduersarii puncta, si non omnia, sat magnam tamen illorum siluam ex sæculo Masoretharum Tiberiensium repetant, nonne hanc suam ipsi labefactant argumentationem, dum dicunt, sæculo XI. demum titulum punctatoris natum, eamque ob causam puncta antiqua non videri? Qui enim factum est, vt sæculo VI. vsque ad XI. eadem ista vox vel plane nulla esset, vel in tenebris hæreret, nulliusque punctatoris, qui per hos quingentos annos vixerit, mentio fiat vlla? Eadem causa, ex qua hoc accidit, efficere quoque poterat, vt & in antecessis sæculis lateret. Num incredibile est, si illi punctatores, qui quingentis hisce annis florere, fugerunt recentiores Iudæos, nec innotuerunt illis, cum tamen eo æuo non potuerint non esse homines, qui puncta describerent: num, inquam, incredibile est, nostros Iudæos nomina punctatorum ignorare posse, qui tamen vel circa Christum natum exstiterint, cum hi remotius absint ab illorum ætate? Concedamus etiam, (quo plane liberales videamur) ipsum hoc nomen ante sæculum XI. non exstitisse: tum id inde deriuandum esset, quod olim forte librarius (סופר) ipsa quoque puncta descripserit. Quamquam, quid iubet hoc concedi? Credo hoc argumentum inprimis ista instantia, quam ex eo tempore desumimus, quod a Tiberiensium æuo vsque ad sæculum XI. effluxit, satis dissipatum, ita saltem, vt modo positiua pro antiquitate punctorum a nobis argumenta, eaque firma satis, proferantur, omnis eius vis non possit non euanescere. Pergo ad alterum a recentiori studio grammatico desumptum dubium, quod quidem (pace aduersariorum dixerim) plane nihil roboris habere mihi videtur. Vim tamen argumenti ita proponit celeberrimus COTTA: dicit, *rationem, cur nomen Grammaticorum antiquissi-*

mis temporibus plane fuerit ignotum, aliam esse nullam, quam defectum punctorum in Codd. Mscr. cum, vt recte dicat Elias Leuita, nulla sine punctis conscribi possit Grammatica. At vero num de nomine Grammatici (quem Hebræi פתקאז vocant) solo, an & de re disputamus? Si de nomine solo: quonam nomine antiquitus vocabantur, priusquam a punctis nomen acciperent? Non ita; sed de re & nomine simul sermo est, & inde concluditur, recentia puncta videri. Dicit enim vir clarissimus: *sine punctis Grammaticam conscribi non posse*. Hæc igitur erit vis argumenti: quoniam & sine punctis Grammatica nulla est, & puncta Grammaticis Hebræorum nomen dedere, sequitur istud, vt quo tempore Grammatici non fuerint, puncta quoque nulla fuerint. Videant primo aduersarii, num non pæne eadem ratione ipsarum litterarum antiquitatem dubiam reddere possem: nec enim, eas si sustuleris, vlla erit Grammatica. Videant porro, num non hæc omnia commodissime ad Græcam linguam traduci possint: ita, vt si tempore Cadmi Phœnicis nulli fuerint Grammatici, si de illis nihil memoriæ proditum sit, negare possim, Cadmum litteras dedisse Græcis. Nec enim sine litteris Grammatica Græca conscribi potest: nomen vero Grammaticis ἀπὸ τῶν γραμμάτων a litteris ductum est. Porro nos ipsi, nos Germani, inquam, num statim cum litteris Grammaticos καὶ ἐξοχὴν sic dictos accepimus. Certe, si ita dici posset, sine studio grammatico nulla esse puncta posse, tum plusculum valeret argumentatio: iam vero cum inuersa ratione res proponatur, minime causæ nostræ veremur. Sed tamen & id videant aduersarii, num non nimium nobis concesserint, si adfirmarint, sine punctis Grammaticam Hebræorum nullam esse: videant, num non inde detrimenti quid res ipsorum capere possint.

§. XLVII.

De Chaldaicis,
quibus puncta
notantur, no-
minibus dispu-
tatur.

In subsidiis quasi collocat Celeberrimus COTTA duo argumenta, alterum a punctorum nominibus, a numero alterum atque vsu ductum. Nomina enim punctorum plerumque Chaldaica vel Syro-Chaldaica, atque (vt loquitur quidem LVDOV. CAPELLVS) sæcem & barbariem vltimorum sæculorum redolentia, euincere credunt aduersarii, puncta nec a Mose repetenda esse, nec ab Ezra: nam & hoc inde efficit LVDOV. CAPELLVS *Arc. Punctat.* Lib. I. Cap. XII. §. 4. quamuis in *Vin-*

dicis

diciis negare id videatur, cum defendere haud queat. Primo igitur respondere possum, id quod & Clarissimus BVXTORFIVS regessit, non omnia nomina punctorum esse Chaldaica, & ad faciem saeculorum referenda. Respondit quidem ad hanc dubii solutionem LVDOV. CAPPELLVS in Vindiciis libri sui de Arcano punctationis: sed ita respondit, ut a studio tuendae opinionis praconceptae haud alienus nonnullis videatur. Sic, ut exemplo rem illustrem magis faciam, de Schua inter alia sequentia dicit: *Si vero scribitur per Vau נִשְׁׁׁׁ est quidem נִשְׁׁׁׁ vox Hebraica, quae vanitatem aut mendacium significat. Verum primo non est haec forma נִשְׁׁׁׁ Hebraica, deinde, quae ratio reddi potest huius originationis, nisi ridicula & inepta, quae minime quadrare potest cum Mosis aut Ezrae sapientia?* Dicit igitur, nullam nisi ridiculam & ineptam rationem denominationis ex voce Hebraica נִשְׁׁׁׁ in hanc vocem deriuari posse. At, qui ita? *Schua* enim (q. d. *inanitas*) indicat, litteram, licet legatur, vocali tamen destitutam esse & quasi inanem, spatiumque sub vel super se vacuum habituram fuisse, nisi hoc punctum, vocalem tamen nullam designans, accessisset. Deinde quod de Hebraica forma dicit, nonnulli sunt qui statuunt, ipsam hanc vocem non נִשְׁׁׁׁ, sed נִשְׁׁׁׁ legendam esse, & a Iudaeis tantum in istum sonum esse deprauatam. Confer vero etiam & expende omnino, quae hanc in rem dicit celeberrimus SCHVLTENS in *Institutt. ad fundamenta Linguae Hebr.* p. 50 - 57. quae omnia repetere, adscribere, atque explicare nos haud possumus, quibus & temporis ratio ducenda est, & molis, quae exercitationes academicas decet. Deinde regere & id possum, esse in ipsis litteris vestigia Chaldaismi, quo in genere non iam commemorabo, eas terminationem nonnunquam habere Chaldaicam ex statu emphatico desuntam; sed illud inprimis, nomen ipsum *Resch* non Hebraicum esse, sed Chaldaicum, siquidem Hebraei non רֶשֶׁׁׁ, sed רֶשֶׁׁׁׁ dicere consueuerunt. Ex quo id adparet, haesisse aliquid siue a primis litterarum inuentoribus, qui veteribus Assyrii creduntur fuisse, siue ex captiuitate Babylonica, in ipsis litterarum Hebraicarum nominibus: mirumne igitur, aut indubium nouitatis indicium, si idem in punctis, & vocalibus, & signis distinctioni vocum adcommodatis, accidit? In eo quidem aestuare pos-

fer lector: quam ob causam id circa puncta sæpius, quam circa consonantes, acciderit? Ei tamen dubio licet plene non satisfacere possimus, quod quidem ingenue fatemur; non tamen existimamus, id vel nobis vitio verti, vel detrimento esse posse ipsi causæ, cum lux historiæ nos destituat; id tamen adpareat, idem fatum, quod puncta sæpius, litteras quoque quondam subiisse.

§. XLVIII.

Porro de isto
argumento di-
citur, quod ex
recentioribus
punctorum
nominibus ex-
istit.

At instat Clarissimus aduersarius: vrget, ab ipsis Masorethis (qui quidem post inuentas vocales ex ipsius sententia floruerunt) nulla vocalium nomina adhiberi, nisi *Kametz* & *Patach*, sub quibus *Tfere* quoque & *Segol* complecti consueuerint; reliquarum nomina apud ipsos non exstare. Quod quidem ea de causâ accidere videtur, quoniam reliquis vocalibus a fulcris, quibus vel innituntur vel destituuntur, commode nomen ducere possunt. Sic *Chireck* magnum est מְלֶכֶךְ, *Schurek* מְלֶכֶךְ, *Kibbuts* חִבּוּט. Nomina præterea horum punctorum, notantibus ipsis aduersariis, naturalia exponere solent: מְ מְ מְ מְ מְ. Ex his tamen colligunt aduersarii, illo tempore punctorum horum nomina artificialia nondum exstitisse; & porro adfirmant, fieri non potuisse, vt a tempore Moïsis per 3000 annos ἀνάμνημα essent: ex quo id tandem efficiunt, puncta esse recentia. Iam vero ad primum quod adtinet, illud non ita certum atque exploratum est, vt aduersarii sibi persuadent. Potuerunt enim vtrique & ista punctorum nomina esse, licet non in scriptis Masoretharum occurrant; quemadmodum intelligimus, (cuius rei testis non pœnitendus est CAPELLVS ipse) priscis ævis accentus quosdam nominatim significari, alios minus: cum tamen plane verisimile non sit, accentuum figuras diuersis temporibus vel inuentas vel nomen adeptas. Qui enim potuisset vitari summa confusio & perturbatio, si diuersis sæculis, diuersis auctoribus, variis ingeniis, vnius cuiusuis versiculi accentus deberentur? at nos pleraque plana, expedita, & mirifice adcurata in illis offendimus. Qui vero nomina diuersis temporibus illis indita putaremus, cum nullus accentuum magis, quam ceteri, nominis beneficio carere possit? Sed concedamus iam, vocalium nomina quædam esse satis recentia, inuentisque vocalium signis minime, ætatem si spectes, comparanda, immo, quatuor, tribus, vel, si ve-

lis,

lis, duobus sæculis haud superiora: num igitur vocales non possunt esse antiquissimæ? Nonne enim, cum per aliquot sæculorum decursum nominibus naturalibus solis gausæ sint, potuerunt etiam illis per millenos annos, itemque per tria annorum millia insigniri? Immo perpende animo, lector, num non & verisimile sit, nomina illis iam antiquitus atque Mosaicis temporibus fuisse, ea saltem, quæ ipsi naturæ debent? Abstrahe animum ab ipsa ista controuersia, quæ iam a nobis tractatur, nihil cogita de antiquitate punctorum, & tum iudica, num non saltem id statuendum sit: Hebræos, si vtique puncta nulla habuissent, ore tamen & in colloquiis, instituendisque pueris, vocalium nomina ista vsurpasse, quæ sponte sua habeant, si vel ipsis nulla arte aut disciplina imponantur? Iam progredere, & dispice, num, si quidem puncta habuerint, non potuerint per tria annorum millia his solis naturalibus nominibus contenti esse? atque, num ex aliorum nominum defectu ipsis punctis antiquitas abiudicanda foret? Hæc ita collige, vt inde adpareat, neque vocales pro recentibus habendas, si nomina ipsis sint recentia: neque satis liquere, quod nomina illarum antiquitati sint eripienda.

§. XLIX.

Progredior iam ad abstergendam ultimam maculam, quam ad-
versarii punctis allinunt, ab eorum & numero & munere petitam: quam quidem LUDOV. CAPELLVS summa diligentia multis paginis expo-
suit, ea tamen ratione, ut prorsus disiteri nequeam, me ea, quæ hanc
in rem dicit, utpote plane aliena, nonnunquam sine tædio haud legisse.
Dicit primum de vocalibus, earumque nimis magno numero: quatuor-
decim quippe ait earum signa in punctis occurrere. Id iam nego:
non nisi decem novi: τὸ Schua enim (sit simplex, sit compositum)
non vocalem denotat, sed eam abesse significat, tenuemque istum
modo sonum exprimit, qui vix potest non etiam in nostris linguis
consonantem a consonante separare, quem tamen scribendo imitari
non valemus. Quærit porro, quem in usum tam multos vocalium
characteres arcessitos credamus? Ad distinguendam quidem vel quan-
tatem vel sonum! At, non necesse ait esse quantitatem varietate si-
gnorum distinguere in lingua, quæ nondum emortua sit; parere ideo,
hanc distinctionem ad nouissima sæcula referendam. Utique! potest
lingua

lingua carere signis, quæ, num brevis, an longa vocalis sit, in oculis ipsis desigant: sed nec vitii quid est, si ea habet. Poterat etiam lingua Hebraica, Syriaca, Arabica non habere litteram Aleph; ideone non habet? Poterat ex Germanorum scripture το Vau (v) abesse, igiturne abest? Nonne & Græci in O & E diuersis vtuntur signis, quibus poetica harum litterarum discrimina inuoluunt? At idem in Hebraica lingua circa omnes vocales fieri nefas erit? Dum vero adfirmat: hoc in solis Hebræorum carminibus (si quidem vnquam) faciendum fuisse, primo nihil cogitat, Græcos non in solis carminibus, sed & in soluta oratione discrimina metrica το O & E oculis obuiocere: deinde, is quidem, qui in nostra dissertatione oppugnanda, hanc Capelli rationem sequi vellet, in auras impetum ictumque effunderet: nulli enim adfirmamus, discrimen inter longas breuesque vocales in Hebræorum Poesin deriuandum esse. Omnes enim syllabæ huius linguae, siue vocali breui siue longa gaudeant, producendæ vtique sunt plerumque: regulam enim si sequaris, omnes tribus (prout consueuimus loqui) moris gaudent; seu eæ, quæ longas habent vocales, vocalium beneficio producantur; seu quæ breues, positionis. Nec quidquam nos iam mouent carmina ista Hebræorum, quæ ab annis 600 confecta a quibusdam sunt, nullum longarum breuiumque obseruantia vocalium discrimen: nec enim obseruare debent, cum syllabæ ordinarie longæ sint, quamquam vocalis corripitur. Immo, si cum nostra sententia aduersa fronte pugnarent, quid inde subsidii peti posset, cum lingua dudum emortuâ conscripta sint? Tantum, credo, quantum ex versibus Leoninis de vera syllabarum Latinæ linguae quantitate iudicari potest. Tandem id rem non conficit, cum aduersarii dicunt, quantitatem vocalium in lingua, quæ adhuc vernacula sit, signis notari, non opus esse: licet enim necessarium haud sit, non tamen stolidum & a ratione remotum. Concedant sane Hebræis hæc signorum discrimina, qui nouerint, nos Germanos singulas pæne litteras quinque diuersis characteribus exprimere, adhibentes primo in impressis libris litteras 1) minores 2) maiores 3) maximas, quæ libros integros auspiciantur, & tum in scribendo, 4) minores 5) maiores. Immo hoc figurarum discrimine Substantiua ab Adiectiuis, Verbis, Particulisque distinguimus: licet possemus in lingua nobis vernacula satis commode isto diuersi characteris subsidio carere.

§. L.

Iam vero ad illa puncta pergit LVD. CAPELLVS, quæ ipse *raptâ Obiectione* dicit, Schua, Chateph Patach, Chateph Segol, Chateph Komets: *Schua & sim. plici & compo-* quæ quidem prorsus non sapere ait illam linguæ Hebraicæ ætatem, *sito petita diffi-* qua in ore atque in sermone hominum quotidie versata fuerit. Men- *patur.* te, existimat, vix concipi posse, in lingua vernacula figuris ad id effectis insignes fieri vocales, quæ dimidio tantum tempore (quod reliquis tribuendum erat) proferrentur. Id tamen ego non sentio, Schua vel compositum vel simplex ex vocalium numero esse, atque syllabam constituere: persuadeo mihi potius, istum sonum hoc caractere significari, qui vel in nostris linguis pertenui quodam interstitio consonantem a consonante seiungat. Hanc quidem ille opinionem longe vocat absurdissimam; cum tamen nec ipse huius loci esse existimet eam litem, nec sua referre dicat, quam tandem sententiam foueamus, sibi que id perinde esse adfirmet: nos etiam opus esse haud credimus, ut thesin nostram multis adstruamus. Vidit vero, argumentationem suam valde labefactari ab Arabum isto more, qui, licet lingua sua vernacula utantur, Giezm tamen (quod idem est ac Schua) adpingant: quid igitur respondet? cur id Arabes facere dicit? Non necessitate quadam eos ita dicit facere. Concedo: sed nec Hebræos necessitate urgeri fateor. Ornatus causa adscribere Arabes τὸ Giezm iudicat. Falsum hoc quidem: quia, si ornatus causa adscribunt, cur igitur omittunt super litteris vocalem habentibus? cur item super litteris **ו** vocali quidem destitutis, sed quiescentibus? At esto! Faciant ornatus causa! Quid, si idem & ab Hebræis factitatum olim eadem de causa dixero? At, inquit, hæc tam varia signa, tam accurate omnibus minutiis exprimendis nata, vix accedunt ad summam priscorum sæculorum simplicitatem, quam vel in Græcis observamus, nullas accentuum, spirituum distinctionumque notas in antiquissima sua lingua agnoscentibus. Aliquid est: sed quid tandem miratur Cl. aduersarius in lingua Hebraica? Adcuratam illam diligentiam, quæ pæne singula orationis momenta in scribendo observat? Miranda est; fateor: sed propterea non neganda. Est & illud in ista lingua mirandum forte, & nostris hominibus singulare videri possit; eam per Aleph eiusmodi sonum exprimere, quem nos, quamquam habeamus, in scribendo

bendo tamen negligamus: porro duplici T gaudere, ט & ת; duplici C seu K, כ & ק; triplici, si non quadruplici S, ש, ס, צ & שׁ. Singulare id est: sed tamen accidit. Quæ igitur lingua in consonantibus, earumque sono exprimendo, satis est diligens, illa, cum se eandem in reliquis quoque præstiterit, suspicionem nouitatis iure non incurrit.

§. LI.

*Argumentum
a litteris da-
gessatis desum-
tum perpendi-
tur.*

Porro ad *Dagesch* & *Raphe* progreditur LVDOVICVS CAPELLVS; signa hæc diacritica, quæ vel superuacanea, vel plane a re atque a ratione remota, ipsi videntur, recentiorem punctorum originem prodere adfirmans. Primum de *Dagesch* forti euincit, illud abesse posse, cum & ultimis sæculis, atque Euandri (vt ita loquar) matre florente, in lingua Latina litteræ nunquam geminæ sint. Concedimus abesse potuisse: sed & adesse atque existere poterat. Immo, cum res per *Dagesch* significata vtique adfuerit, prout vel ex versionibus τῶν ὁ. & vulgata adparet, quæ litteras dagessatas sapissime recte exprimunt per geminationem eiusdem litteræ, valde opinabile est, signum quoque huius rei existisse. Nec negotium confecit CAPELLVS, si dicit, priscis & ultimis sæculis Latinos nullas geminasse litteras: nec enim Latini sunt Hebræi; nec existimandum, Hebræos eo demum tempore, quo Latini, ex ruditate emergere cœpisse. At huic quidem puncto non valde immoratur aduersarius; impetum potius omnem in *Dagesch* lenè effusus: quod cum nos significare dicamus, litteras נפנפ, quæ alias adspirationis quid habeant, illam iam perdere atque in tenues transire; negat ille quidem, istum duplicem harum litterarum valorem. Dicit enim, litteras נפנפ semper esse tenues, נפנפ vero semper adspiratas. Quod quale sit videbimus. Quam igitur ob causam נפנפ semper tenues sunt? Quia perpetuo a LXX per β, γ & δ exprimuntur, ab Hieronymo per B. G. D. Beta tamen & Delta Græcorum, licet non inter adspiratas a Grammaticis Græcis referantur, Græci tamen ipsi profecto adspirationis quid eis tribuunt. Beta enim τῶ Vau Latinorum, Delta D blæso Anglorum apud eos respondet: quod ex Patre nostro didicimus, qui cum consortio atque conuictu Græcorum vsus sit, non poenitendus hanc in rem testis a nobis datur. Gimel vero adspiratum Græca lingua exprimere haud valebat. At, inquis, si ita se res habet, cur nunquam Græci כ & ק dagessatum per

per alias litteras reddunt? Respondeo, ob inopiam id linguæ Græcæ fieri. At cur Hieronymus τὸ 𐤒 siue Dageffatum siue Raphatum semper per B nunquam per V exprimit? Quia τὸ V Latinum ipsi forte videbatur τῶ 𐤀 Hebræorum relinquendum esse. Porro cur non saltem has litteras τῶ Dagesch destitutas per BH, DH, GH, significabat? Quia id mos linguæ Latinæ minus ferre videtur. Immo quis nos satis docebit, num non & Latini ad imitationem Græcorum, quibus linguam suam debebant, B & D mollius & blæso sono protulerint. Pe vero Hebraicum tantum non semper per Ph vel F ab Hieronymo, a LXX per Φ exprimi adserit: Quamquam iste mos non adeo est universalis, habemus enim in Græca versione τῶν ὁ. Πετεφρῆς Gen. XXXIX, 1. πάσχα, Σαφεπτά, ἰόππη cet. Adducit porro quædam Hieronymi loca, quæ adferunt, Hebræos τῶ P plane non gaudere, sed solum Ph seu Φ in lingua sua habere. Sit utique! non Hieronymus nouerit! exemplar enim non punctatum habebat, ex quo tam accurate omnia doceri non poterat. At nonne, inquit aduersarius, ex magistrorum suorum pronuntiatione, qui quidem Iudæi erant, satis discere poterat duplicem sonum τῶ 𐤒? nonne Iudæi discrimen illud tum saltem in recitandis textibus obseruabant, si quidem vllum erat? Quid, si dicam non obseruasse? Gens erant extorris, quorum & lingua perire inceperat pæne a millenis iam annis. Hi, si accurate adeo non loquebantur, idne punctis importunum accidet prodigium? Porro τὸ 𐤒 siue Dageffatum siue Raphatum Græci semper per Θ reddunt, Hieronymus per Th! Eadem, quæ antea respondi, & hic respondere possem. Quamquam & sint alia, quæ regeri queant. Cum enim per se 𐤒 τῶ Θ respondeat, Græcæ vero linguæ ingenio plane non adcommodatum sit, litteram Θ aliter in initio vocis, aliter alibi pronuntiari; bene eundem characterem adhibere poterant ὁ ὁ. quo consilio & prospectum erat, ne quis in Hebraico textu 𐤒 adesse opinaretur in voce, quæ per 𐤒 scribitur. Idem & de 𐤒 dici potest. Immo non mirum vel Caph Dageffatum a Græcis per litteram adspiratam exprimi: cum mollis pronuntiatio vel ipsorum Iudæorum vel (si mauis) Græcorum, quam in Hebraicis vocibus adhibebant, effecerit, ut idem in ipso Kuph fiat. Sic vox 𐤒𐤕𐤓𐤕 a Matthæo scribitur σαβαχθὰν, Matth. XXVII, 46. Nec id singulare nobis videri debet,

Græcos in describendis textibus Hebraicis (prout supra significauimus) potius sequi analogiam istam, ex qua hæc littera alteri in Alphabeto respondet; negligere vero immutatam paullisper per signa diacritica litteræ eiusmodi pronunciationem. Quid enim Gallum facturum existimas, qui in Saxonia superiore versatus vellet Germanica nomina Gallicis litteris describere? Is, quamquam didicisset, τὸ D plerumque vt T, τὸ B plerumque P apud nos sonare, quamquam & opinaretur hoc vitium non superioribus Saxonibus peculiare esse, sed in omni Germanorum gente infedisse: tamen, credo, nostrum B, per B, nostrum D per D redderet, nec e. g. nomen proprium Diederich ita litteris consignaret *Titerich*: si quidem adcurate rem suam gerere vellet. Porro, licet nossent Germanos τὸ B non more Gallorum molli pronuntiare, sed nullo prorsus discrimine a littera F seiungere, vix tamen pro Berden, Boigtland, scripturus videtur, *Ferden, Fogtland*, cet.

§. LII.

De linea Raphe
Et puncto
Mappik di-
citur.

In primis vero de linea *Raphe* mirifice lætatur LVDOVICVS CAPELLVS: nec nego, plusculum ei in hac lineola, quam in cæteris punctis, subsidii esse. Hæc quidem, quæ potestati *טוּ Dagesch* (fortis & lenis) atque *טוּ Mappik* opposita est, pæne omnibus litteris *בגדכפת* *Dagesch* destitutis olim incumberebat in manuscriptis codicibus: in nostris bibliorum editionibus rarissime comparet. Dicit igitur CAPELLVS: ea linea si a Mose sit, sacrilegium nostros homines commisisse, qui temerarias manus a castigando & mutilando codice sacro abstinere non potuerint. At tamen haud video illud sacrilegium esse vocandum, si punctum utique minus necessarium compendii causa omitatur, non magis, quam si bibliorum editionem sine accentibus, (qui tamen usum habent amplissimum) procurarem. At! inquit, quid audio? hocne punctum minus est necessarium? ergo profecto nec Moses, nec Ezras nec alii scriptores sacri adiecere. Non id sequitur! Si quidem illorum tempore adcuratæ scriptionis mos ita ferebat, non dubium est, quin adposuerint: nec habet quidquam absurdi, dicere, istum morem tum fuisse. Multa enim signa sunt nonnumquam atque existunt in lingua, quibus illa commode carere posset. Non igitur causam video, quæ me illud *Raphe*, quo MScr. Hebraica libera-

liberalissime conspersa sunt, damnare & nouitatis adcusare iubeant. Id quidem si euinci posset, in Caræorum codicibus manu exaratis illud rarius occurrere, tum in nostris MScr. pro additamento librario- rum forte habendum foret. Sed & tum punctationi vniuersæ detrimen- tum non inde existere posset. Quod quidem vberius demonstraturi eramus, & iam quædam conscripseramus eam in rem: quæ tamen vt mensura dissertationis academicæ obseruetur, omittimus. Porro in punctum Mappik, quod He mobile ab He quiescente distinguit, im- petum facit opponens celeberrimus L. CAPELLVS. Dicit enim, illos, quibus Hebraica lingua vernacula fuerit, non opus habuisse isto puncto, immo si illud semel librarii negligentia omitatur, tum inde plus tenebrarum in textu exsistere, quam si hoc signum plane non in linguam Hebraicam inuectum esset: ideoque ad Mosën vel Ezram male referri. At! quæso, si ista audacia vti liceat, si ea temeritate critica omnia proscribere voluerimus, quæ ad palatum non omnino sunt; quid a nostro impetu satis tutum erit? Dicamus potius, ne quid temeritati coniecturæ deesse videatur, discrimen inter ך & ך recens in linguam Hebraicam inuectum: dicamus, Arabes, qui multas litte- ras ad fines & pæne easdem diuersis figuris exprimunt, id heri forte didicisse. Cui id liceat? Vix fore credo, qui hac aduersarii argu- mentatione capiantur.

§. LIII.

At plus forte negotii in puncto diacritico ך Schin. Illud *Punctum dia-* etiam recens dicit LVDOV. CAPELLVS, immo ipsum istud discrimen, *criticum ך* quod nos inter Schin & Sin statuamus, non multo tempore ante Ti- *Recentiores* beriensis in lingua Hebraica exstitisse. Iam vero, quam ab causam? *punctorum ori-* Septuaginta dicit interpretes duplicem potestatem, quam nos ך *ginem non* tribuamus, non obseruasse. At, qui obseruare vel potius exprimere *redolet.* Græcis litteris poterant? Græcorum enim σχ non Germanicum sch so- nat, tale saltem quale est in Saxonia superiore, sed illud, sch, quod in Westphalia atque Frisia Orientali vsu receptum est: docet id nos Græcorum pronuntiatio, qua in hunc vsque diem vtuntur. HIERO- NYMVS vero, inquit aduersarius, per sch saltem exprimere debebat si quidem agnoscebat varium huius litteræ sonum. Vtique! si qui- dem opinamur, Latinorum sch propius ad sch Saxonum atque Sue- uorum

uorum, gentium inquam barbararum, accessisse, quam ad $\tau\chi$ Græcæ linguæ, cui Latina originem debet, & cum qua gente postea quoque Latinis commercia plurima intercesserunt. Instat vero aduersarius, diserte ipsum HIERONYMVM dicere contra nos existimat, & vnicum tantum huius litteræ sonum admittere. Prodeat enim vero ille testis: testimonium dicat! Scribit *Libr. Quæstionum in Genesin* ad Genes. XXVI, 31. 32. de voce *Bersabee*, quam non a *iuramento*, sed a *satietate* dictam vult, quam tamen ex ipso libro Moſis ab Isaaco dictam esse constat a iuramento: *Isaac ad nomen ciuitatis, quæ ita vocabatur, adludens, declinauit paullulum litteram, & pro stridulo Hebræorum Sin, a quo Sabee incipitur Græcum Sigma id est Hebraicum Samech posuit.* At prorsus egregie res aduersarii se habent, cum testis ab ipso citati vna opera in ipso iuuando & refutando absoluitur: quod quidem ostendemus fieri, si quidem prius monuerimus, HIERONYMVM $\tau\delta$ ψ vocare SIN, siue sch Saxonicum siue Græcorum σ exprimat, eam ob causam, quod sch Saxonicum nulli litteræ Latinorum respondeat proprie; ideoque & nos vtrumque ψ hoc nomine *Sin* esse designaturos. Vox igitur ψ באר שבע siue *fontem satietatis* notet, siue *iuramenti*, per Sin (ψ) scribitur: huic litteræ duplicem iam tribuit sonum HIERONYMVS, alterum stridulum istum, quem si adhibeas designari putat *fontem satietatis*, alterum qui paullo declinatus sit, & idem cum Græco Sigma atque Hebraico Samech. Quamuis id negari nequeat, humani quid hic passum HIERONYMVM, dum istum significatum, qui voci per ψ scriptæ conueniebat, ei tum indidit, cum per ψ scribitur; atque adeo id quod vox ψ באר שבע denotaret, in vocem ψ באר שבע transtulit per errorem. Id tamen & nota: non omnino tutam CAPELLI fidem videri, qui non omnina verba in suo ARCANO citarit, sed hæc tantum exscripserit: *Pro stridulo Hebræorum Sin Græcum Sigma, hoc est Hebraicum Samech posuit.* Quod si non voluntatis vitio, diligentia profecto accidit. Porro citat verba HIERONYMI ex *Commentario in Epistolam ad Titum*: *Nos Græci vnā tantum litteram S habemus, illi vero tres, Samech, Sade & Sin, quæ diuersos sonos possident. Isaac & Sion per Sade scribitur, Israel per Sin, & tamen non sonat hoc quod scribitur.* At quid inde? Quid dicit Hieronymus? Dicit, tres in Hebraica lingua litte-

ras esse sibilantes, quæ per Sigma reddi soleant. Idne contra nos? Nequaquam! Dicit istas litteras diuersos sonos possidere. Idne nos ferit? Minime! Dicit Israel (יִשְׂרָאֵל) per Sin scribi, sed non sonare id, quod scribatur. Hocne nos oppugnat? Nulla ratione, sed iuuat. Israel enim cum per ש scribatur, cui quidem in codicibus non punctatis (qualem habuit HIERONYMVS) punctum non incumbit, secundum regulam per sch Saxonicum legendum erat; sed hanc vocem paullo aliter legi dicit HIERONYMVS: ex quo adparet, duplicem illi valorem τὸ ש ignotum non fuisse, licet punctum impositum in suo codice non habuerit. Atque hic iam scire velim, quo ore, atque adeo qua fronte CAPELLVS ea, quæ causam ipsius non oppugnant, sed euertunt, pro sua causa citare potuerit? Nolle cupiam, num non id reliquis eius argumentis auctoritatem & pondus quodammodo detrahat, inprimis, vbi testimonia aliorum citat? Progredi iam possemus, & alia ex HIERONYMO loca adferre pro nostra causa, quæ fugitiuo pæne oculo obseruauimus in hoc auctore. Sed satis est: consulamus moli dissertationis, ne nimis ampla exfurgat; & hanc rem in secundam tractationis partem reiiciamus, in qua non duplicem solum valorem huius litteræ porro euincemus, sed & puncti adpositi antiquitatem opinabilem reddemus. Id quidem posse adhuc mone-ri contra antiquitatem puncti diacritici in Schin intelligo, quod a LVD. CAPELLO minus seuerè vrgeri miror: Iudicum capite XII, v. 6. ad significandum spurium sonum, quo Ephraimitæ τὸ ש in שְׂבַל proferebant, non adhiberi ש cum puncto in sinistro cornu, sed Samech: vnde posset cuidam videri τὸ ש eo tempore vel duplici potestate, vel saltem eius potestatis claro indicio caruisse. Sed & hic bona res est: cum enim istius temporis libri, si quid adsequi licet coniectura, quamquam cum punctis scribi possent, tamen nonnunquam sine punctis describerentur; quo magis parabiles essent; potuit τὸ Samech tutius hoc loco adhiberi, vt vel in non punctato exemplari sensus tamen scriptoris planissime adpareret. Priusquam vero omnem hanc causam finiam, significandum duxi, me non intelligere, quo iure CAPELLVS a nobis exigat, vt singulorum punctorum antiquitatem non ab obiectionibus solum vindicemus, sed & argumentis positiuis euincamus. Hic quippe mos est homini, vt, cum dubiis

L 3

ipsius,

ipsius, quibus singula puncta minus necessaria & ab antiquitatis ratione aliena efficere conatur, responsum sit, & declaratum, potuisse utique illud punctum adesse in Hebraica lingua, eaque primæua; tum ut dicat, non id solum demonstrandum, quod adesse potuerit, sed & quod adfuerit, euincendum. Quod eius postulatam, si nihil aliud exigit, quam argumenta quædam positiua, quæ generatim punctorum antiquitatem euincant, satisfaciemus ei secunda dissertatione: sin vero singulis punctis singulas aptari probationes iubet, tum satis importunum videtur: nec forte plus rationis habet, quam si criticus, postquam multas ex Cicerone periodos expunxisset, postularet non modo, ut dubia, quibus illas vexarat, tollerentur, sed etiam ut singularum genuina ratio positiue euinceretur.

§. LIV.

*De accentuum
inprimis anti-
quitate.*

Iam quidem speramus, potissima argumenta & ab aduersariis inprimis commemorata, quæ omnium punctorum generatim, quorundamque vocalium atque diacriticorum in specie, dubiam reddere conantur priscam originem, si non sublata, labefactata esse tamen: id superesse intelligimus, ut, cum nonnulli sint, qui reliquis punctis antiquitatis laudem tribuant, detrahant accentibus, illorum argumenta luce quadam collustremus. Quod si rite fiet, euanescent quoque ea tela, quæ omnium punctorum aduersarii in accentus dirigunt. Et quidem mihi persuadeo, eos, qui puncta vocalia probent, accentus reiiciant, triplici inprimis ratione inductos id facere: quarum prima est, *quod vident permulta in hac arte nomina chaldaizantia adhiberi*, quod utique argumentum plus circa accentus, quam circa vocales, roboris habet: alterum, *quod multitudo atque figura horum signorum illis nimia artis opus & a rudi antiquitate alienum videtur*; tertium, *quod nonnullis in locis minus bonum atque commodum, immo pene ineptum atque nullum credunt sensum accentibus significari*. Ad singula momenta respondebimus.

§. LV.

De chaldaizantibus accentuum nominibus.

Iam ad chaldaizantia nomina ut veniamus, illa quidem in accentibus, & sæpius, quam ipsis in vocalibus, occurrere aduersariis, videntur, & plus habent roboris ad euertendam huius artis antiquitatem. Non enim id, quod in vocalibus dici poterat, hic quoque locum habet:

habet: nomina istis signis olim naturalia fuisse. Vt tamen ea, quæ regerenda sunt, opponamus, primo id quidem fugere arbitramur rerum peritum neminem, esse quoque inter nomina horum apiculorum, quæ ex puro prisca Hebraismi fonte hausta videri possint: deinde, terminationes ad statum emphaticum Chaldaeorum propius accedentes nos non valde premere atque urgere, cum ea in ipsis litteris satis sint frequentes: tandem, quod & iam supra significatum est, Chaldaica nomina non plane in litterarum numero deesse. Hanc tamen ex hoc argumento superesse dubitationis materiam intelligimus: qui fiat, ut tale quid semel tantum in litteris nomine donandis acciderit (in solo γ), sæpissime vero in accentibus? Videbimus, num qua ratione huic dubio occurri queat. Id igitur primo mihi persuadeo: posse ista nomina, ab elegantia prisca sermonis Hebraici remota, & in tempora captiuitatis Babylonicæ, & in dialectum Iudæorum post istam captiuitatem, quæ multum ex Chaldaica traxerit, derivari; licet iam antea hæc signa & exstiterint, & nomina habuerint ex genuino & compto Hebraismo petita. At! inquis, cur idem sæpius in his, quam in litteris, factum est? Litteræ vero ab omni antiquitate, & ab ultimis iam sæculis, quibus quidem Hebraica & Chaldaea lingua nondum magno a se inuicem interuallo aberant, iisdem nominibus, quibus apud Hebræos gauisæ sunt, etiam a Chaldæis insignitæ videntur: quæ nomina cum tenellis puerorum multorum animis altius infingerentur, non grauem sæculi iniuriam passa sunt: quorum prius patet ex Græcarum litterarum cognominibus. Quibus enim Græci suos scribendi characteres adpellant nominibus, ea ex Oriente ducta atque profecta utique videntur, & a Cadmo Phœnice una cum ipsis signis in Græciam translata. Iam vero terminatio Græcarum litterarum, statui emphatico Chaldaeorum simillima, arguit, hæc nomina non ex Hebraica, sed Chaldaica aut Syriaca lingua in Græciam migrasse. Nihilominus adcurate satis plerumque nomina Hebraica referunt: ita, ut si illa in statu Chaldaeorum emphatico concipias, Græca parumper detorta (quod nec mirum) isto eodem fonte cadere videantur: illis tamen litteris exceptis, quæ Græcis peculiare sunt, quasque Orienti acceptas non referunt. Quod quidem si des, non multum potuit in litterarum nomina ex Chaldaica linguæ contagio

contagio serpere præter terminationis diuersitatem. Accentus vero, qui forte ferius paullulum inuenti sunt, eoque tempore nati, quo maior iam diuersitas Hebraicam linguam a Chaldaica seiunxerat: si Chaldæis (quo nomine in latiori significatu vtimur, pro iis qui Chaldaice loquuntur) originem & nomina debent, non potuerunt non vestigia exhibere illius dialecti, quæ Chaldæis propria fuit. Quæ tamen omnia adcuratissime exsequi non possumus, luce historię in re tam prisca destituti. Deinde videmus quoque, vni accentui nonnunquam plura nomina indita esse; id quod in litteris pariter non obseruamus: id igitur cum sibi licere circa hos apices magistri Iudæorum arbitrarentur, facilius prisca potuerunt nomina deleri, & alia in eorum locum succedere. At quæris, cur non & litteris plura tribuerint nomina? Id vero eam ob causam, quia in litteris addiscendis pueruli atque infantes elaborabant, quos varietate nominum obui atque confundi nefas foret: porro, quia ista nomina a primis vnguiculis docti erant, vnde nec facile quid in illis contra omnium scholarum vsum mutabant. Possum & hoc loco monere, Ludou. Capellum suspicionem inde quandam conflare velle, quod in Iudæorum scriptis mediū æui non omnia, sed quædam tantum accentuum nomina occurrant. Quæ tamen res, id, quod ille arbitratur, non efficit, nempe accentus ne omnes quidem medio æuo exstitisse, sed sensim atque pedetentim per aliquot sæculorum decursum esse inuentos: vnde multo minus antiquitati sint vindicandi. Quamquam enim concedo, aliqua ratione posse fieri, vt accentus diuersis temporibus adponantur: id tamen omnino mihi persuadeo satis liquere, hoc re vera factum non esse. Quid enim inde, nisi confusa ratio accentuationis, potuisset emergere, si diuersorum & tempore & sententiis hominum ingenio illa esset tribuenda? Pleraque vero plana, & plurimos dexteritatis habentia numeros, in accentuum apiculis adparent: vnde non diuersorum hominum opus esse, sed vno tempore adiecti videntur.

§. LVI.

*Argumentum
ab accentuum
multitudine &*

Ad diluendum illud crimen progredimur, quod ab accentuum & multitudine ducitur & figura, in quibus non nihil inesse arbitrantur aduersarii, quod rudi primorum sæculorum ingenio non conueniat

niat. Si enim commata, si periodos distinguere volueris, nonne id, *figura ductum* aiunt, quatuor aut quinque signis satis bene fieri posset? Quem in *excutitur.* vsum iste tantus apiculorum numerus? Qui, si vel suis non destituatur commodis, simplicem tamen antiquitatem non sapit. Primo igitur id mihi persuadeo, utique non plane inutile esse istud accentuum agmen, si vel solum sermonis Hebraici sensum atque perspicuitatem spectes. Possunt enim Hebræi (quanquam in nonnullis, e. g. in interrogationis signis, inopia laborent) multa adcuratius per accentus definire, quam nos; prout illi adfirmabunt, qui in hoc litterarum genere elaborarunt. Immo in eo plane nostras linguas superant, dum non simplicem modo sensum, sed & ἐμφατικότερως dicta, quæ nos contentione quadam vocis aut actione corporis præsentis significamus, absentes in ipsis lectorum oculis possunt defigere. Quæ dum dico, inanium naniarum calumnia accentus quodammodo libero. Forte tamen id ex ista argumentatione hæere possit: multitudinem accentuum, licet non plane inutilem, a priscorum tamen ævorum inopia alienam esse; immo nonnunquam multiplicationem figurarum & regularum inanem esse, atque ad sensum explanandum nihil facere; e. g. vbi loco Paschtæ Ithibh perscribatur. Respondeo igitur 2) porro: Spectandum simul esse valorem musicum, quem olim habuisse accentus, valde est opinabile; ex quo tamen ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura. Quem si adhibeas, non tibi plane ab antiquitatis ratione aliena videbitur, neque ista accentuum copia, & satis intricatæ circa hanc artem regulæ, neque duplex illa consecutio, quarum altera magis vsitata est, altera in solis libris (מן) Iobi, Proverbiorum & Psalmorum occurrit. Nec id mirum videri poterit, nos vsum musicum, etiam extra proprie sic dicta cantica, accentibus tribuere, collatis iis, quæ Pater optimus, de cantillatione in textibus sacris docuit *Dissertatione, qua Ritualia quædam codicis sacri ex Alcorano illustrantur* §. XV. Iam vero hæc si nobis causam declarauerint, quæ tantam accentuum cohortem cogi iusserit, & tam varie disponi: non adeo rudis atque inops videri nobis debet infantia quasi atque vegeta ætas linguæ Hebraicæ aut Chaldaicæ (si maius), nec ea in re ex Græca aliisque linguis ad hanc argumentum duci fas est. Cogitemus enim, litteras atque ingenii culturam, omnem-

M

que,

que, vt ita loquamur, Mineruam, incunabula quasi ex Oriente repetere: ipsamque gentem Hebraicam prius ex tenebris energere & in luce versari coepisse, quam quidem permultas gentes alas. Consideremus, qui viri in hac gente fuerint, vltimis iam & illis sæculis, quibus occidentalium ingenia minus exculta fuerunt; Moses e. g. & Salomon. Quæ porro opera istis temporibus hac in gente perfecta sint; quo imprimis exstructum a Salomone templum pertinet. Quæ & alia si consideraris, & studia compararis atque artes, quibus reliquæ tum gentes floruerunt, inprimisque Græci, ad quos summa huius argumentationis pæne redit: parebit facile, non ab illis tutum satis firmumque argumentum desumi posse. Priusquam vero designam hac de re dicere, in mentem mihi venit dubii cuiusdam, quod vir eruditionis laude celeberrimus attendere me iussit, cui quidem huius beneuolentiæ ago gratias habeoque: Qui fiat, vt vel in libro Prouerbiorum, quem publice in Synagogis recitatum vnquam esse haud constet, non accentus modo occurrant, sed & isti accentus, quos metricos dicere consueuimus? Id vero etiam in vsum priuatum posset factum videri, si vel nunquam hunc librum publicis sacris adhibitum constaret. Potuit enim tale quid & in domestica recitatione obseruari. Quamquam & hic ipse liber, summo regi originem acceptam referens, potuit olim publice recitari, eo tempore, quod a Salomone ad captiuitatem vsque Babylonicam effluxit: præsertim cum abessent eo tempore e codice sacro permulta scripta, quæ post istam demum captiuitatem recitari coeperunt. Sed quæ lux poterit vltimorum sæculorum tenebris sat clara adfundi? Specialia igitur & hac de re, & de causâ, quæ duplicem accentuum seriem in sacrum Codicem inuexerit, atque de omni harum notularum musico valore, ne quis a nobis desideret, qui sciat & multum ex moribus summæ istius Hebraicæ antiquitatis, & musicam præcipue artem huius populi, tenebris sat multis inuolutam delitescere. Ad figuras tamen accentuum quod attinet, vix video, quid in illis artis atque Mineruæ sit cultioris, quod ab antiquitate non repeti possit: Figura, credo תֹּוּ Psik Schalschelet (1) & תֹּוּ Karne Phara (9), quæque ab hac non longe recedit, vtriusque Tlischæ. Illæ vero quid habent tandem

tandem subtilius? Mihi quidem videtur longe plus artis in litteris occurrere, e. g. in littera *Zade*; inprimis si & nomina spectes litterarum, & illa cum figura compares: tum enim animaduertes, illum qui hæc omnia inuenerit, ingenio prorsus non caruisse, cum ita nomina litterarum ad figuram exprimendam excogitarit, vt incipiat simul nomen litteræ ab eodem elemento, quod illo nomine notatur. Immo dicam potius, esse in accentuum signis, quæ antiquitatem prodant originis. Sic, cum interrogationis atque admirationis signa nostræ linguæ habeant, ea in Hebraico sermone desiderantur: quod forte non ita accidisset, si hæc omnia recentiori æuo excogitata essent.

§. LVII.

Tandem me confero ad illam maculam abstergendam, quæ a nonnullis accentuum nomini allinitur: qui, cum sibi persuadeant, incommodum, ineptum aut nullum sensum sæpius ex hisce apiculis existere, omnem inde illorum auctoritatem atque antiquitatem euerte-
re conantur? Id primo obseruo, permulta incommoda, quæ ex accentuum distinctione emergere dicuntur, ignorantia potius hominum deberi, & nonnunquam eruditorum, qui, quo animo semel sunt in hæc notas, de illis sententiam ferunt, parum cognita ipsarum ratione. Quo in numero est & vir quidam cætera eruditus, qui inde accentuum valorem hermeneuticum oppugnauit, quod sibi visus est obseruare, in Psalmis ibi Mercam aliquando adscribi, vbi distinctio in versu maxima erat facienda; sed non animaduertit, Mercam Mahpachatum potius esse, מַחֲפָאֵךְ Mapach in præcedentem vocem penacutam per Ierach coniunctum retracto. Cuius generis multæ sunt castigationes atque animaduersiones, quibus accentus passim inepta notantur. Vnde si quis ex hoc argumentorum genere agere velit, ei suademus, vt antea bene atque adcurate animum imbuat doctrina de accentibus, tum vero rem adgrediatur. Deinde sunt nonnullæ difficultates, quæ & illos offendunt, qui hanc artem optime quidem nouerunt: illæ tamen plerumque adcurata inquisitione instituta euanescent, & ita euanescent sæpius, vt postmodum videas, te explanationem minus bene institutum fuisse, nisi ab his apiculis reuocatus esses. Tandem sunt & quædam, quæ fortasse non facile sol-

*Argumentum
ab inconcinno
accentuum po-
siti desumptum
refutatur.*

uuntur: quod tamen nec mirandum, cum idem in priscis monu-
mentis haud raro accidat: ea tamen perpauca sunt. Nonnunquam
illud videtur in vitium a librario commissum deriuandum: quo in ge-
nere inprimis sunt istæ difficultates, quæ circa Tlisch Gdola & Kta-
na occurrunt. Videntur enim cognatæ horum accentuum figuræ
errori interdum locum dedisse: quem forte castigare atque emen-
dare possemus, si liceret copiam plurium Codicum Mscr. adsequi,
qui vel extra Europæ fines delitescent. Nec id incredibile cuidam
videri debet, tale quid accidisse, nec dicto Christi contrarium,
qui vnum apicem non perituum adfirmat. Ne enim dicam, hæc
posse prouerbialiter sumi (plane enim non in animo habeo illud di-
ctum vberius iam explicare) ne sequitur quidem inde illud, vt vel
vnicus apiculus disperierit ex lege: potest enim alio eius codice con-
tineri. Iam hisce præmissis, periculum faciemus accentuum ratio-
nem locis quibusdam difficilioribus explicandi: vt ex hoc specimi-
ne adpareat, occurri vtique huic dubio posse. Pertinet huc locus ille,
qui interdum obiici solet Ps. XCV, 7. הַיּוֹם אִם-בִּקְרוֹ תִשְׁמָעוּ. Is vulgo verti solet: *Hodie si audiueritis vocem
eius, ne dura reddatis corda vestra.* Facit hic difficultatem quan-
dam Sillukus, voci תִשְׁמָעוּ adpositus, qui accentus cum finiat
alioquin propositionem plenumque sensum, positus hic loco minus
congruo videtur. Sed bene se causa habet accentuum, veritas mo-
do hac ratione; *hodie si* (i. e. vtinam) (audiretis seu) *obediretis voci
eius! Ne indurate corda vestra!* Quam & grammaticæ rationes ex-
plicationem suadent: cum verbum שָׁמַע cum ב constructum soleat
 sæpius designare non meram audientiam, sed cum obedientia coniun-
ctam. Alter locus sit ex Ies. XXXVIII, 13. שִׁוִּיתִי עַד-בִּקְרוֹ כְּאַרִי. Quo in loco clarissimus VITRINGA, vo-
cem כְּאַרִי cum sequentibus coniungi vult, spreta Masoretharum,
quam vocat, auctoritate; opinatus, illam tanti esse non debere, vt
a simplici explicatione recedendum sit. Sed, quid habet hoc
comma, quod a simplicitate alienum sit, ita si reddas: *Proponebam
(animo meo Dominum) usque in tempus matutinum velut leonem; sic
enim confringebat omnia ossa mea.* Sufficiant hæc duo exempla, ne illo-
rum numero & lectorem obruamus & dissertationem.

§. LVIII.

Iam veso tandem aliquando finem dicendis imponimus. *Ar- Finis disserta-*
 dua, quam in nos suscepimus, res fuit, nec nos opinio fefellit, quam *tioni priori*
 de ea animo conceperamus, non illam multo sine æstu absolui posse. *imponitur-*
 Inclinata est quodammodo acies aduersariorum, prout quidem spe-
 ramus, non fracta penitus atque in fugam effusa. Id nobis videtur
 & hic accidisse, quod nonnunquam in præliis fieri solet: quædam vt
 legiones, simulac viderint hostem, vel fugiant, vel ad eius castra con-
 cedant, aliæ non nisi facto certamine & commisso prælio rarefiant
 atque corruant: aliæ viribus quidem atterantur, impetus tamen ho-
 stiles forti adhuc animo sustineant. Ad has quod attinet, alio belli
 genere debellandæ sunt, illo quidem, quod positivis argumentis an-
 tiquitatem punctorum adserit. Id vero alia dissertatione, iuvante
 Deo, nos facturos promittimus. Iam lectorem valere iubemus, id
 si prius eum rogauerimus, primo, vt, si quid peccatum sit, illud
 mollius ferat, deinde si viderit, (id quod nec dissimulauimus) non
 omnem dubiorum vim, quibus puncta oppugnari solent, plane con-
 cidisse, vt consideret, vix posse aliter in causa opinabili, & quæ
 coniecturis (licet probabilibus) nitatur, accidere, eamque
 ipsam ob causam positiua ista, de quibus diximus,
 argumenta iure desiderari.

F I N I S.

DILECTISSIMO FILIO CANDIDATO
 PATER PRAESES.

CUm te, Fili carissime, ad defendendam, quam tuo Marte elaboras-
 sti, inauguralem dissertationem, in cathedram iam deducturus
 sum; duo sunt, quæ siue te ipsum siue alios ignorare nollem:
 vnum quod ad personam tuam; alterum quod ad lucubrationem a te
 scriptam adtinet. Quod ad personæ tuæ rationes; intellexi, Collegas
 honoratissimos & Amicos, scripto alios, alios voce, suam tibi testari be-
 neuolentiam, tuis congaudere in meliorum litterarum cultura profectibus,
 tuis, quos ex decreto & indulgentia amplissimi Philosophorum Collegii
 mox consequeris, adplaudere honoribus, ac piis te prosequi votis. Hæc
 res quum ita se habeat, Fili, debeone pater ego ac præses inauguralis tui

con-

conflictus, meum erga te comprimere adfectum, ac gaudia illa, quæ ex rationibus tuis concipio præcipioque, tacitis tantummodo intra animum recolere cogitationibus? Immo vero ita si agere vellem, a nimia quidem teneritudinis obiectione me liberarem forte, contra vero ab insensibilitate parum abfuturus essem. Ante omnia Deum, cui & ego & tu vitam omniaque nostra debemus, demisse veneror, qui & ingenio ad tractanda bonarum litterarum studia apto donavit te, & ad eadem colenda animum tuum ab incunabulis usque in præsens ita accendit, ut fræno potius, quam calcaribus egueris. Quod vero in summis summi Numinis beneficiis reputo, idem cælestis Pater cum ab omni retro tempore pietatis igniculos in animo tuo accendit aluitque; tum vero intra proximios abhinc annos eum in modum & tam efficaciter refouit, ut nihil tibi fuerit prius atque antiquius, quam propitium in Christo habere Deum, & certa eius non minus, quam inæstimabili, frui gratia. Benedictus sit is, & æternis a me & te concelebretur laudibus, qui mera misericordia & gratuito prorsus favore te traxit, animavit, ac suum fecit. Eidem porro te trado penitus, optoque, ut quod incepit in te gratiæ suæ opus, prosequatur & compleat usque ad diem domini nostri IESU CHRISTI! Faciat is item, ut honores, quos modo capeesses, occasionem tibi uberrimam præbeant, inseruiendi comilitonibus tuis, tua cum doctrina tum exemplo, quam utilissime! Quod vero ad lucubrationem tuam, habuisssem quidem hic illic quæ adicerem aut mutarem; malui tamen eam sic tibi reddere, typisque permittere, ut mihi tuo elaboratam ingenio exhibueras: nempe ut tuus ille, non meus haberetur factus. Argumentum ipsum dignum fuit, in quo tua se exerceret opera: & quamvis in eo iam aliorum occupata fuerit diligentia, tamen quæ illustrando ei a te adlata sunt, non superuacua iudicatum iri spero. Inprimis vero placuit mihi singularis illa modestia, qua in sententiis dissidentium sub examen reuocandis usus es: nec dubito, quin aduersarii (si quidem aduersariorum nomine adpellandi, a quibus amice dissentis) eam ipsi sint adprobaturi. Quod superest, mi Fili, age feliciter, & ut ætate & annis, ita in omni bono, secundante Deo, incrementa cape quam copiosissima. Vale. Dabam e museo d. II. OCT. MD CC XXXIX.

CLARISSIMO CANDIDATO

SAL. PLVR. DIC.

SIGISM. IAC. BAVMGARTEN.

Bellam hanc opportunitatem nactus voluntatem in TE meam publice significandi, nolui amicitia nostræ atque adeo mihi ipse deesse. Aliquid

quid certe litterarum ad TE dandum esse existimaui, non quod meum in TE, TVAMque gentem studium cuiquam obscurum & dubium esse credam, aut mea TE laude, testimonio & commendatione indigere aut ornari admodum posse mihi persuadeam. Haud paullo plus in me quam in TE iniurius forem, si horum quidquam in mentem venire paterer. Sed quod moris iura id exigere videntur, & mea magni aliorumque non omnino nihili interesse arbitror, ut quas leges secter in seligendis amicis, pretioque litterarum cultoribus, carissimis mihi capitibus, statuendo inter omnes constet. Nam crede mihi, amicissime MICHAELIS! non cocco impetu aut fortuito per nescio quid abreptus in TE deamandum incidi, sed iudicio eo deueni, rationibusque subductis TIBI volo, TE, TVAMque rem & dignitatem amplector. Parentem TVVM venerandum, de academia litteris & me optime meritum, non commemorabo, cui uni quidquid in me sit aut fuerit potius linguarum orientalium peritiae, debere gratus fateor, ut quem in litteris Syriacis, Arabicis, Aethiopicis doctorem, Rabbinicis vero auctorem fidum habui; licet paterna amicitia familiaritatis nostrae fundamenta iecerit omnino. Verum ea producam, quae TIBI propria magis sunt atque in hac re potissimum momentum trahunt. Vbi a pulvere scholastico ordiendum est, in quo primum mihi innotuit excellens quod DEI beneficio a natura habes ingenium, & laudabilis proficiendi ardor, quem praec TE ferebas. Dici non potest quantam ex illa virium contentione, morum sedatorum suauitate, laborum monitorumque patientia & officioso amore TVO cum voluptate spem de TE conceperim, quoties inter reliquos curae meae concreditos mihi offerebaris. Quam TE postea non fefellisse impense laetor. In academia enim tantum absuit, ut diuelleremur, ut potius litterarum, animorum & sanctioris disciplinae societate arctius copulareremur. Ex quo tempore mentem in TE suspexi diuinitus animatam, & inusitatam in illa aetate sollicitudinem seueriora religionis & litterarum sacra ita coniungendi, ut illis primas semper deferres, his nunquam nuntium mitteres, imo subinde instauratis viribus operam addiceres. Cuius rei non erit ut TE unquam poeniteat. Accedit iam noua laborum academicorum consociatio, quum honores philosophicos disputatione habita publice capessis, alios bonas litteras docturus, quod TIBI academiae & mihi gratulor. In quibus solemnibus me quoque comparere iussisti ad opponendum honorifice inuitatum. Argumentum dissertationis vehementer etiam atque etiam laudo & probo. Nondum enim haec causa, quam tuendam suscipis, ita perorata est, ut nouis patronis opus non habeat. Sed de his coram. De studio meo in posterum plura reciperem, nisi haec fieri quam scribi & dici malletm. Hoc tamen de me TIBI persuadeas valde velim,

N

si quid

*si quid unquam aut ad voluntatem aut ad commodum aut ad dignitatem
TVAM pertinere videbitur, sedulo me prouisurum, ut non alios magis quam
me ipsum superem. Ita vale Deo ardentissimis precibus commendatus,
mihique, si merebor, faue. Dedi in acad. Frider. prid. Cal. Octobr. an.
CICIO CC XXXVIII.*

*VIRO SUMME REVERENDO, EXCELLENTISSIMO
ET AMPLISSIMO,
CHRISTIANO BENEDICTO MICHAELIS*

*THEOLOGIAE DOCTORI, EIVSDEMQUE VT ET LINGVARVM GRAECAE
AC ORIENTALIVM PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO
S. P. D.*

IO. HENRICVS SCHVLZE.

T*ertius iam annus super quadragesimum decurrit, ex quo primum huc
delatus in paedagogio Regio commilitonem, quamquam impari gra-
du, tiro ipsemet, tetricarium, habui & cognoui. Post quatuor annos
sub eodem magistro, viro optimo & fidelissimo SALOMONE NEGRI, Damasce-
no, Arabicae linguae operam dabamus; quumque is hinc in Britanniam auo-
cetur, tuo efficiebatur studio, ne semina a Damasceno sparsa & late iam suc-
crescentia, pabuli quotidiani defectu, marcescerent. Quicquid enim priua-
tissima praceptoris institutione atque longiori orientalium litterarum usu, am-
plius, quam mecum eiusdem aetatis socii, acceperas, id binis integris annis be-
neuole, nobiscum communicabas. Auocabat me deinde Hygea per tres an-
nos a philologiae studiis; his vero exactis, tamquam longa siti confectus,
maiori alacritate ad TE tuasque scholas recurri, in quibus Ebraicum
codicem ter pertractasse, ad Chaldaeos paraphrastas deductum esse,
& Rabbini, Syris, Samaritanis ipsisque Aethiopibus satis familiarem me tunc
redditum fuisse, ita iucunde recordor, ut simul probe cognoscam, quantum
TIBI liberalique tuae institutioni debeam. Qui igitur ex omnibus, quos tunc
inueni, unicum TE, totque nominibus mihi obseruandum, amicum & collegam
habeo, quem olim praectorem omni pietate colo: sane videri deberem parum
tui amans, nisi vere existimarem, prope aequum mihi gaudendum esse, si quid TI-
BI faustum exoptatumque DEVS tribuit. Non possum igitur quin illam fe-
licitatem, quam inter diuina munera maxime optabilem parentes existimant,*

Ἀρεταῖσι μεμαλότας υἱοῦς

*nacli, eosque in publicum producentes, TIBI hoc die impense gratuler, quo ex
TE procreato, & per TE maxime formato praestantissimo iuueni honores &
dignitatem magisterii philosophici, applaudente vniuerso ordine, confers.*

Iam

Iam pridem letus conspexi filium tanta probitate, tamque alacriter in vestigia paterna pergentem, ominatusque sum, quod omnes nunc vident, futurum ut virtus & eruditio eius præmiis non sit caritura. Plane mihi iucundum fuit, quod aliqua ex parte ad excitandum eius ingenium industriamque acuendam accesserim, non solum in Græcæ linguae studio, verum etiam sermonibus de communibus studiis aliquoties institutis: ex quibus satis perspexi, quam non obiter litteras inspicere, ut multi solent, sed omnino profundissime se immittere, tuoque exemplo interiora scrutari adsuescat. Faxit DEVS, ut hac via pergentem, ad amplissimas rei ecclesiasticæ & litterariæ utilitates procurandas admotum conspiciamus, TVque habeas quo subrepentem senectutem soleris, amici quo TEcum gaudeant, philologiaeque sacrae studiis numquam desint MICHAELIDES, fausta iam & cognita nomina, a quibus foveantur inque maius & melius prouebantur. Vale. Calend. Octobr. CIO IO CC XXXIX.

CLARISSIMO DOCTISSIMOQUE DOMINO RESPONDENTI,
COGNATO AESTVMATISSIMO,
S. P. D.

IVSTVS CONRADVS MICHAELIS,

S. R. M. PRUSSICAE CONSIL. AVL. ET SENATOR HALENSIS.

Nobis quæ intercedit, tum sanguinis necessitudo, tum educationis & mutui amoris consuetudo, tanta tamque constricta est, ut si quid vel commodi vel incommodi utrius nostrum contigerit; etiam alter illud æque persentiat. Cuius documina in medium adferre, si volupe esset, tantummodo in memoriam reuocamus tristes istos & duros casus, qui annorum spatiis proxime abhinc delapsis, DEO sic iubente, familiam nostram, & in ea præcipue viriusuis nostri pectora conquassarunt: in quibus TV, Amice, per me parum aliquid, & ego contra per TE, quod gratus testor, multum plurimumque solatii sum expertus. Sed horum reminisci, quum nihil sit, quam acerbissima vulnerum signa refricare; ea eo magis missa facio, quo magis mihi in præsentem erit lætandum. Lætandum mihi enim est, & vere lætor, dum quanti TVA virtus, industria, & quod maximum est, haud fucata pietas, habeantur, sentio. Intellexi nimirum, amplissimum Philosophorum Ordinem, post cognitam perspectamque egregiam atque singularem TVAM eruditionem, merita virtutum & doctrinæ brabea, Magisterii scilicet honores & prærogativas TIBI decreuisse. Quo nuntio, cum vix quid lætius acceptiusue mihi ad aures pertingere possit, eo lubentius, quod inde per nostram coniunctionem officii mei puto, servare tento, & paucis multa volens, TIBI antiquum illud acclamo, FELICITER! Feliciter honorem & meritum, & merito decretum suscipe, susceptum prosequere feliciter, & adimplete feliciter. Sic viuio TVO exemplo, quo successu, quaque prosperitate duo ista studiorum & quorumvis conaminum fulcimina, Ora scilicet & labora, coniungi & possint & debeant, egregie ibis comprobatum. Quin imo sic tum mihi, tum & TVIS omnibusque bonis certissimam spem iniicis, fore, ut, quod paulo post primum Almæ Fridericianæ infantiam, in ea innotuit Michaelis nomen, quodque partim in scriptis, partim vero, & maxime in Venerando TVO PAREN-

TE, Affini & Fautore meo summoque Colendo, multo cum fructu adhuc viget,
vigeatque perquam diutissime, in eadem & toto orbe literato perenne sis redditurus.
Qua spe, ne per aliquod, **TIBI** & incoluntitati **TVAE** adversum, privemur,
DEVM immortalem, quem pie & ardentissime semper coluisti, intime precor, ut
per suam gratiam, vires corporis & animi **TIBI** conservare, & in dies adaugere
benignissime velit; quo hoc tutore & prosperatore fidelissimo potentissimoque spem no-
stram non solum expleas, sed vincas etiam & superes. Ceterum ut coniunctionem no-
stram supra iam expositam, semper indivulsam cogites, & amoris necessitudinem
nunquam non **TIBI** habeas commendatam, est quod his publice **TE** oratione adhuc vo-
lui. Vale, mihi que faue. Dabam Ha'æ d. XXII. Septembris. MD CC XXXIX.

SEmestris trini spatium vix implet amœna,
Nostra Camœnarum Fridriciana domus:
Ex quo perdoluit, nec non gemit vebementer,
Ista pium nomen, quod Michaelis sonat.
Tunc etenim occubuit doctusque piusque Michaelis,
Nostræ qui Musæ sacra columna fuit.
Vixque satis carum hoc nomen deplanximus, ecce!
Quæ contristarunt nomina, nunc hilarant.
Tu siquidem, Fautor, procul haud hoc stemmate natus,
Hocque gerens nomen, gaudia pulchra cies.
Scilicet, haud dignum, justumque, sine omine nomen
Perbene Tu lucis: nomen & omen amas.
Hinc nisu fausto studioque, pio pietatis
Zelo, conjuncta est ars, studiumque bonum.
Hincque bono gressu diui vestigia pressas
Affinis, quinimo vivida signa Patris.
Hosque duces, istorum cum virtutibus esse
Præpete sectatum Te, documenta probant.
Hæc vidit, laudat, digneque Astræa rependit,
Decernens merito sponte brabea Tibi.
Puniceoque Tibi tua tempora cingit amictu,
Hocce decus, dicens, docte Magister, habe.
Inde quid augurii docto sic panditur orbi?
Hoc: huic perpetuus semper erit Michael.
Ne vero augurium vanum ne nil nisi verba
Cantarim, voveo Numina grata Tibi.
Quod restat, letus meritum Tibi grator honorem,
Gratulor, atque iterum grator, Amice, Vale.

Gratulabundus hæc deproperabat
IO. IOACHIM MUNCH,
Obisfelda Parthenup.

Michaelis, Christian Benedict

Dissertatio Inavgvralis, De Pvnctorvm Hebraicorvm Antiqvitate Svb Examen
Vocans Argvmenta Adversariorvm Contra Pvnctorvm Antiqvitatem

Halae Magdebvrgicae 1739

4 Diss. 1202#Beibd.5

urn:nbn:de:bvb:12-bsb00031283-3

VD18 11556641-002